

277191

I

36
104

I

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

M

1

JOSZEF GINSBERGER.

I.

2es, 3es,

I

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

126

JÓSZÁGISMERTETÉS.

—
KIADJA

A MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET.

—
I. FÜZET.

Csongrád Vármegyei Könyvtár
A MÁGÓCSI URADALOM

CSONGRÁD VÁRMEGYÉBEN.

—
PEST

NYOMATOTT HERZ JÁNOSNÁL.

1860.

I.
et. Szék

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

JÓSZÁGISMERTETÉS.

KIADJA

A MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET.

I. FÜZET.

Országos Széchényi Könyvtár

A MÁGÓCSI URADALOM

CSONGRÁD VÁRMEGYÉBEN.

PEST

NYOMATOTT HERZ JÁNOSNÁL.

1860.

OSZK

MAGYAR KÖNYVTÁRSZABVÁNY

OSZK

Magyar Széchenyi Könyvtár

277191

Tekintetes Egyesület!

A mult évi május 5-én tartott igazg. választmányi ülés határozatánál fogva, alulírottak m. é. június hó 12-kén a leírásra kiszemelt *mágócsi* uradalom kebelében megjelenvén, ugyanott a birtok tulajdonosa nm. gróf *Károlyi Lajos* ur ö excellentiája nevében t. Szendrey Ignác felügyelő s Marsóvszky Ádám központi tisztartó ur által, szintoly barátságosan, mint a szükséges adatok kiszolgáltatására nézve a legnagyobb szivességgel fogadtattak.

Midőn a küldöttség ezen barátságos fogadtatását e helyen is örömmel említi meg, a meglátogatott uradalom irányában azon tapasztalását és meggyőződését fejezi ki: hogy *Mágócs*, gazdasági tekintetben, a magyar Alföldnek egyik legfigyelemreméltóbb pontja, és hogy e nagyszerű birtokon a gazdasági munkásság az adott hely és körülményekhez képest minden vonatkozásban kitünő; különösen nagy figyelmet érdemelnek pedig az uradalomban: a helyes elveken alapuló *téri felosztás és elrendezés*, a körülményekhez mért *vetésforgások*, az uradalom keblében levő *majorsági telepítvények*, melyek nélkül a gazdálkodás, házi kezelés mellett, alig

is volna lehetséges; továbbá a szép és tekintélyes *igás erő*; a nagyszerű és kielégítő eredményű *juhászat*, a jeles *sértéstenyésztés és gulya*; a példás trágyakezelés; a *gépek* nagybani alkalmazása; a házikezelés szükségéhez képest elegendő és solid épület; az értelmes és iparkodó tisztai személyzet, *a humanus és művelt lelkű földesúr*, ki mindezen dolgokat életbe léptetné; végül az Alföldre nézve annyira jelentékeny faültetések, melyek itt évek óta vas-szorgalom és kitartás mellett gyönyörű sikerrel vitetnek tovább és tovább. Ez érdemben az uradalom rövid időn azon helyzetben látandja magát, hogy terjedelmes faszükségletét egészen saját erejéből fedezheti.

Kimondhatatlan jól érzi magát az érkező, midőn a szorgalom és értelem által megszentelt földnek határain átlép. Közepette a tárgyaltan rónaságnak, enyhető oazsként mutatkozik az már messziről, s valóban, az emberi életrevaló eszközlésnek ezen jelenségei, irigylete bár némely rövidlátó a fától azon helyet is, a melyen áll, fenhangon hirdetik a gondolkozónak a cultura hatalmát s áldásait.

Az Alföldre kell mennünk tek. Egyesület, hogy a magyar természetet is igazán megérthessük. Ugyanazon hatalmas és erős föld, mely ma kedvező körülmények

befolyása mellett, mesés nagyságú terméseket hoz: máskor kedvezőtlen égalji befolyások uralma alatt, alig fizeti meg a költséget! Ezen szélsőségekben gazdag állapotot kiegyengetni s átlagosítani: nagy föladata a jövőnek. S ha nem tévedünk, leghatályosabb tényezők erre: a nagyban gyakorlandó faültetések, s a nagy gazdaságoknak kisebbekre való felosztása.

A jelen leírásban iparkodtunk ezen uradalmat minden irányban kellőleg megismertetni; s jutalmazva találandjuk fáradságunkat, ha munkánk a t. Egyesület s a gondolkozó gazdaközönség helyeslésével találkozni szerencsés lesz.

Nincs benne kétség, hogy Egyesületünk a *jószágrendezés fontos kérdésének* hasznosabb szolgálatokat semmivel sem tehet, mint ha a Mágócsal megkezdett jószágleírásokat az országnak minél több és minél különbözőbb részeiből, következetesen és kitartással folytatattatja.

Életből meritett adatokat nyer ekkép a hazai gazdaközönség, s ezen adatok hű értelmezése, alig sejthető mértékben fog a jószágrendezés kérdésére világot deríteni.

Meg levén pedig győződve, hogy e leírások értéke csak úgy lehet nagy, ha bennök minden irányban igaz-

ság foglaltatik: iparkodtunk magunkat egyaránt távol-
tartani félszeg ócsárlás- vagy magasztalástól. *Tényeket*
adtunk, s e tényeket helyesen magyarázni, volt a mi
feladatunk.

Fogadja ezek után a t. Egyesület őszinte tisztele-
tünk kifejezését.

Kelt Pesten, 1859. május 28.

Korizmiás László, Bossányi László, Morócz István,
mint a mágóesi uradalom megtekintésével és leírásával
megbizott küldöttség tagjai.

A

MÁGÓCSI URADALOM

Csongrád vármegyében.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. Előzmények; Csongrád vármegye jellemzése.

Mielőtt a *mágócsi* uradalom részletes leírásába ereszkednénk, czélszerűnek tartjuk, fő vonásokban legalább, megemlékezni magáról *Csongrád* megyéről is, melyben ezen uradalom fekszik, s mely ennél fogva egyetemes gazdasági körülményeivel mellőzhetlen befolyást gyakorol az ismertetett uradalom gazdasági életére is.

E nézetünk helyességét, úgy hisszük, nem szükséges mutogatnunk. Minden gyakorlati gazda tudja, hogy vidékének természete, saját gazdálkodására, mennyire befolyásos tényező. A vidék egyetemes gazdasági természetének befolyását igen is annyira hatalmasnak hisszük mi, hogy annak ismerete nélkül a részek helyes felfogását is alig képzelhetjük.

Csongrád megye összes kiterjedése $57\frac{5}{10}$ □ mérföld. Határos *éjszakeről*: Külső-Szolnok megyével, a Nagy-Kunság és Békés egy részével; *keletről*: Békés és Csanád megyékkel; *délről*: Csanád és Torontálmegyével, mely utóbbtól a Maros választja el; továbbá: Bács megyének egy részével; *nyugotról* végre: Bács, Kis-Kunság s három helyen Pest vármegyével. Az tehát a *magyar alföld* kellő közepében fekszik, s osztozik ennek minden jó és rossz oldalaiban.

Terjedelme összesen 575.217 $\frac{209}{1600}$ katastralis hold, melyből:

<i>Szántóföld:</i>	234.904 hold	16 □ öl =	40.8 %
<i>Rét és kert:</i>	77.527 „	896 „ „ =	13.5 „
<i>Szőlő:</i>	13.658 „	442 „ „ =	2.4 „
<i>Legelő:</i>	148.358 „	876 „ „ =	25.8 „
<i>Erdő:</i>	3.830 „	1245 „ „ =	0.7 „
<i>Nádas:</i>	31.549 „	1283 „ „ =	5.5 „
<i>Terméketlen:</i>	65.388 „	251 „ „ =	11.3 „
	575.217 „	209 „ „ =	100 %

Népessége : 153.528 főre megy, s lakik 1 királyi, 3 mezővárosban, 6 faluban s 16 nevezetesebb pusztán.

Az egész megye *merő rónaság*, melyen csak néhány rejtélyes halom, mint kérdőjele a történetnek, mutatkozik. Földje fele részében, t. i. a Tisza bal oldalán, televényes, fekete agyag kevés szikes helylyel keverve; *homok* e részen egy általában nem fordul elő. Másik felében ellenben, a Tisza jobb partján, földje nagyrészt homok; közel a Tiszához ingoványos, tőzeges, s elszórva fekvő számos apró tavaiban, ha azok kiszáradnak — *sziklót* sepernek a lakosok. Különös, hogy e részen, a homok alatt pár lábnyi mélységre, szélesen elterjedő, de csak egy láb vastagságu lyukacsos, sárgás kemény kő bőséggel található. Igen helyesen, *termés-kőnek* nevezik az emberek, s az épületek alapjaiba, sőt téglák közé a falakba is haszonnal alkalmazható.

Levegője Csongrádnak elég tiszta és egészséges; télen azonban a fergetegek gyakoriak, nyáron pedig rendszeren nagy a hőség s a szárazság. A *szélsőséget* kedvelő időjárás egy szóval e megye gazdálkodásának egyik legnagyobb baja. Miatta hiúsul meg gyakran a szorgalmas és okszerű munkának gyümölcse.

A *Tisza* csaknem két egyenlő részre osztja a megyét, s a gyógyai pusztától kezdve a horgosi határszélig, mintegy 11 m. földnyi hosszúságban nedvesíti azt. Mint tudjuk, e folyónak is meg vannak jó és rossz oldalai. Az által, hogy hajózható, a kereskedést előmozdítja; de másrészt gyakori kiöntéseivel tetemes károkat is tesz. Majd talán a mostani szabályozás nem sokára ked-

vezőbbé teendi e tekintetben a viszonyokat. A *Maros* vize választja a megyét Torontáltól, a *Körös* pedig, miután mind a három ágát, a sebes, fekete s fehér *Körös*t t. i. összeölelte, s utjában a *Berettyót* is fölvette, Csongrád átellenében szakad a Tiszába. A Kurcza csak egy kiszakadása a *Körös*nek, s a mostan épülő tiszai töltések által megszünt folyóvíz lenni. Nevezetesebb vízmedrek a megyében: a *Kórógy*, a *Veker*, a *Mágocs-ér* s a *Száráz-ér*. Mindezekben csak áradások és hóolvadások idején van víz.

Nevezetesebb tavak: a *Hold tava* *Vásárhelynél*, $1\frac{1}{2}$ □ m földnyi területtel; továbbá a *Ludastó*, *Fehértó*, *Baktó*, *Vidrasorok* és *Matyító*.

Főbb terményei Csongrád megyének: őszi és tavaszi buza, kétszeres, rozs, árpa, zab és tengeri; azután repce, kender, dohány, görög- és sárga dinnye. Van jó fajta gyümölcse is a szegedi és szentesi szőlőkben; legjobb bora pedig a csongrádi veres.

Erdeje, valamire való, az egész területen nincs.

Szarvasmarhája szép és természetes, a jó, tiszta magyar fajtából; sertése a mangalicza fehér fajtából; a juh-tenyésztés, főleg csak a gróf *Károlyiak* birtokán jeles.

Csinált, kövezett utak az egész megyében nincsenek

Mi az ipart illeti: sok és mindenféle mesterember lakik Szegeden; a mezővárosokban pedig több rendű kézműves czéhek vannak.

Nem levén a megyében *fűrész-malmok*, a szükséges deszkákat, léczeket és zsindeyeket főkép a szegediek készítik *Mármarosból* hozott nyers fából. Jól értenek a szegediek a malmok és hajók építéséhez is.

Tápé helységben minden háznál szövetik gyékény. Kereskedést üznek vele.

Nevezetesebb olajtörő malom, mely az alföldre annyira indicált vállalat volna, csak egy létezett eddig *Vásárhelyen*, a gróf *Károlyiak* birtokán. Kár hogy megszünt.

A megye kereskedésének főtárgyai: szarvasmarha, gabona, gyapju, dohány, szappan és hal.

Egész jobbágy-telek volt ezelőtt a megyében 2756, s egy ily telekhez tartozott első osztályban 34, másodikban 36 hold szántóföld, s kaszálóból különbség nélkül 22 hold. Szeged városa határának kiterjedése egyedül: 162.842 hold.

Legnagyobb birtokos a megyében a *Károlyi* grófi család; a mindszei és algyői uradalmakat pedig birja Pallavicini örgróf.

Ezeket túl nagyobb birtokosok még: Szeged városa, s a *Kárász* család. Kisebb közbirtokosok a megyében mindig igen csekély számmal voltak.

Ha e futtában adott jellemzését a megyének gondolóra vesszük, látjuk belőle:

a) hogy az arány a szántóföldek s a természetes rétek között igen előnytelen; mi természetesen oda mutat, hogy ezen megyében a mesterséges takarmány termesztése nagy mértékben szükséges és indicálva van. Véleményünk szerint *legalább* is oly mértékben kellene a földeken a mesterséges takarmány-termesztést kiterjeszteni, a mily terjedelműek jelenleg a természetes rétek.

b) A legelő térek sokkal nagyobbak a kellőnél. Ezek feltörésével tehát annál könnyebben lehetne a takarmány-termesztésen javítani, s egyuttal a marhatartást is a kopár legelőkről lassankint az istállózásra átvinni

c) Szerfelett kevés e megyében a fatermésnek szentelt tér; minek káros következése első sorban és legérzékenyebben a nagyban változó időjárásban nyilatkozik. De a fának hiányzása hozza magával azt is, hogy a gazdasági termelés nagy rövidségére, a szalma és trágya feltüzeltevény, a föld termékenységének fentartása lehetetlenné válik. A faültetés terét ezen megyében, jobb viszonyok előidézhetése tekintetéből, úgy tartjuk, hogy a mostani állapothoz képest, *legalább* is meg kellene huszszorozni. A gazdaságok beültetése mellett, a terméketlenek s a természetes legelők terén lehetne e

nagyszerű javítást legelőbb foganatosítani. *Aldás* lenne ez a megyére, áldás annak minden egyes birtokosára!

d) *Véghetetlenül roszul van felosztva az aránylag amugy se nagy népesség*; minek következtében drágább, erőpazarlóbb a gazdálkodás, s az a belterjűségnek nem nyerheti meg azon fokát, melyet a mostani körülmények oly sürgősen követelnek. Roppant területe a megyének összesen csak 25 gazdasági és ipari pontra oszlik föl! Nagyszerű anomália. Segíteni rajta úgy lehetne, ha a nagyobb községek birtokaikra rajokat ereszténe magokból, s létre hoznák ilykép a telepítést saját erejükből. Segíteni fogna továbbá a bajon: kellő szaporítása a majoroknak és majorsági telepeknek, mikép az a Károlyi grófok nagyszerű birtokain történt és történik is.

e) *Hogy utjai, s nagyobb, tisztán iparral foglalkozó városai a megyének nincsenek*, az ismét igen érzékeny baj. Következése ennek: hogy a nyers termények drága és messzire való fuvaroztatása miatt, a gazdaság tiszta jövedelme tetemesen leszáll.

f) *Hogy végül, az előbbeni urbéres e megyében oly jól van dotálva földdel, azt ismét megérzi az uradalmi gazdálkodás abban: hogy munkást sem olcsón, sem elégséges számban nem kaphat soha.*

Mindezeket összevéve könnyen megérthetjük, hogy Csongrád megyében az allodialis gazdálkodás miért oly súlyos; és könnyen átláthatjuk egyszersmind azt is: hogy a dicséretes és jeles eredmény itten, messze fölötte áll annak, mely kedvezőbb termelési és eladási viszonyok közt hozatik napvilágra

Ezeket megjegyezni szükségesnek tartottuk, hogy az olvasó az előadandó eredmények megítélésénél a viszonylagosság tekintetéből indulhasson.

II. A mágócsi uradalom jellemzése főbb vonásokban.

Mágócs területe, melyhez 1848-ban a h.-m.-vásárhelyi közlegelőből 6000 k. hold került, tul meg a két □ mföldön, s fekszik a gyönyörű birtok: Szentes, Holdmezővásárhely, Orosháza és Szarvas közt, a Tiszától körülbelül két órányira. A jelentékeny uradalom egykor, a régi nagy derekegyházi pusztának, mely meg a szentes-vásárhelyi uradalomhoz tartozott, volt része csak. Hozzája tartozik még Szolnok megyében *Kenderes* és Csongrádban *Csany* (2515 $\frac{3}{4}$ kat. hold); mely birtokrészek azonban haszonbérben levén, leírásunk tárgyát nem képezik.

Az *időjárást* illetőleg, ámbár az adott általános jellemzésből az olvasó már következtetheti, hogy az ismertetett uradalomban is csak a szélsőségek uralkodnak: nem mulaszthatjuk el mégis különösen is megemlíteni mindazt, mit Mágócsra nézve e tekintetben szorgalmas észlelet és tapasztalat velünk közleni szives volt.

Ezen forrás szerint a mágócsi uradalom időjárása *tulnyomólag* száraz; azonban a mely években esőzések vannak, ezek is néha *tulságba* csapnak. Nyáron a hőség igen nagy; gyakran felhág 32 fokig, s közép számmal mintegy 26 fokra tehető; minek következtében a gabona a kalászban sokszor megszorul! az éjszakák rendszeren hűvösek s leszállanak egész 7 fokig. A szelek gyakoriak, s uralkodó közülök az éjszaknyugoti. Télen a hideg egyremásra 17—18 fokra hág. A harmatozás gyér; a jégeső nem ritka. Korai derek őszszel, és késieik tavasszal az éghajlat sajátosságaihoz tartoznak.

Földje az uradalomnak: laza, televényes, fekete: melynél az első alréteg áteresztő sárgás, az alább következő pedig kékes kötött agyag. A *hegyes-királysági* pusztának talaja azonban, mely a Körös régi vízáradásaitól képeztetett: aczélos, szikes és nehéz miveletű.

A földnek vegyületére világot vethet azon alább következő vegybontás, mely egyesületünk megbizásából *Molnár János* vegyész ur által eszközöltetett.

A *földszin* egészen róna, s azon csak itt-ott fordulnak elő ugynevezett Kunhalmok. Van ily halom nevezetesen az árpádalmi gazdaságban számszerint *hét*, egy csoportban, melyek a *nép-monda* szerint Árpád idejéből valók, s a *hét* vezér telephelyeiül szolgáltak. Jellemző továbbá az uradalom földszini alakulásán, a rajta keresztül kigyózdó Mágócsvölgy, mely alakja s a hagyomány szerint is egykor folyammeder volt. Szélessége e völgyezetnek egyre-másra, 40—50, mélysége $1\frac{1}{2}$ —2 öl. Bejön az uradalomba Árpádhalomnál, s kimegy abból Lajósszállásnál. Most e medervölgy az uradalom legjobb kaszálóját teszi.

Fölemlítjük e helyen, hogy a hajdani *Mágócs város* nyomai, a meder partján szántáskor még most is láthatók. E helyen volt a *monda* szerint a rév is.

A birtok multjára, részben legalább, világot vetnek azon adatok, melyek a „Mezei gazdaság könyvének“ I. kötete 1073—1076 §§-ban foglaltatnak Szabadjon itt azokat röviden összefoglalnunk.

„A csongrád és békésmegyei gf. Károlyi-féle jószágokat 1828-ig osztatlan állapotban birta a három testvér gróf. Megtörténn az osztály, az egyes részek nyomban önálló majorok- s gazdaságokra kezdettek osztatni, s azokon a föld minősége és a fenforgó egyéb körülmények szerint rendes vetés-forgások hozattak be; külön azok, melyekben takarmányul főleg luczerna termelteték, s külön, hol túlnyomólag piaczi termények, u. m. repcze, buza s egyéb gabnafélék fordultak elő. Érintett javakon kisebb kiterjedésben ugyan már osztály előtt is lehetett *repcze* vetéseket látni, de e termény nagybani termesztésének ideje csak az osztály után következett be; még inkább áll ez eset a luczernára nézve.“

„Az állattenyésztést illetőleg megjegyezzük, hogy a grófi család javain osztály előtt főleg a hazai fajú szarvasmarha tenyésztetett nagy jelességben és orszá-

gos hirrel. Szintugy volt a juhászat is már akkor képviselve, s a körül magának legtöbb érdemet szerzett *Erdélyi József*, a közös javak igazgatója. Javaslatára szerzetettek már akkor jeles tenyész-állatok a hg. Lichnovszky-féle juhászatból. Azonban a juhtenyésztés is csak 1828 után vergődött nagyobb nemesség- és jelentőségre; s ez, a mágócsi birtokon, a kitünő *Klauzál Imre* érdeme, ki ide nem csak Surány-Megyerről, hanem Gadegast-tól is sok nemes erőt helyezett át.“

„A jobb gazdasági eszközöknek elfogadása is az osztály idejétől veszi eredetét. Behoztattak névszerint akkor: a Zugmayerféle ekék, a kettős boronák, a kilencz kapáju irtók, a halmozó ekék, a hosszabb, de könnyebb szekerek, az amerikai gereblyék, a rudas vontató talyigák sat. Mindezek 1835-ben már munkában állottak. Ujabb időben pedig behozták ezekhez: a cséplő- és vetőgépeket, a műmalmokat, a kukoriczamorzsolókat, a szecska- és gyökmetszőket stb.“

„A faültetések nagyban felkarolása szintén csak a végrehajtott osztály után történt. A mágócsi uradalomban névszerint 1836-ik évben kezdettek hozzája, hogy mekkora sikerrel, azt elképzeli az olvasó abból, miszerint az ismertetett birtokon magán — van legalább is 5 — 6 millio kiültetett élő fa, a sarjadék növése kivül.“

„Az egyetemes rendezés alapjai Mágócson szintén Klauzál Imre által rakattak le. Az ő kormányzása alatt már nagyszerű fölszerelések történtek; nevezetesen a most létező számos majorokból öt épült fel.“

Egy szóval az új gazdasági életnek kiinduló pontja mindenben a végrehajtott osztály 1828-ban; s a mi azóta Mágócson létrejött és keletkezett, az a belátó földesur óhajására részint Klauzálnak, részint pedig a mostani derék felügyelőnek *Szendrey Ignác* urnak az érdeme.

A mágócsi uradalomnak jövedelme volt 1848 előtt, az urbéri javadalmakból jövő bevételekkel együtt, egyremásra mintegy 60 — 70 ezer pgő forint. Járult pedig ehhez az 1844, 1845 és 1846-ik évi urbéri összeírások szerint: gyalognapszám évenként közép számban 36,513;

kilenczed dézsmában 224 p. mérő kétszeres, s ugyanannyi árpa, készpénzbeli tartozásokban végül mintegy 12,121 p. frt.

Rendezés előtt az uradalomban teljesen szabad gazdalkodás üzétvén, az egyes mivelési ágak terjedelme szerfelett változott, mi okból azt e helyen ki se tethetjük. Ha azonban megemlítjük a marhaállományt, mely ezen uradalomban a rendezés kezdetekor létezett: némileg legalább könnyítjük az akkori gazdasági állapotok megítélhetését.

Volt pedig az uradalomnak 1830-ban marhaállománya a következő, u. m.

Jármos ökör	212	darab	} = 245 db.
Tinó, különféle koru	28	„	
Hámos ló	5	„	} = 7428 db.
Juh, nöstény	4581	„	
Ürű	2751	„	
Kos	96	„	
Sertés különféle	248	„	} = 284 db.

Volt e szerint összesen mindenféle állat 7957 db, mi az uradalom kiterjedéséhez képest, méltán igen kevésnek nevezhető.

De mutatja az is a volt állapotok alantiségát, ha fontolóra vesszük, hogy 1830-tól mostanig, a rendezés előhaladásával, mekkora befektetéseket kellett jobb gazdasági eredmények elérése végett az uradalomnak tenni.

Azon kimutatásból, melyet az uradalom ez érdekében a legnagyobb nyíltsággal velünk közleni szives volt, látjuk tisztán és egészben: az 1830-tól mostanig történt befektetések összegét, azok névszerint a következők, u. m.

Épületek felállítására fordítottat	230,885	pfrt.
Szarvasmarhák és lovak beszerzésére	30,967	„
Juhok beszerzésére	39,151	„
Gépek és gazd. eszközökre	44,722	„
Befektetett tehát egészben	345,725	pfrt.

Szembesítve ezen összeget az uradalom egész terjedelmével, látszik, hogy a holdankinti befektetés csak mintegy 15—16 pfrt.; mi világosan mutatja, hogy a befektetések végétől az uradalom még jó messze van.

Fölemlítjük e helyen a nyert adatok nyomán, a föld értékének változásait is.

1848 előtt volt az *urbéri* természetű földek 1100 □ öles holdja Mágócs körül mintegy 20—25 pfrt.; 1848 után, nevezetesen a beállott magas gabnaárak idején, felszökött e birtok értéke 100—120 pfrtra, vagyis az előbbeni árhoz képest, ötször, hatszor annyira. Jelenleg ugyane földnek az értéke legfeljebb 60—80 pfrt. A *majorsági* földek ára ellenben volt Mágócs körül 1836-ban történt eladások szerint holdankint 40 pfrt.; s ugyanakkor az árenda 1 frt 36—2 frt p.; mely érték-állapot a majorsági földekre nézve állandóan tartott mintegy 1848-ig. Ez év után, nevezetesen a magas gabnaárak idejében, e birtoknak is felszökött az értéke holdankint 100—120, s a haszonbér hasonlólag 5—6 p. frtig. Jelenleg azonban a csökkent gabnaárak nyomán a majorsági birtokok értéke is holdankint legfeljebb 60—80, s haszonbére 3—4 pfrtra tehető biztosan.

Véve ez utóbbi adatok szerint a majorsági birtoknak 1100 □ öles holdankinti tőke-értékét 60 pfrtra, lesz egy katastralis holdé 87¼ frt, s ennek alapján képviselne a mágócsi uradalom földje az ő 21,270 kat. holdnyi kiterjedésében: 1.855,907½ pfrtot!

III. A mágócsi uradalom földjének vegybontása.

A) T e r m ő r é t e g.

1' 6" vastag, porhanyós, nedves állapotban fekete, levegőn szárítva barna.

120 gramm nedves föld, levegőn megszárittatván, 71 grammot nyomott; víztartó képessége ennél fogva =69.

10,0 gramm föld 100° Cels. melegen megszáritva 0.050 grammot veszített. Vízartalma levegőn száritott állapotban 0,500 procent.

Izapolás által adott 47.350 procent finom részt,
53.647 „ homokot.

Égetés által, +100° C. mellett száritott földből első ízben 10.000 gramm 1,0207 grammot, másod ízben 20.000 gramm 2,155 grammot veszített, tehát esett 100 részre:

első ízben . . .	10,207
másod ízben . . .	10,775, vagyis közép-

számmal 10.491 procent veszteség a szerves anyagokból.

Van tehát 100 rész (levegőn száritott) földben:

víz	0.500
szerves anyag . . .	10.491
szervetlen anyag . .	89.009.

A *szerves anyagok külön alkat-részeikre* nézve a következők 100 rész földben:

televénysav . . .	0.685	} 4,805 procent tulajdonképi televény.
televényszén . . .	2.715	
forrásüledéksav*) .	1.405	
növényi mardványok	5.686.	

Mindezeknek összesen 0.071 procent legenyirtalom felel meg.

Forrassavnak (Quellsäure) csak nyoma mutatkozott; ammoniasókat éppen nem lehetett a földben felfedezni.

A *szervetlen anyagok külön alkatrészei* a minőségi vizsgálat szerint: vas, agyag, mész, magnesia, káli, natron, kénsav, titansav, chlor, phosphorsav, szénsav és kovasav.

Mennyiségileg 89 009 rész földben találtatott:

Vaséleg	4.510
Agyag	4.685
Mész	1.634
Magnesia	0.734
Káli	0.005

*) Quellsatzsäure.

Natron	0,058
Kovasav	2,954
Titansav	0,388
Szénsav	0,846
Kénsav	0,672
Phosphorsav	0,004
Chlor	0,010
Kovatörmelék	72,508

A termőréteg alkotórészeinek vízben és hígított savakban való *oldhatóságára* nézve úgy találtatott, hogy levegőn szárított 100 rész földben:

a) *vízben oldható részek:*

Forrásüledéksavas vaséleg	0,174
Chlormagnesium	0,014
Televénysavas mész	0,019,

összesen a vízben oldható részek 0,207 procentre mennek.

b) *Hígított sósavban oldható részek:*

Kénvasla	0,495	
Phosphorsavas vaséleg	0,012	
Vaséleg	4,116	
Szénsavas mész	1,927	
Titansav	0,388	
Mészföld	0,586	} kovasavval együlve
Magnesia	0,730	
Agyagföld	4,685	
Kali	0,005	
Natron	0,059	
Kovasav	2,954,	

összen : 15,916 procent.

c) *Oldhatlan részek:* kovatörmelék összesen 73,188 procent.

A megvizsgált termőréteg tehát a *márgás homok-talaj* osztályába tartozik, s nagy hasonlatossága van az oroszországi ugynevezett fekete földhöz (Tschernozem).

B) E l s ő a l r é t e g .

1' 6'' mélységben veszi kezdetét, s 2° 1' vastag réteget képez. Színe, szaga és vztartóssága szerint vá-

lyog talaj, melyben nagyító üveggel csak szerfölött kevés szerves képletet lehet találni.

Iszap által 23.42 durvább por, és

76.58 agyag vált ki belőle.

A vegybontás eredménye az alkatrészekre nézve:

Szénsavas mész . . .	12.571
„ magnesia . . .	1.579
Phosphorsavas vaséleg . . .	0.494
Vaséleg	5.293
Agyagföld	5.428
Kovasav	5.600
Szerves anyag	0.483
Viz	0.434
Agyag és homok	68.114

Ezeken kívül még chlor- és kénsavnak is volt némi nyoma

C) M á s o d i k a l r é t e g .

Az első alréteg alatt 2° 1' mélységben kezdődik, vastagsága ismeretlen, szintén vályogtalaj, csakhogysok csiga van benne. E csigák a még most is élő családokhoz tartoznak.

Iszapolás által 40.563 durvább részt, és

59.437 agyagot adott.

A vegybontás eredménye :

Szénsavas mészföld . . .	30.085
„ magnesia	2.235
Agyagföld	4.548
Phosphorsavas vaséleg . . .	0.569
Vaséleg	8.934
Kovasav	1.897
Viz	1.782
Szerves anyag	1.935
Oldhatlan agyag	48.000
	<hr/>
	99.985

IV. Téri felosztás és elrendezés.

Hogy tárgyunk mostani elrendezéséről az olvasónak tüzetesebb felfogást adhassunk, czélszerűnek látjuk az ismertetett birtokot helyzeti rajzolataiban is bemutatni. Az uradalom ez érdemben is előző szivességgel járván kezünkre, a kívánt rajzokat kisebbített mértékben készítteté el.

Az I-ső szám alatti rajz mutatja nevezetesen a mágócsi uradalom zömét, magával Mágócsesal, s az azt környező *lajosszállási, lajostanyai, zoltántéri s árpádhalmi* gazdasági kerületekkel, úgy, a mint e terjedelmes birtok jelenleg felosztva van.

Térfogata e főrésznek 14.129 $\frac{1}{4}$ kat. hold, s az, egészben véve öt ugynevezett gazdasági kerületre, s tizenkét majorságra szakad.

A térképen látható betűk értelme a következő, u. m. *A*) = belső vagyis főmajorok a tiszt székhelyével; *B*) = külső majorok; *Sz*) = szántóföldek; *L*) = luczernások; *K*) = természetes kaszálók; *l*) = legelők; *T*) = majorsági telepítvények; *E*) = erdő; *F*) = angolkert.

A táblák, majorok, utak s faültetések elhelyezését láthatja a figyelmes szemlélő legjobban magáról a rajzolatról.

A II-ik sz. a. rajz előnkbe vezeti az uradalomnak *lajos-szénási* szép gazdaságát, szintén mostani felosztásában. E gazdasági kerület ámbátor már Békésmegyében fekszik, nincsen mégis Mágócestól tovább másfél órányinál. Terjedelme: 3.009 $\frac{5}{16}$ kat. hold, s fel van osztva egy belső és egy külső gazdaságra; a tiszt székhelye a belső major. A térképen látható betűk értelme ugyanaz, mint feljebb.

A III-ik rajzon vannak a *hegyes és nagykirálysági* puszták, melyek Mágócestól elszakítva éjszakfelé fekszenek körülbelül két órányira. A nagykirálysági puszta, mikép a rajzból is fölismerhetni, merő kaszáló és legelőből áll. E gazdasági kerület terjedelme 3.662 $\frac{1}{4}$

kat. hold; a tiszt székhelye a *hegyesi* puszta belső majorsága. A betűk értelme ugyanaz, mint feljebb.

Végül a III-ik sz. a. rajzon adott hegyes-királysági gazdasági kerülethez tartozik a *cserelőkényi* birtokrész, mely Mágócestől elszakítva délfelé fekszik mintegy $2\frac{1}{2}$ órányira. Merő legelők és kaszálókból áll, miután árvizeknek szintugy ki van téve, mint Nagy-Királyság. Rajzban adni fölöslegesnek tartottuk.

Előadottak szerint a mágócsi uradalom *hét* önálló gazdasági kerületből áll, s ezek a következők, u. m.

A) A <i>mágócsi</i>	kerület	=	3751	$\frac{886}{1600}$	hold,
B) A <i>lajosszállási</i>	„	=	3382	$\frac{1174}{\dots}$	„
C) A <i>lajostanyai</i>	„	=	2316	$\frac{1554}{\dots}$	„
D) A <i>zoltántéri</i>	„	=	2089	$\frac{534}{\dots}$	„
E) Az <i>árpádhalmi</i>	„	=	2588	$\frac{950}{\dots}$	„
F) A <i>szénási</i>	„	=	3009	$\frac{528}{\dots}$	„
G) A <i>hegyes-királysági</i>	„	=	3662	$\frac{417}{\dots}$	„

Ezen kerületekből az első öt egy tagot képez, s alakítja azon terjedelmes birtokot, mely az ide mellékelt I-ső számú rajzolon látható; a II-ik számú rajzon látjuk a hasonlólag egy tagban fekvő lajos-szénási kerületet; végül a III-ik számú rajzon a *hegyes-királysági* gazdasági kerület két főbb tagját.

Régibb, s ennél fogva kifejlettebb gazdaságok ezek közül nevezetesen az A) B) C) s az F) betű alattiak; újabbak, s így kevésbé is kifejlődtek a D) E) és G) betű alattiak, mely utóbbiak még folyvást nagyban felszerelés és építkezés alatt állanak.

Elsorolt gazdasági kerületek egyenkint több majorokat foglalnak magokban, melyek most még a kerületi gazdatisztek által kezeltetnek. Célba van véve azonban, idővel a mostani külső majorok belterjesebb kezelhetése végett a gazdasági kerületekből lassankint több *önálló* gazdaságokat alakítani. Egyelőre az uradalom helybeli és kezelő gazdatisztsége hét kerületi kasznár vagy ispán, s egy igazgató tisztartóból áll.

A gazdasági kerületek további széttagolása ez:

- A) *Mágócsi gazdasági kerület* áll:
- 1) a mágócsi belső,
 - 2) a mágócsi külső, s
 - 3) az alajos-halmi (tompaháti) majorokból.
- B) A *Lajosszállási gazdasági kerület*:
- 1) a lajosszállási belső, s
 - 2) a lászlótelki majorokból.
- C) A *Lajos-tanyai kerület*:
- 1) a lajos-tanyai belső,
 - 2) a „ „ külső, s
 - 3) a kisujvárosi majorból.
- D) A *Zoltántéri kerület*:
- 1) a zoltántéri belső, s
 - 2) a bojtártelki majorból.
- E) Az *Árpádhalmi kerület*:
- 1) az árpádhalmi belső, s
 - 2) az „ „ külső majorból.
- F) A *Szénási kerület*:
- 1) a szénási belső, s
 - 2) a „ „ külső majorból.
- Végül:
- G) A *Királysági kerület*:
- 1) a hegyes-királysági,
 - 2) az alsó-hirálysági majorok, s
 - 3) a bökényi birtokrészből.

Az uradalom e szerint sajátlag 17 gazdasági egységre vihető vissza, melyek, hogy a gazdasági üzletnek fejlődésével legnagyobb részt önálló majorok- és gazdaságokká alakulni hivatvák, mutatja az is, hogy e 17 gazdasági egységre az uradalom terjedelméből általában még mindig 1223 $\frac{1}{2}$ kat. hold esik; s ennyi a gazdálkodás következő *belterjesebb napjaiban*, egy-egy gazdaság számára szerintünk nagyon is elég lesz.

V. Munkás kezek és napszámos viszonyok.

Ismertetésünk fonalán átmegyünk az uradalom viszonyainak jellemzésére, munkás kéz tekintetében; mely érdemben a körülmények, mondhatni, valóban mostohák. Mostohák nemcsak azért, mert a munkás rendszerint drága, hanem mostohák annál fogva is, mert *drága* munkást se lehet mindig kapni. Ez irányban az uradalom, hogy magán segíthessen, — *majorsági telepítvényeket* állított, melyeket majd a maga helyén, a telepítési feltételekkel együtt részletesen meg fogunk ismertetni.

Napszámosai az uradalomnak, különben jó pénzért: Szentesről, Vásárhelyről, Szegvárról, Mindszentről, sőt még a Tiszántulról Csongrád- és Alpárról is jönnek. Tavasztól ősziig kerül egy napszám, beleértve a tartást és tüzelőt is — 40 pkról — 1 frt 30 pkrig; télben ellenben 24—30 pkrig. Nem csekély mértékben nehezítő körülmény az is, hogy a messze földről jövő napszámosok *lovait* is az uradalomnak kell legelővel ellátni.

A napszámos tartása áll hetenkint: 20 font buza-kenyérből, $1\frac{1}{2}$ font szalonna, $\frac{1}{2}$ font só, s 2 itcze kásából. Megjegyezzük itt, hogy egy vékából lesz négy 10 fontos kenyér; a szalonna mázsája változik 22—32 frt közt; a só fontja 5 kr, s a kása itczéje 4 pkr. Ezek szerint meg lehet a napszámos tartásának értékét közelebb is itélni.

A rendkívül magas napszám csak 1848 óta állt be. Azelőtt nem fizettek többet 12—20 pkrnál és tartást; kell pedig az uradalomnak e drága napszámból a legnagyobb takarékoság mellett is évenként mintegy 20—22 ezer.

VI. Kereskedelmi összeköttetés.

Nem nevezhetjük előnyösnek az uradalom kereskedelmi összeköttetését sem; mert terményeinek piacza, a távol fekvő Pest, hova a szállítás természetesen nem kerül kevésbe. Megy pedig ez irányban s idáig a szállítás Szentes vagy Vásárhelyig tengelyen, s azontúl a Tiszán a Ferencz-csatornáig, s ez által a Dunán Pestig.

A fuvarbér Szentesig vagy Vásárhelyig tengelyen egy köből (2 pozs. m.) után rendesen 16—24 pkr, s ezen helyektől Pestig a vizen 54 kr—1 frt 6 pkr. Fizet eszerint egy köből gabna, vagy repcze 1 frt 10—1 frt 30 pkrt. Esik tehát egy pozs. mérőre 35—45 pkr.

VII. Piaczi árák.

Miképen állottak légyen az uradalom eladási árai valóban a különböző eladásra vitt termények után, erre nézve ide igtatjuk a következő kimutatást, mely összesen 13 évről szól. Az 1848 és 1849-ik évek ki vannak hagyva azon okból, mert a mint tudjuk, ekkor sem a pénzérték, sem a terményárak nem voltak szabályszerűek.

A mágócsi uradalom helybeli terményárai, 1843—1847-ig	P o z s o n y i m é r ő									
	őszi repcze	őszi tiszta buza	kétszeres	árpa	zab	köles	szemes tengeri	luczernag	mázsája	
	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr	f. kr
1843—1847.										
1843. évben	2 30	1 12	— —	— —	39	— —	— —	— —	48	— —
1844. „	2 35	1 18	— —	— —	27	— —	— —	— —	41	— —
1845. „	3 15	1 33	— —	— —	36	— —	— —	1	—	13 20
1846. „	2 15	1 50	— —	— —	53	1	— —	1 06	16	—
1847. „	— —	3 45	— —	— —	2 30	— —	2 30	2 36	16	—
Összesen	10 35	9 38	— —	— —	5 05	1	—	2 30	6 11	45 20
Átlagosan 1 évre	2 39	1 56	— —	— —	1 01	1	—	2 30	1 14	15 06

A mágócsi uradalom helybeli terményárai, 1850–1857-ig	P o z s o n y i m é r ő																
	őszi repeze		őszi tiszta buza		kétszeres		árpa		zab		köles		szemes tengeri		luczernamag mázsája		
	f.	kr.	f.	kr.	f.	kr.	f.	kr.	f.	kr.	f.	kr.	f.	kr.	f.	kr.	
1850. évben	3	03	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	12	—	—
1851. „	3	30	2	22	1	44	1	24	1	24	1	12	1	24	24	—	
1852. „	3	45	2	50	2	06	1	28	1	36	1	27	2	—	24	—	
1853. „	3	52	2	48	2	30	1	48	1	48	3	—	1	54	—	—	
1854. „	5	—	5	33	5	—	2	06	1	45	2	50	2	—	—	—	
1855. „	6	30	5	30	4	43	2	30	—	—	4	—	3	06	27	—	
1856. „	5	37	3	15	2	—	1	—	1	18	1	30	1	30	25	—	
1857. „	5	10	3	—	1	24	1	—	1	12	1	30	1	30	26	—	
Összesen	36	27	27	18	19	32	12	16	9	03	15	29	14	36	126	—	
Átlagosan 1 évre	4	33	3	25	2	47	1	32	1	30	2	13	1	50	25	12	

Nevezetes e két év-cyclusban azon különbség, melylyel a termények áremelkedésénél találkozunk. Ezen áremelkedés legmagasabb aránylag a buzánál (76%), azután a repczénél (71%), és luczernamagnál (66%). Figyelmet érdemel a fuvarozási költség szertelen aránya is, a különböző termények árához. Egy pozsonyi mérő vitelbére ugyanis Pestig egyremásra 40 pkrba kerülven, tesz e kiadás az 1850–57-iki helybeli árak átlagához képest a repczénél 14, a buzánál 19, a kétszeresnél 24, az árpánál 43, a zabnál 44, a kölesnél 30, a tengerinél 36 s a luczernánál $2\frac{3}{4}$ %-tet.

Két oldalról fekszik itt ujjmutatás arra, hogy az ismertett gazdaság piaczi terményeit a mennyire csak lehet, főleg azokban keresse, melyeknek egyrészt legjobb az árak, s melyek ennél fogva a drága szállítást is leginkább elbirják. Ilyenek Mágócsra nézve legkülönösebben a *repeze*, a *buza*, s a *luczernamag*.

VIII. Vetésforgások s mívelési ágak szerinti terjedelem.

Az egyes majorsági kerületek és majorságok, vetésforgások és mívelési ágak szerint, terjedelemre nézve ekképen állanak :

A) Mágócsi kerület.

(= 3751 $\frac{886}{1600}$ h.)

E kerülethez, mint már említők, tartozik három gazdaság, u. m.

- 1) a *mágócsi belső*,
- 2) a *mágócsi külső*, s
- 3) az *alajos-halmi* majorok.

Részletes felosztása és vetőrendje e majorságoknak a következő :

1) *Mágócsi belső major.*

(= 1119 $\frac{921}{1600}$ h.)

Vetésforgása e majornak van három, u. m.

E l s ő :

1) Ugar	= 15 hold	} = 190 hold.
2) Repcze, őszi	= 15 "	
3) Buza, őszi	= 15 "	
4) Kapás (répa)	= 15 "	
5) Kapás (tengeri)	= 15 "	
6) Árpa luczernával	= 15 "	
7—12) Luczerna kaszáló	= 100 "	

M á s o d i k :

1) Ugar	= 75 hold	} = 385 hold.
2) Repcze (őszi)	= 75 "	
3) Buza (őszi)	= 82 "	
4) Kapás (tengeri)	= 78 "	
5) Buza és rozs	= 75 "	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (köles) . . .	=15 hold)	} =142 hold.
2) Kapás (tengeri) . . .	=15 „	
3) Tavaszi (árpa: baltaczim és fűmaggal) . . .	=15 „	
4—10-ig) Kaszáló . . .	=97 „	

Tartozik ezenkívül e majorhoz, mint legelő, major-környék, belsőség, utak stfélé . . . 402 $\frac{921}{\dots}$ hold.

2) *Mágoócsi külső major.*

(=1381 $\frac{307}{\dots}$ hold).

Vetésforgása szintén három, u. m.

E l s ő :

1) Ugar	=134 hold)	} =820 hold.
2) Repce (őszi)	=134 „	
3) Buza (őszi)	=134 „	
4) Tavaszi (árpa)	=134 „	
5) Kapás (majorsági szegődményes és részes kukoricza)	=150 „	
6) Őszi (buza)	=134 „	

M á s o d i k :

1) Tavaszi (köles) . . .	= 8 hold)	} =86 hold.
2) Kapás (tengeri) . . .	= 8 „	
3) Tavaszi (árpa, baltaczim s fűmagvakkal) . . .	= 8 „	
4—10-ig) Kaszáló . . .	=62 „	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (köles) . . .	= 22 hold)	} =222 h.
2) Kapás (tengeri) . . .	= 22 „	
3) Tavaszi (árpa fűmagvakkal)	= 22 „	
4—10) Legelő	=156 „	

Ehhez a majorkörnyék, legelő és egyéb különfélék 253 $\frac{307}{\dots}$ h.

3) *Alajos-halmi major.*
 (=1250¹²⁵⁸ hold).

Vetésforgása szintén három.

E l s ő :

1) Ugar	=14 hold	} =172 hold.
2) Őszi (repcze)	=14 „	
3) Őszi (buza)	=14 „	
4) Kapás (tengeri)	=14 „	
5) Kapás („)	=14 „	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	=14 „	
7—12) Kaszáló	=88 „	

M á s o d i k :

1) Ugar	=55 hold	} =330 h.
2) Őszi (repcze)	=55 „	
3) Őszi (buza)	=55 „	
4) Tavaszi (zab)	=55 „	
5) Kapás (szegődményes és részes kukoricza)	=55 „	
6) Őszi (buza)	=55 „	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (mag-bükköny)	= 30 „	} =297 h.
2) Őszi (buza)	= 30 „	
3) Kapás (részes tengeri)	= 30 „	
4) Tavaszi (zab, baltaczim és fűmagvakkal)	= 30 „	
5—10) Kaszáló	=177 „	
Ehhez a majorkörnyék, legelő s különféle	178 ¹²⁵⁸	} =451 ¹²⁵⁸ h.
Haszonbérbe adott részek a tele- pítvényeseknek	273 „	

B) Lajos-szállási kerület.

(=3382 $\frac{1174}{1000}$ hold).

Áll ez két gazdaságból, t. i.

- 1) a *lajos-szállási belső* és
- 2) a *lászlótelki* majorokból.

1) *Lajos-szállási belső major.*(=2126 $\frac{172}{1000}$ hold).

Vetésforgása öt.

E l s ő :

1) Ugar	= 22	hold	} =265 hold.
2) Őszi (repcze)	= 22	„	
3) Őszi (buza)	= 22	„	
4) Kapás (répa)	= 22	„	
5) Kapás (tengeri)	= 22	„	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	= 22	„	
7-12) Luczerna kaszáló	=133	„	

M á s o d i k :

1) Ugar	=145	„	} =762 „
2) Őszi (repcze)	=155	„	
3) Őszi (buza)	=158	„	
4) Kapás (tengeri, majorsági és szegődményes)	=149	„	
5) Őszi (buza 103, tavaszi buza 30, magbüköny 22 h.)	=155	„	

H a r m a d i k :

1) Kapás (tengeri)	= 84	„	} =225 „
2) Őszi (buza)	= 74	„	
3) Tavaszi (zab)	= 67	„	

N e g y e d i k :

1) Tavaszi (köles)	= 12	„	} =120 „
2) Kapás (tengeri)	= 12	„	
3) Tavaszi (árpa, baltaczim és fűmagvakkal)	= 12	„	
4-10) Kaszáló	= 84	„	

Ö t ö d i k :

1) Tavaszi (köles)	. . . = 19 $\frac{1157}{\dots}$	hold	} = 118 $\frac{722}{\dots}$ h.
2) Kapás (tengeri)	. . . = 19 $\frac{1187}{\dots}$	"	
3) Tavaszi (zab, baltaczim és fűmagvakkal)	. . . = 19 $\frac{1187}{\dots}$	"	
4—6) Legelő	. . . = 59 $\frac{361}{\dots}$	"	
Ehhez járul a majorkörnyék, legelő 400, kaszáló 200 s egyéb különféle			635 $\frac{1050}{\dots}$ h.

2) *Lászlótelki major.*(=1256 $\frac{1002}{\dots}$ hold).

Vetésforgása három, u. m.

E l s ő :

1) Ugar	. . . = 17	hold	} = 210 hold.
2) Őszi (repcze)	. . . = 17	"	
3) Őszi (buza)	. . . = 17	"	
4) Kapás (tengeri)	. . . = 17	"	
5) Kapás (tengeri)	. . . = 17	"	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	= 17	"	
7—12 Luczerna kaszáló	. = 108	"	

M á s o d i k :

1) Ugar	. . . = 65	"	} = 387 "
2) Őszi (repcze)	. . . = 65	"	
3) Őszi (buza)	. . . = 65	"	
4) Tavaszi (árpa)	. . . = 64	"	
5) Kapás (tengeri részes 51, szegődményes 13 h.)	. = 64	"	
6) Őszi (buza)	. . . = 64	"	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (köles)	. . . = 19	"	} = 184 "
2) Kapás (tengeri)	. . . = 19	"	
3) Tavaszi (árpa, baltaczim és fűmagvakkal)	. . . = 19	"	
4—10) Kaszáló	. . . = 127	"	
Ehhez a majortér és legelő környéke 159 $\frac{738}{\dots}$			} = 475 $\frac{1002}{\dots}$ h.
Haszonbérben telepítvényeseknél . 316 $\frac{264}{\dots}$			

C) Lajos-tanyai kerület.

(=2316¹⁵⁵⁴ hold).

Áll hasonlólag három gazdaságból, t. i.

- 1) a *lajostanyai belső*,
- 2) a *lajostanyai külső*, s
- 3) a *kisujvárosi* majorból.

E kerület vetésforgásai a következők; u. m.

E l s ő :

1) Ugar	= 26 hold	} = 316 hold.
2) Őszi (repcze)	= 26 „	
3) Őszi (buza)	= 26 „	
4) Kapás (répa 10, tengeri 16 h.)	= 26 „	
5) Kapás (tengeri)	= 26 „	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	= 26 „	
7 - 12) Luczerna kaszálónak	= 160 „	

M á s o d i k :

1) Ugar	= 112 hold	} = 679 h.
2) Őszi (repcze)	= 112 „	
3) Őszi (buza)	= 112 „	
4) Tavaszi (árpa 94, tengeri 20 h.)	= 114 „	
5) Kapás (mag tengeri 28, takarmány tengeri 16, szegődményes . . . 43, részes 25)	= 112 „	
6) Őszi buza 61, tavasz-buza 28, tavasz-rozs 28)	= 117 „	

H a r m a d i k :

1) Ugar	= 25 „	} = 255 h.
2) Őszi (buza)	= 25 „	
3) Kapás (részes tengeri	= 25 „	
4) Tavaszi (árpa fűmaggal:	= 25 „	
5 - 6) Kaszáló	= 50 „	
7 - 10) Legelő	= 105 „	

N e g y e d i k :

1) Ugar	=55 hold	} =330 hold.
2) Őszi (repcze)	=55 "	
3) Őszi (buza)	=55 "	
4) Tavaszi (árpa)	=55 "	
5) Kapás (részes tengeri)	=55 "	
6) Őszi (buza)	=55 "	

Ö t ö d i k :

1) Tavaszi (köles)	=19 $\frac{800}{\dots}$ hold	} =156 "
2) Kapás (részes tengeri)	=19 " "	
3) Tavaszi (árpa fűmagvakkal)	=19 " "	
4-8) Legelő	=97 " "	
Ehhez jár a majorok környéke, legelő s különféle	386 $\frac{419}{\dots}$	} =580 $\frac{1554}{\dots}$ h.
Haszonbérben a telepítvényeseknél	194 $\frac{1115}{\dots}$	

D) Zoltántéri kerület.

(=2089 $\frac{583}{\dots}$ hold)

Áll két gazdaságból, u. m.

- 1) a zoltántéri belső, s
- 2) a bojtártelki majorból.

1) Zoltántéri belső major.

(=1345 $\frac{583}{\dots}$ hold)

Vetésforgása három, u. m.

E l s ő :

1) Ugar	= 33 hold	} =396 h.
2) Őszi (repcze)	= 33 "	
3) Őszi (buza)	= 33 "	
4) Kapás (répa 10, tengeri . 23)	= 33 "	
5) Kapás (tengeri)	= 33 "	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	= 33 "	
7-12) Luczerna kaszáló	=198 "	

M á s o d i k :

1) Ugar	=132 hold	} =660 hold.
2) Őszi (repcze)	=132 "	
3) Őszi (buza)	=132 "	
4) Kapás (szegődményes 33, { részes kukoricza 99 {	=132 "	
5) Őszi buza 79, tavaszi buza 33, magbükköny 20	=132 "	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (köles)	=17 "	} =136 hold.
2) Kapás (részes tengeri)	=17 "	
3) Tavaszi (zab, baltaczim és fűmagvakkal)	=17 "	
4—8) Legelő	=85 "	} =153 ⁵⁸³ h.
Ehhez legelő, a majorhely és környéke		

2) *Bojtártelki major.*

(=744 hold).

Vetésforgása kettő:

E l s ő :

1) Ugar	=66 hold	} =396 hold.
2) Őszi (repcze)	=66 "	
3) Őszi (buza)	=66 "	
4) Tavaszi (árpa)	=66 "	
5) Kapás (részes tengeri)	=66 "	
6) Őszi (buza)	=66 "	

M á s o d i k :

1) Tavaszi (köles)	=10 hold	} =100 h.
2) Kapás (részes tengeri)	=10 "	
3) Tavaszi (zab, baltaczim és fű- magvakkal)	=10 "	
4—10) Kaszáló	=70 "	} =248 h.
Ehhez a legelő, majorhely és kü- lönféle 146 h.		
telepítvényeseknél haszonbérben 102 "		

E) **Árpádhalmi kerület.**(= 2588⁹⁵⁰ hold).

All két gazdaságból, t. i.

- 1) az *árpádhalmi belső* és
- 2) az *árpádhalmi külső* majorból.

1) *Árpádhalmi belső major.*(= 1340⁶⁰⁰ hold).

Vetésforgása három, u. m

E l s ő :

1) Ugar	= 33 hold	} = 396 hold.
2) Őszi (repcze)	= 33 „	
3) Őszi (buza)	= 33 „	
4) Kapás (repcze 10, tengeri 23 hold)	= 33 „	
5) Kapás (tengeri)	= 33 „	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	= 33 „	
7—12) Luczerna kaszáló	= 198 „	

M á s o d i k :

1) Ugar	= 99 „	} = 495 h.
2) Őszi (repcze)	= 99 „	
3) Őszi (buza)	= 99 „	
4) Kapás (tengeri 17, szegőd- ményes 40, részes 42 h.)	= 99 „	
5) Őszi buza 40, tavaszi b. 53 h.	= 99 „	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (köles)	= 28 „	} = 280 h.
2) Kapás (részes tengeri)	= 28 „	
3) Tavaszi (zab, baltaczim- és fűmagvakkal)	= 28 „	
4—10) Legelő	= 196 „	
Ehhez a legelő, a majorhely	= 169 ⁶⁰⁰ h.	

2) *Arpádhalmi külső vagy síkmajor.*
 (=1248³⁵⁰ hold).

Vetésforgása kettő :

E l s ő :

1) Ugar	=132 hold	} =792 hold.
2) Őszi (repcze)	=132 „	
3) Őszi (buza)	=132 „	
4) Tavaszi (árpa)	=132 „	
5) Kapás (részes tengeri)	=132 „	
6) Őszi (buza)	=132 „	

M á s o d i k :

1) Tavaszi (köles)	= 17 „	} =170 h.
2) Kapás (részes tengeri)	= 17 „	
3) Tavaszi (zab fűmagvakkal)	= 17 „	
4—10) Kaszáló	=119 „	
Ehhez majorhely és különféle nyugdíjas föld a határon telepítvényeseknél haszonbérben	4 „ 29 ³⁵⁰ „ 253 „	} =286 ³⁵⁰ h.

F) **Lajosszénási kerület.**

(=3009⁵²⁸ hold).

Áll két gazdaságból, t. i.

- 1) a *szénási belső*, s
- 2) a *szénási külső* majorokból.

1) *Szénási belső major.*

(=1390³⁰⁸ hold)

Vetésforgása három :

E l s ő :

1) Ugar	= 29 hold	} = 353 h
2) Őszi (repcze)	= 29 „	
3) Őszi (buza)	= 29 „	
4) Kapás (répa 20, tengeri 9 h)	= 29 „	
5) Kapás (tengeri)	= 29 „	
6) Tavaszi (árpa luczernával)	= 29 „	
7—12) Kaszáló luczerna	=179 „	

M á s o d i k :

1) Ugar	=139	„	} =696 hold.
2) Őszi (repcze)	=139	„	
3) Őszi (buza)	=139	„	
4) Kapás (majorsági tengeri 21, szegődményes 54, ré- szes 64 hold)	=139	„	
5) Őszi-tavaszi (őszi buza 86, tavaszi 34, magbükköny 20 hold)	=140	„	

H a r m a d i k :

1) Tavaszi (köles)	= 10	„	} =100 „
2) Kapás (részes tengeri)	= 10	„	
3) Tavaszi (árpa, baltaczim és fűmagvakkal)	= 10	„	
4-10) Legelő	= 70	„	

Ehhez a legelő, majorhely és különféle =241 ³⁰⁸/₁₀₀₀ h.

2) Szénási külső major.

(=1619 ²²⁰/₁₀₀₀ hold).

Vetésforgása négy :

E l s ő :

1) Ugar	= 16 hold	} =197 hold.
2) Őszi (repcze)	= 16	
3) Őszi (buza)	= 16	
4) Kapás (takarmány tengeri)	= 16	
5) Kapás (részes tengeri)	= 16	
6) Tavaszi (zab luczernával)	= 16	
7-12) Luczerna kaszáló	=101	

M á s o d i k :

1) Ugar	=68 hold	} =408 h.
2) Őszi (repcze)	=68	
3) Őszi (buza)	=68	
4) Tavaszi (zab)	=68	
5) Kapás (részes tengeri)	=68	
6) Őszi (buza)	=68	

H a r m a d i k :

1) Kapás (részes tengeri)	= 95 hold	} = 285 hold.
2) Őszi (buza)	= 95 „	
3) Tavasz (árpa)	= 95 „	

N e g y e d i k :

1) Tavasz (köles)	= 12 „	} = 120 h.
2) Kapás (részes tengeri)	= 12 „	
3) Tavasz (zab fűmagvakkal)	= 12 „	
4 – 10) Kaszáló	= 84 „	
- Ehhez a legelő, majorhely s különféle Telepítvényeseknél haszonbérben . 278 } = 609 $\frac{220}{\dots}$ h.

G) **Hegyes-királysági kerület.**

(=3662 $\frac{417}{\dots}$ hold).

Áll három tagból :

- 1) a *hegyes-királysági*,
- 2) az *alsó-királysági*, s
- 3) a *csere-bükényi* birtokrészből.

1) *Hegyes-királysági major.*

(=1375 $\frac{28}{\dots}$ hold).

Vetésforgása kettő:

E l s ő :

1) Őszi (buza)	= 23 hold	} = 47 hold.
2) Tavasz (árpa 14, részes tengeri 10 hold)	= 24 „	

M á s o d i k :

1) Ugar és tavasz (árpa 53, zabos büköny 34, ugar 17)	= 104 hold	} = 416 hold.
2) Őszi és tavasz (repeze 51, szegődményes 22, részes tengeri 31 hold)	= 104 „	
3) Őszi (buza)	= 104 „	
4) Tavasz (zab 51, zabos büköny 20, részes tengeri 33 h.)	= 104 „	

Ehhez a majorhely, 300 hold legelő és 600
hold kaszáló 912 $\frac{28}{1000}$ h.

2) *Alsó-királyság.*

(=1609 $\frac{380}{1000}$ h.)

Ez részletekben, mint székes kaszáló és legelő —
többeknél haszonbérben van.

3) *Csere-Bökény.*

(=678 $\frac{9}{1000}$ h.)

Hasonlag részletekben mint székes kaszáló és le-
gelő többeknél haszonbérben.

Ezen vetésforgásokhoz megjegyezzük általában,
hogy a trágya tulnyomólag az ugarokra hordatik, s a
mennyiben ezek trágyáztatnak, annyiban tavasz-rozs-
és zabbal vegyes bükkönnyel vettetnek be takarmány-
nak. Jön továbbá a trágya a kapanövények alá, minők:
a répa és tengeri, melyek után rendesen árpa vettetik
luczernával. Egészben véve évenként körülbelől 1000—
1200 hold szokott trágyáztatni.

IX. Az egyes művelési ágak egymáshoz aránya.

Előrebocsátottakban előttünk fekszik az egész ura-
dalomnak részletes felosztása, melyből nemcsak vetés-
forgásait ismerhetjük föl, hanem egyszersmind módunk-
ban áll tüzetesebben áttekinthetni azon arányt, melyben
egy részt a piaczi és takarmány-növények, más részt pedig
az egyes művelési ágak egymáshoz állanak. Összevonva ez
érdemben a végső eredményeket, azok a következő szá-
mokban találják kifejezésüket; u. m.

a) Gabnafélék:

1) Őszi repce összesen	1543	hold	} = 7617 $\frac{330}{1600}$ hold.
2) Őszi buza	2847	„	
3) Tavaszsi „	188	„	
4) „ rozs	28	„	
5) „ árpa	987 $\frac{800}{\dots}$	„	
6) Zab	429 $\frac{1187}{\dots}$	„	
7) Köles	234 $\frac{387}{\dots}$	„	
8) Magbükköny	132	„	
9) Őszi buza részes művelés alatt	103 $\frac{1378}{\dots}$	„	
10) Tavaszsi árpa	103 $\frac{1378}{\dots}$	„	
11) Szegődményes földek	354	„	
12) Ugar	666	„	

b) Kapás növények:

13) Tengeri majorsági művelés alatt	330	hold	} = 1815 h.
14) Répa majors. művelés alatt	81	„	
15) Tengeri részes „ „	1404	„	

c) Takarmányfélék:

16) Köles	33	„	} = 4422 $\frac{370}{\dots}$ hold.
17) Zöld tengeri	300	„	
18) Zabos bükköny	735	„	
19) Luczerna	1491 $\frac{196}{\dots}$	„	
20) Baltaczim és fűmagvak	264 $\frac{387}{\dots}$	„	
21) Különféle mesterséges kaszáló	870	„	
22) Természetes kaszáló	728 $\frac{1387}{\dots}$	„	

d) Legelők:

23) Mesterséges legelők	768 $\frac{1161}{\dots}$	„	} = 2701 $\frac{1506}{\dots}$ hold.
24) Természetes „	1933 $\frac{345}{\dots}$	„	

e) Vegyesek:

25) Faiültvények	137 $\frac{1550}{\dots}$	„	} = 1289 $\frac{1301}{\dots}$ hold.
26) Utak és dűlők	729 $\frac{1244}{\dots}$	„	
27) Lakhelyek és kertek	422 $\frac{110}{\dots}$	„	

f) Haszonbérbe adott részek:

28) Mint szántóföld	998 $\frac{614}{\dots}$	hold	} = 3423 $\frac{203}{\dots}$ h.
29) „ kaszáló	2085 $\frac{460}{\dots}$	„	
30) „ legelő	270 $\frac{1129}{\dots}$	„	
31) „ házhelyek	68 $\frac{1200}{\dots}$	„	

Az uradalomnak házi kezelés alatt álló részéből tehát gabnatermelésre van fordítva mintegy 43%; kapa-növények alá 11%; takarmány-termesztésre 24%; lege-lőül szolgál 14%; faültetvények, utak s kertekre 7% — A haszonbérbe adott rész pedig teszi az egész ura-dalomnak mintegy *hatod* részét.

A piaczi termelés e szerint gabnafélék és kapa-növényekben 54, a takarmánytermelés ellenben — mes-terséges és természetes kaszálók és legelőkben — most még csak 38 %-ban fejezi ki magát.

X. Házi mivvelés eredményei s az egyes növények termései.

Az eddig elért termésmennyiségekre nézve, több rendbeli s több esztendőre szóló igen részletes kimu-tatások közöltettek velünk. Könnyebb áttekintés ked-veért, mi ezekből csak a *végső* és *átlagos* eredményeket soroljuk itt el.

Az egyik kimutatás bizonyosága szerint volt az *át-lagos termés* 1841—1850-ig, azaz tíz esztendő alatt a *mágócsi, lajos-szénási és lajos-tanyai* gazdasági kerüle-tekben majorsági mivvelés mellett egy 1600 □ öles hold után :

Őszi repceből	12 $\frac{1}{8}$	pozs. m.
„ buzából	12 $\frac{6}{8}$	„ „
Tavaszi „	12 $\frac{4}{8}$	„ „
Kétszeresből	13 $\frac{2}{8}$	„ „

Rozsból	13 $\frac{4}{8}$	pozs. m.
Őszi árpából	23 $\frac{4}{8}$	„ „
Tavaszi „	18 $\frac{7}{8}$	„ „
Zabból	20	„ „
Tengeriből	36 $\frac{3}{8}$	„ „

Ugyanezen évek, s ugyane gazdasági kerületekben volt ellenben a termés *részes mivélés* után, szintén egy 1600 □ öles holdon :

Őszi búzából	10 $\frac{7}{8}$	pozs. m.
Kétszeresből	6 $\frac{5}{8}$	„ „
Árpából	13 $\frac{2}{8}$	„ „
Zabból	14	„ „
Tengeriből	30 $\frac{7}{8}$	„ „

A *második* kimutatás szerint volt az átlagos termés 1845—1849-ig, vagyis *öt év* alatt, a *mágócsi, lajossalási, lajostanyai* és *lajosszénási* gazdasági kerületekben, majorsági mivélés mellett egy 1600 □ öles holdon :

Őszi repceből	17 $\frac{12}{72}$	pozs. m.
Tavaszi repceből	3 $\frac{14}{..}$	„ „
Őszi búzából	11 $\frac{45}{..}$	„ „
Tavaszi búzából	12 $\frac{32}{..}$	„ „
Kétszeresből	12 $\frac{47}{..}$	„ „
Őszi rozsból	10 $\frac{40}{..}$	„ „
Árpából	18 $\frac{38}{..}$	„ „
Zabból	18 $\frac{14}{..}$	„ „
Kölesből	14 $\frac{26}{..}$	„ „
Tengeriből	37 $\frac{67}{..}$	„ „

Végül a *harmadik* kimutatás szerint volt az átlagos termés 1850—1857-ig, tehát *nyolcz év* alatt, mind a hét gazdasági kerületben, ugyancsak majorsági mivélés mellett egy 1600 □ öles holdon :

Őszi repceből	13 $\frac{17}{72}$	pozs. m.
Tavaszi repceből	3 $\frac{29}{..}$	„ „
Őszi búzából	13 $\frac{57}{..}$	„ „
Járó- „	10 $\frac{9}{..}$	„ „
Tavaszi „	14 $\frac{48}{..}$	„ „
Kétszeresből	14 $\frac{15}{..}$	„ „

Őszi rozsból	11 $\frac{60}{72}$	pozs. m.
Tavaszi rozsból	11 $\frac{23}{22}$	” ”
Árpából	15 $\frac{59}{22}$	” ”
Zabból	19 $\frac{34}{22}$	” ”
Kölesből	11 $\frac{8}{22}$	” ”
Bükkönymagból	10 $\frac{56}{22}$	” ”
Tengeriből	39 $\frac{37}{22}$	” ”
Mustárból	3	” ”

Mint látjuk, e termések mind a három cyculusban meglehetősen állandók. Szembesítve mindazonáltal az 18^{41/50} és 18^{50/57}-iki időszak átlagait, utóbbi cyculus javára némi *emelkedés* mutatkozik az őszi repeczénél, az őszi és tavasz-buzánál, a kétszeresnél és a tengerinél; némi hanyatlás ellenben a rozsnál, az árpánál és a zabnál. Figyelmet érdemlő azon állandóan csekély termés, mely a tavaszi repeczénél az 18^{45/49} s az 18^{50/57}-iki szakokban egyformán mutatkozik. E tapasztalás világosan bizonyítja, hogy e növény nem az Altöldre való.

Tekintve a mágócsi uradalomnak jeles földjét és művelését, közlött termések, megvalljuk, egy általában ki nem elégíthetnek bennünket; még kevésbé fognának azonban kielégíteni azok egy felföldi jó talaju gazdát vagy éppen egy angol farmert, ki egy katastralis holdnyi térről hazájában legalább is kétszer-háromszor akkora termésekhez van szokva. De éppen azért, mert láttuk a mágócsi földet, s láttuk jeles művelését, a kimutatott és csak középszerűeknek mondható termések elvitázhatlanul igazolják, mit jelentésünk elején az alföldi időjárás szélsőségeire nézve mondani alkalmunk volt. Ezen szélsőséges időjárás — a nagy meleg, a rendkívüli szárazság, s a viharral határos szelek — igen is okai főleg annak, hogy a kanaánnak tartott Alföld általában csak középszerű terméseket hoz. S hitünk szerint ezeket arra a magasságra emelni, a melyen állanak hazánknak kedvezőbb climájú vidékei — habár nem lehetetlen is, de bizonyára egyike a legnehezebb feladatoknak. E tekintetet csak igen kevés idegen veszi az Alföldre

nézve fontolóra, különösen ha kedvező időjárással utazik itt, s látja az erős földnek hatalmas terméseit.

Véleményünk szerint a nagyban s általában gyakorlandó faültetések, mikép Mágócson tesaik, továbbá a nagy gazdaságoknak kisebbekre való felosztása lehetnének talán egyedül azon sikeres tényezők, amelyek a szeszélyes Alföldnek — a mostaninál kedvezőbb gazdálkodási eredményeket biztosíthatnak.

A *takarmányfélék s a szalmának* termései egy 1600

□ öles hold után egyre-másra:

Luczernából	30 mázsa
Baltaczimből	30 „
Zabos bükkönyből	30 „
Száritott tengeri takarmány	30 „
Természetes kaszáló	15 „
Répa	400 „
Őszi szalma	20 „
Tavaszi szalma	15 „

Mily nagy egyébiránt e tekintetben is a hullámlás, szolgáljon bizonyosággal: hogy vannak évek, midőn a zabos bükköny termése holdankint alig megy 8 - 10 mázsára, s máskor meg kedvező időjárással megterem belőle egy holdon 50 - 56 mázsa is.

E roppant szökések jellemzik ime az alföldi gazdaságokat, s teszik rajtuk a kezelést oly nehézé, a jövedelmezést pedig oly ingataggá.

Hogy e hullámlást a terméseknél annál tüzetesebben vezethessük az olvasó szeme elé, ide igtatjuk az uradalom termésátlagait 1850 - 1857-ig növényenkint:

Növények	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	átlag	Termés az arató és nyomtató részektől)
	beméretett holdankint pozs. mérő									
Őszi repce	17.2	20.7	4.9	10.7	5.7	11.7	10.6	16.7	12.3	—
Tavaszi repce	—	3.	3.3	—	1.	7.	7.6	3.5	4.2	—
Őszi buza	17.8	17.9	10.1	4.8	10.4	12.	13.4	22.3	13.6	17.
Járó- és tavaszbuza	10.	11.4	10.7	9.3	12.5	9.9	14.4	20.7	12.3	15.3
Kétszeres	12.3	15.3	10.9	8.5	18.6	10.7	12.1	18.3	13.3	16.6
Őszi rozs	13.3	—	12.6	13.1	—	21.	6.6	—	13.3	16.6
Tavaszi-rozs	8.8	11.9	10.7	4.5	11.6	15.7	9.5	14.8	10.9	13.6
Árpa	16.4	16.9	12.2	8.4	15.5	20.3	12.2	21.2	15.4	19.2
Zab	17.2	14.4	7.3	17.8	22.6	27.	18.	33.8	19.7	24.6
Köles	12.	11.5	6.6	18.9	12.5	9.3	8.2	6.8	10.7	—
Bükköny	16.4	11.2	7.5	13.2	7.4	15.8	7.3	9.	10.9	—
Mustár	3.	—	—	—	—	—	—	—	3.	—
Balaczim	—	—	4.7	—	9.3	—	—	24.4	12.8	—
Tengeri	—	—	—	35.	38.3	50.	38.8	35.3	39.5	—

E táblázatból *több* figyelemre méltót vonhatunk le. Látjuk belőle, hogy az *őszi repce*, melynek termesésére az Alföld annyira utasítva van, nyolcz év lefolyása alatt háromszor adott jó termést, kétszer a közepszerűnél csekélyebbet, s kétszer valóban rosztat. Legkisebb termése volt: 4.9, legnagyobb 20.7 mérő, úgy áll tehát változásának határa, mint 1 : 4-hez.

Látjuk továbbá, hogy a *tavaszi repcének* hat év alatti termései közül, egyetlenegy se mondható még csak közepszerűnek se, miből természetesen az a tanulság, mit főlebb egy helyen már megjegyeztünk, hogy t. i. ezen növény *nem a száraz, szeles és szeszélyes Alföldre való*. Legkisebb termése 1, legnagyobb 7.6 mérő volt. (1 : 7.6).

Az *őszi buza* nyolcz év alatt négyszer adott jó, háromszor a közepszerűnél valamivel kevesebb, s egy ízben rossz termést; miből kitűnik, hogy e növény az Alföldnek leghivebb gyermeke. Legkisebb termése 4.8, legnagyobb 22.3 mérő (1 : 4.7).

*) Ezen rovat a gabnafélékre vonatkozólag az egész terméket mutatja, hozzáadva az arató és nyomtató részeket, melyek együttvéve $\frac{1}{5}$ részt szoktak tenni. Azon növényeknél, melyeknél e rovatban számok nincsenek, az aratás és nyomtatás nem történik részért, s így ezeknél az egész termés átlagát az utolsó előtti rovat mutatja.

A *tavaszi buza* is csak kevéssel csekélyebb eredményeiben az őszinél, s nyolcz év alatt háromszor jó, s ötször a középszerűnél valamivel kevesebb termést hozott. Tökéletesen meghiusult termése nem volt egy is, mi minden esetre figyelmet érdemel. Legkisebb termése 9.3, legnagyobb 20.7 mérő. (1 : 2.2)

A *kétszeres* termése csaknem egyező a tisztabuzáéval s rozséval, s ennél az egyes termések se mutatnak kiáltó szökéseket. Nyolcz év alatt adott három ízben jó, négyszer a középszerűnél valamivel kevesebbet, és egy évben gyengébb termést. Legkisebb termése 8.5, legnagyobb 18.6 mérő. (1 : 2.2).

Az *őszi és tavaszi rozs* átlagos termése közt előbbinek javára 2.4 mérőnyi volt a különbség; s amaz öt évi termésében négyszer jó, egyszer rosz; ez pedig nyolcz év alatt kétszer jobb, ötször a középszerűnél kevesebb, s egyszer valóban rosz termést adott. Legkisebb termése az őszi rozsnál 6.6, legnagyobb 21 mérő (1 : 3.2); a tavaszinál ellenben a legkisebb termés 4.5, a legnagyobb 15.7 mérő. (1 : 3 3).

Az *árpa* terméseiből volt a nyolcz év lefolyása alatt négy a középszerűnél magasabb, három valamivel alacsonyabb s egy rosz. Legkisebb termése 8.4, legnagyobb 21.2 mérő. (1 : 2.5).

A *zab* nyolcz évi terméseiből volt kettő kitünő, egy a középszerűnél nagyobb, négy a középtermésnél alacsonyabb s egy rosz. Legkisebb termése 7.3, legnagyobb 33.8 mérő. (1 : 4.6).

A *köles* nyolcz év alatt egyszer fizetett jól, háromszor valamivel jobban a közepesnél, kétszer gyöngébben s egyszer roszul. Legkisebb termése 6.6, legnagyobb 18.9 mérő. (1 : 3).

A *bükköny* négy évben a középszerűn fölül, négy évben alul fizetett. Legkisebb termése 7.4, legnagyobb 16.4 mérő (1 : 2.2).

A *baltaczim* három év alatt egyszer jó, egyszer a középszerűn jóval alantabb, s egyszer rosz termést adott. Legkisebb termése 4.7, legnagyobb 24.4 mérő. (1 : 5).

Végül a *tengeri*, öt év adatai szerint, folyvást háládatos volt termelője iránt. Legkisebb termése 35, a legnagyobb 50 mérőben nyilvánult. Termés hullámzásának határa e szerint úgy állt, mint 35 : 50-hez, vagyis 1 : 1.4-hez. A mellett tehát, hogy aránylag a legnagyobb terméseket hozta, változásaiban se követett el feltűnő ugrásokat, s e szép tulajdonságánál fogva természetesen nagyban igazolja azon ragaszkodást és bizodalmat, melylyel ez áldott növény iránt az alföldi gazda viseltetik.

Elsorolt adatokkal mindenesetre megfelelő összehangzásban áll az uradalmi tiszturak azon életből merített tapasztalása, miszerint ők a helyi viszonyokkal szemben kitűnő terményekül tekintik: az *őszi repcét*, a *kukoriczát*, a *buzát*, az *árpát*.

Az őszi repczére nézve megjegyzendő: hogy terméseiben leginkább az éjjeli fagyok, a rovarok és szelek, melyek gyakran fordulnak elő, okoznak legtöbb kárt.

Csekélyebb mértékben elégitnek ki: a *zab* és a *bükköny*, s végre legbizonytalanabb mindannyi közt a *tavaszi repcze*.

A takarmányfélékből különösen megemlitendők, biztos és kiadó terméseik miatt: a *burgundi répa*, továbbá különösen a *takarmány-kukoricza* és a *luczerna*, az Alföldnek ezen áldásai.

XI. Részes mivélés terjedelme és eredményei.

Mindamellett, hogy a mágócsi uradalomnak már is tekintélyes a fölszerelése, az mégis nem tekinthető befejezettnek. Ez okból, de meg annál fogva is, mert Alföldön legnehezebb feladat munkásokat kapni elégséges számban: a *részes mivélés* is meglehetősen terjedelemben gyakoroltatik még az uradalomban.

Megismertetjük ez érdeemben e mivelés terjedelmét és eredményeit is, mikép azok 1850-től fogva 1857-ig állottak :

1850-ben	részés mivelés alatt volt		
	Hold	róla a fél termés	esik egy holdra
		m é r ő	
Őszi repcze	146	896	6.1
Kétszeres	554	1118	2.
Árpa	662	2491	3.7
Zab	287	1896	6.6
Köles	402	2098	5.4
Feles tengeri	1033	7932	7.6
Összesen	3084	—	—
1851-ben			
Őszi repcze	333	1625	4.3
„ buza	90	327	3.6
Kétszeres	627	3756	5.9
Árpa	682	4115	6.
Zab	385	2225	5.7
Köles	653	1549	2.3
Feles tengeri	1253	18486	14.6
Harmados tengeri	111	5622	50.
Összesen	4139	—	—
1852-ben			
Őszi repcze	468	785	1.6
„ buza	351	900	2.5
Tavaszi buza	69	277	4.
Kétszeres	484	2141	4.4
Árpa	748	3097	4.1
Zab	79	183	2.3
Köles	237	605	2.5
Feles tengeri	1508	20844	13.8
Összesen	3944	—	—

1853-ban	részes művelés alatt volt		
	Hold	róla a	esik
		fél termés	egy holdra
m é r ő			
Őszi repce	399	1518	3.7
„ buza	27	5	0.2
Kétszeres	958	4166	4.3
Árpa	779	3890	4.9
Köles	146	1185	8.1
Feles kukoricza	1513	30442	20.
Harmad. kukoricza	232	6400	27.6
Összesen	4054	—	—

1854-ben			
Kétszeres	553	2760	5.
Árpa	954	7484	7.7
Zab	7	59	8.4
Köles	714	4824	6.7
Feles tengeri	1746	27585	15.8
Harmados tengeri	170	4154	24.4
Összesen	4144	—	—

1855-ben			
Őszi repce	53	287	5.4
Kétszeres	548	2231	4.1
Árpa	497	4387	8.8
Zab	105	1264	12.
Köles	221	1335	6.
Feles tengeri	1202	23375	19.4
Harmados tengeri	266	4950	18.6
Összesen	2892	—	—

1856-ban	részes művelés alatt volt		
	Hold	róla a fél termés	esik egy holdra
		m é r ő	
Kétszeres	485	2255	4.5
Árpa	500	2630	5.3
Zab	32	121	3.8
Köles	198	584	2.9
Feles tengeri	1136	13365	11.8
Harmados tengeri	198	2684	13.5
Összesen	2549	—	—

1857-ben			
Kétszeres	177	1172	6.6
Árpa	320	3437	10.9
Zab	33	453	13.7
Köles	98	602	6.1
Feles tengeri	1548	16312	10.5
Harmados tengeri	67	1246	18.5
Összesen	2243	—	—

Láthatni ebből, hogy a részes művelés szép kiterjedésben gyakoroltatott még a legutolsó esztendőben is. — Közép számát véve a kimutatott nyolcz évnek, esett e termelés alá általában: $3381\frac{1}{2}$ hold; s ebből jutott nevezetesen a tengerinek: $1748\frac{1}{2}$ hold, tehát valamivel több felénél.

Hogy a házi és részes művelés eredményei közt a hasonlítást annál tüzetesebben megejthessük, összeállítjuk az utóbbi termelésnek is eredményeit, s ekkép egy uttal megítélhetjük irányában is a különböző éveknek termés-mennyiségi változásait.

Ez érdemben a következő táblázatra utaljuk a szives olvasó figyelmét:

N e v e a terménynek	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	átlag
	beméretett holdankint a részes művelés után pozsonyi mérő								
Őszi repce	6.1	4.3	1.6	3.7	—	5.4	—	—	4.2
„ buza	—	3.6	2.5	0.2	—	—	—	—	2.1
Tavaszi buza	—	—	4.	—	—	—	—	—	4.
Kétszeres	2.	5.9	4.4	4.3	5.	4.1	4.5	6.6	4.6
Árpa	3.7	6.	4.1	4.9	7.7	8.8	5.3	10.9	6.4
Zab	6.6	5.7	2.3	—	8.4	12.	3.8	13.7	7.5
Köles	5.4	2.3	2.5	8.1	6.7	6.	2.9	6.1	5.
Feles tengeri	7.6	14.6	13.8	20.	15.8	19.4	11.8	10.5	16.7
Harmados tengeri	—	50.	—	27.6	24.4	18.6	13.5	18.5	25.4

Összehasonlítva a részes művelés eredményeit a házi kezelésével, következő momentumokat emelhetünk ki, u. m.

a) A tetemes hullámozás az egyes évek termései közt e művelés mellett is éppen úgy meg van, mint látjuk a másikonál.

b) A részes művelés mellett csaknem minden növénynél kevesebb a termés általában, és pedig jóval; nevezetesen az *őszi repce* holdankinti termése kevesebb: 3.9 mérővel; az *őszi búzáé*: 9.4; a *kétszeresé*: 4.1; az *árpáé*: 2.6; a *zabé*: 4.7; a *kölesé*: 0.7; a *feles tengerié*: 6.1 mérővel. A harmados *kukoriczáé* végül holdankint 1.4 mérővel mutat kevesebb termésre.

c) A részes művelés mellett is éppen úgy mint a házinál, minden növények között legháladatosabbnak mutatja magát a tengeri, mind termésének nagysága, mind pedig biztosságára nézve.

A részes művelést illetőleg, fölemlítjük itt az e részben divatozó szokást is. A kukoriczánál nevezetesen úgy történik az: hogy a részes művelő szánt, magot ad, megmunkálja a földet, leszedi a termést, feltakarítja a szarát, megtisztogatja a csöveket, s behordja az uradalmat illető termés után a szánt és kukoriczát is; sőt kedvező közülmények között, ha t. i. a föld igen jó, holdankint még 1—2 kaszás napszámot is szolgál.

Tekintve az Alföldnek körülményeit egész művelésükben, véleményünk szerint a nagyobb birtokoknak,

habár a fölszereléshez szükséges pénzerővel birjanak is, bizonyára igen jó lesz *kétszer* is meggondolni a dolgot, mielőtt gazdálkodásukat egészen a tiszta házi kezelésre alapítanak. A fő ok pedig erre az, hogy *földért*, habár szintén nehezen, mégis csak lehet kapni munkakerőt, *pénzért* ellenben s különösen oly kiterjedésben, mint azt terjedelmes uradalmak szükséglik, sokszor semmi áron sem!

XII. Majorsági telepítvények.

Mily sarkalatos kérdése az alföldi gazdálkodásnak a munkás kezek iránti gondoskodás, mutatja az is, hogy a mágócsi uradalom több helyen *munkás telepeket* volt kénytelen felállítani, és pedig, a mint a közlendő szerződésekből látni fogjuk, nem csekély áldozatokkal.

Van pedig ily telep:

1. *Mágócsón* a központban 30 marhás és 36 gyalog család.
2. *Lajosszálláson*: 30 marhás és 36 gyalog család.
3. *Lajostanyán*: 20 „ család;
4. *Arpádhalmán*: 20 „ „
5. *Szénáson*: 30 „ „

Az egész uradalomban van e szerint marhával ellátott munkás család: 130; marha nélküli gyalog: 72, összesen tehát 202.

Ezen emberek ideiglenesen vannak szerződve az uradalommal, s miután mindenfelől összeszedett népből állanak, kötelességeiket természetesen nem a legpontosabban teljesítik. Azonban a szükség a munkásokban oly nagy, hogy az uradalom a velök való vesződséget elviselni kénytelen.

Hogy e telepeknek viszonyát az uradalomhoz egész hűséggel kitüntethessük, ide csatoljuk a következő három rendbeli szerződést A) B) és C) alatt:

A) Alajoshalmi szegődményes szerződés gyalog családokra.

Mely egyrésztől nagyméltóságú gróf Károlyi Lajos ur ö kegyelmessége alföldi uradalmi tisztsége, másrésztől alulirt szegődményesek közt következő föltételek alatt kötött és ugyan:

1. Minden alulirt két szegődményesnek ad az uradalom a maga területén, nevezetesen Alajoshalmán (Tompahát) egy vályogfalú, nádfedelű lakást, mely áll egy szobából, kamrából és konyhából, továbbá a ház végében rakomány és zöldséges kertnek *fél*, luczernásnak pedig 2 (=1100 □ öles) holdat hat egymást követő évekre, és ugyan october 1-től 1856, september 30-ig 1862, vagyis minden két család kap egy lakot, és minden egyes szegődményes saját használatára $\frac{1}{4}$ hold keretet, és 1 holdat luczernásnak, mit az uradalom saját erejével fog felszántani és bevettetni.

2. Az ekként használatra átengedett lakház és $1\frac{1}{4}$ föld fejében köteles minden egyes szegődményes:

a) az uradalomtól nyert lakot a két lakó együtt és közösen jó karban tartani, annak minden részét saját költségükön évenként tatarozni, s nagyobb biztosság okáért tűzkármentesíteni;

b) az uradalom által felszántandó és elvetendő burgundi répa táblából $\frac{1}{4}$ holdat annyiszor, a mennyiszer kívántatni fog, kellően megkapálni, ha szükséges, meggyomlálni és után ültetni, a termést kiszedni, tisztán megtisztogatni, azt urasági szekerekre felrakni, kúpokba csinosan elhelyezni, kellően betakarni és leföldelni.

c) Szintén uradalmi erővel majorosan mivelts kukoricából egy holdat tisztán letörni, megtisztogatni, szárát levágni, alkalmas kévékbe kötni, s mindezt, mind a kukoricát uradalmi szekerekre felrakni és elhelyezni, s a szokásos heti eleség mellett részben takarni.

d) Egész éven át a méltóságos uraságnak dolgozni készpénz fizetés mellett, mint a többi urasági cselédek,

reg-hajnaltól est-hajnalig; fizet pedig az uradalom minden egyes munkaképes férfinak november, december, január és február havában 14 prkt, martius, aprilis, september, october havában 24 prkt, május, junius, julius, augustus havában pedig 30 prkt, ha saját eleségén dolgozik, ha pedig uradalmi eleségen kívánna dolgozni, az eleség napi értéke levonásával fog a napszám is fizettetni.

3. Napszamba ugy, mint szakmányba mindenkor névszerint és írásosan fognak kirendeltetni vasárnap, mi végre az uradalom kebeléből csak azon esetre távozhatnak máshol munkát vállalni, ha a helybeli tiszt ur által kirendelve nem lesznek; minden elmulasztott vagy helytelenül megejtett napszám, ha csak méltán elfogadható ok, mint minő például: betegség, örletés s több efféle, mit kirendeléskor a képviselőnek azonnal feljelenteni tartozik, a 2-ik pontban d) alatt kitüntetett árostitás szerint pénzbeli büntetést von maga után.

4. Ellenzegülés, és ilyennek fog tekintetni a nyilvános engedetlenség, illetlen szóváltás és a felvigyázókkal perpatvarkodás — éppen nem türetik, és a vétkesnek kétszeri intés után, évszak tekintetbe vétele nélkül, kitiltását vonja maga után, önként értetődvén, hogy az illető minden javadalmától vagy földtermésétől azonnal s minden kárpótlás nélkül elesik.

5. Mind a föld, mind a házadó terhét egészen az uradalom viseli.

6. Isteni félelemmel kötelesek vasárnap és ünnepeken szorgalmasan templomba járni, sz. misét hallgatni s alatta áhitatosan imádkozni; gyermekeiket szorgalmasan iskolába járatni s taníttatni, mi végre az uradalom már ugy is egy házat iskolának készséggel felajánlott.

7. Miután jelen szerződésnek minden egyes pontjai előttünk felolvastattak, megmagyaráztattak és általunk világosan megértettek, azok pontos megtartására magunkat szorosán kötelezzük, és egyszersmind kijelentjük, hogy a mennyiben mi csak szegődményesek va-

gyunk, a jelen szerződés mellett használatunkra átengedett uradalmi lak- s $1\frac{1}{4}$ hold földhöz, a szegődményes hat év letelte után bármi ezim alatt egyáltalában semmi nemű jogot se formálhatunk.

Mely ekként kötött szegődményes szerződés mindkét részről aláírással megerősítve kiadatott.

Mágócsón, 1857, mártius 26-án.

N. N.	} szegődményes munkások.	N. N.
N. N.		urad. tisztartó.
N. N.)		

B) Alajoshalmi szegődményes szerződés marhás családokra.

Mely egy részről nagyméltóságu gróf Károlyi Lajos ur ő kegyelmessége alföldi uradalmi tisztsége, más részről alulirt szegődményesek között következő föltételek alatt kötöttet, és ugyan:

1. Jelen szegődményes szerződés kezdetét veszi folyó évi october 1-én, s tart hat évig, vagyis 1862-ik év september 30-ig.

2. Minden alulirt egyes szegődményesnek ad az uradalom a maga területén, nevezetesen Alajoshalmán egy vályogfalú és nádfedelű lakot, mely egy szobából, kamrából és konyhából áll.

3. Ezen uradalmi lakon kívül minden egyes szegődményes a lakház végében fél hold földet, mely takarmány helynek és zöldséges kertnek fog szolgálni, két holdat pedig luczernásnak; ezenkívül külső három forgóban két holdat tengeri, egy holdat trágyába bükköny, három holdat buza és három holdat árpavetésnek, vagyis összesen $11\frac{3}{4}$, 1100 □ öles holdat kap, azon világos kijelentéssel, hogy ezen $11\frac{3}{4}$ hold földet, melyet magok marháik- és eszközeikkel tartoznak megmunkálni, és melynek terméséből az uradalom semmi részt se kíván, semmire másra használni nem szabad, mint a mire ki van jelölve.

4) A használatra átengedett uradalmi lak és $11\frac{3}{4}$ hold föld fejében köteles leszen minden egyes szegődményes:

a) Az uradalomtól nyert lakot jó karban tartani, vagyis annak minden részét saját költségén évenként tatarozni, s nagyobb biztosság okáért tűzkármentesíteni.

b) Egész éven át a méltóságos uraságnak dolgozni, kivéven azon napokat, melyeken a saját élelmére adott földek mivvelésével, a termés le- és betakarításával el lesz foglalva.

c) Az uradalom által felszántandó és elvetendő répa-táblákból fél holdat annyiszor, a mennyiszert kívánatni fog, kellően megkapálni, meggyomlálni, után ültetni, a termést kiszedni, s tisztán megtisztogatni, azt urasági szekerekre felrakni, kupokba csinosan elhelyezni, kellően betakarni s leföldelni.

d) Hat hold luczernást három részletben tisztán lekaszálni, felgyűjteni s alkalmas jó vontatókba rakván, szoroson lekötözni.

e) Három hold repeczét az urad. tisztség intézkedése szerint saját eszközeivel tisztán letakarni, vontatókba rakni, lekötözni, és bekövetkezhető vihar esetén megigazgatni.

f) Három hold őszi, három hold tavaszi gabonát saját eszközeivel tisztán letakarni, kévékbe kötni, alkalmas keresztekbe rakni, kellően lekötözni, a tarlót tisztán felgereblyézni, és a kaparékot csinos vontatókba rakni; — ezen munka-időszakra minden egyes szegődményes élelmi pótlékul egy véka kétszerest, fél font sőt és egy font szalonnát nyerend az uradalomtól.

g) Tíz hold majoros szalmás gabona termését saját igavonósán azon telepekre, hová az uradalmi tisztség kívánandja, behordani és alkalmas asztagba rakni.

h) Uradalmi erővel majorosan mivelt tengeriből két holdat tisztán letörni, megtisztogatni, a szárat levágni, alkalmas kévékbe kötni, mindezt, mind a kukoricát uradalmi szekerekre felrakni és elhelyezni.

i) Három kocsi teher épületfát Körtvélyesből az uradalom kebelében kiszállítani, vagy ennek megfelelő más egyéb munkát teljesíteni; és végre

k) egy száz kocsi trágyát (minden kocsira 10 mázsa értetvén) ama táblákra, melyek az uradalmi tisztség által fognak kijelöltetni, télen át kihordani.

5. Minden egyes szegődményes köteles még ezen felül :

a) Az uradalmi tisztség kívánságához képest akkor, midőn szakmány és saját munkája engedi, mit a helybeli tiszt ur, a munkálatok sorát figyelemmel tartván, mindenkor világosan tudni fog, névszerinti kirendelés folytán, saját szerszámaival a maga eleségén pénzért dolgozni. Kap minden egyes munkaképes férfi november, december, január és február hóban 14 pkr; martius, aprilis, september és october hóban 24 pkr; majus, junius julius és augustus hóban pedig 30 pkr napi bért! és az ekként megállapított napi bérnek a nők és 16 éven felüli munkaképes gyermekek $\frac{3}{4}$, ezen aluliak pedig felét nyerendik; a pontosan letöltött, és így kiérdemelt napi díjak minden hét végén azonnal kifizetnek.

b) A körülményhez és a szükséghez képest, ha kívántának, többet kevesebbet, holdankint fizetendő egy pfrt bér mellett szántani.

c) Az országut melletti faültetvényeket ápolni, a hiányzókat kipótolni, és a szomszéd grófi birtok melletti határvonalt az uradalomtól nyerendő facsemetékkal 5 sorjával legkésőbb három év alatt beültetni, és azokat mind végig ápolni.

d) Minden három gazda egy szerút képezvén, a repcze kivételével — mely munka mindenkor külön megállapítandó rész mellett szintén az ő teendőjük leend, minden egyéb szalmás gabonát a szerződéses időre megállapított 12-ed részért, ha t. i. kívántatni fog — elnyomtatni kötelesek.

6. Napszámokra ugy, mint szakmányra mindenkor névszerint írásosan fognak kirendeltetni minden héten

vasárnap; minden elmulasztott vagy helytelenül meg-ejtett napszám — ha csak méltán elfogadható ok nincs, minő p. o. betegség, örletés stb, mit kirendeléskor azonnal tartozik kiki a képviselővel tudatni, az 5-ik pontban kitüntetett árosítás szerint pénzbeli büntetést von maga után.

7. Ellenszegülés, — és ilyennek fog tekintetni a nyilvános engedetlenség, illetlen szóváltás és a felvigyázókkali perpatvarkodás — éppen nem türetek, és a vétkesnek kétszeri intés után, évszak tekintetbe vétele nélkül, a ki pedig az uradalmi területen bármi csekély értékű tárgyat eltulajdonít, azonnali kitiltását vonja maga után, önként értetődvén, hogy ezáltal az illető minden javadalmától, u. m. luczernás és szántóföld termésétől azonnal és minden kárpótlás nélkül elesik.

8. Mind a föld, mind a házadó terhét az uradalom viseli.

9. Hogy ha a 11 holdban levő vetéseiket bármi elemi csapások érnék is, azért a szerződésben foglalt kötelezettségeik teljesítése alól legkevésbé se lesznek fölmentve.

10. Isteni félelemmel tartoznak vasárnap és ünnepeken szorgalmasan templomba járni, szent misét hallgatni, és alatta áhitatosan imádkozni. Gyermekeiket szorgalmasan iskolába járatni, és taníttatni, mi végre az uradalom egy házat iskolának enged át, melyben a tanítónak is lak engedtetik, kinek még az uradalom részéről $1\frac{3}{4}$ hold föld is fog ingyen kiszolgáltatni.

11. Az urad. tisztség a szegődményesek közül egy képviselőt fog kinevezni, kinek kötelessége leendő a nyereendő rendelkezéseket pontosan teljesíteni, és végrehajtani; ennek fáradozása jutalmául még a rendes illetményen felül használatra két hold föld fog az uradalom részéről ingyen kiszolgáltatni.

12. Miután jelen szerződésnek minden egyes pontjai előttünk felolvastattak, megmagyaráztattak és általunk világosan megértettek, azoknak pontos teljesítésére magunkat szorosán kötelezzük és egyszersmind kijelent-

jük, hogy a mennyiben mi csak szegődményesek vagyunk, a jelen szerződés mellett használatunkba átengedett uradalmi lak és $11\frac{3}{4}$ hold földhöz a szegődményes hat év letelte után bármi czimen és egyáltalában semmi nemű jogot se formálhatunk.

Mely ekként kötött szegődményes szerződés mindkét részről alírással megerősítve kiadatott.

Mágócsón, 1857, martius 26-án.

N. N.	} szegődményes munkások	N. N.
N. N.		urad. tisztartó.
N. N.		
N. N.		
stb.		

C) Szénási szegődményes szerződés marhás családokra.

Mely egy részről nagyméltóságú gróf Károlyi Lajos ur ő kegyelmessége alföldi uradalmi tisztsége, más részről alulirt szegődményesek között következő föltételek alatt kötött, és ugyan:

1. Jelen szegődményes szerződés kezdetét veszi f. é. január 1-én, és tart hat évig, vagyis 1862-ik év december 31-ig.

2. Minden alulirt egyes szegődményes kap a szénási gazdasági területből $13\frac{1}{2}$, azaz tizenhárom és fél hold földet, holdját 1100 □ ölével számítva, — melyből fél holdat rakomány kertnek, két holdat luczernának, ennyit legelőnek, ennyit buza, árpa, kukoricza alá stb. nyerend, azon világos kijelentéssel: hogy e földeket saját marháik és eszközeikkel tartoznak megmunkálni, s melynek terméséből az uradalom semmi részt se kíván, sem mire másra használni nem szabad, mint a mire ki van jelölve.

3. Az ekként használatra átengedett tizenhárom és fél hold föld fejében köteles leszen minden egyes szegődményes:

a) Az uradalom által felszántandó és elvetendő répatáblákból egy holdat annyiszor, a mennyiszer kívánatni fog, megkapálni, meggyomlálni, után ültetni, a termést kiszedni, s tisztán megtisztogatni, az urasági szekerekre rakni, kúpokba csinosan elhelyezni, kellően letakarni és leföldelni.

b) Három hold repezét az uradalmi tisztség rendelkezése szerint saját eszközeivel tisztán letakarni, vontatókba rakni, szorosán lekötözni, s bekövetkező vihar esetén megigazgatni.

c) Kilencz hold luczernát több részletben tisztán lekaszálni, felgyűjteni s alkalmas jó vontatókba rakni, és szorosán lekötözni.

d) Öt hold bükköny és kukoricza szénát szintén tisztán letakarítani, s mint a luczernát felgyűjteni s kellően összerakni.

e) Hat hold szalmás gabonát saját eszközeivel tisztán letakarítani, kévékbe kötni, alkalmas keresztetekbe rakni, lekötözni; a tarlót tisztán felgereblyézni, s a kaparékot is csinosan összerakni, s bekövetkező vihar esetén a kereszteteket megigazgatni. Ezen munka időszakra minden egyes szegődményes élelmi pótlékul 1 véka kétszerest, $\frac{2}{4}$ font sót és 1 font szalonnát nyerend az uradalomtól.

f) Uradalmi erővel majorosan mivel tengeriből három holdat szárán tisztán megfosztva letörni, szárát levágni, alkalmas kévékbe kötni, s mindezt, mind a kukoriczát uradalmi szekerekre felrakni, ezt a göréba betenni, amazt kúpokba elhelyezni.

g) Tíz hold majoros szalmás gabona termését saját igavonósán azon telepekre, hová az uradalmi tisztség kívánandja, behordani, s alkalmas asztagokba rakni.

h) Tíz hold trágyát elteregetni több részletekben, és
4. Ezen szakmány-munkán kívül köteles még minden egyes szegődményes :

a) az uradalmi tisztség kívánságához képest, akkor — midőn szakmány és saját munkája engedi, mit a helybeli tiszt, a munkások sorozatát figyelemben tartván

mindenkor világosan tudni fog, névszerinti kirendelés folytán saját szerszámaival a maga eleségén pénzért dolgozni; kap minden egyes munkaképes férfi: november, december, január, február hóban 14 pkr; martius, aprilis, september, october hóban 24 pkr; május, június, julius, augustus hóban 30 pkr napi bérül; és az ekként megállapított napi bérnek a nők és 16 éven felüli gyermekek $\frac{3}{4}$ -ét, ezen alóliak pedig felét nyerendik, a pontosan letöltött és itt kiérdemelt napi díjak minden hét végén azonnal ki is fizettetnek.

b) A körülmények és szükséghez képest, ha kívántatik, többet kevesebbet, holdankint fizetendő egy pfrt bér mellett szántani.

c) Minden három gazda egy szérút képezvén, a repcze kivételével, mely munka mindenkor külön megállapítandó rész mellett szintén az ő teendőjük leend, minden egyéb szalmás gabonát a szerződéses időre megállapított 12-ed részért, ha t. i. kívántatni fog, elnyomtatni kötelesek.

5. Napszámokra úgy, mintszakmánya, mindenkor névszerint és írásosan fognak kirendeltetni, minden héten vasárnap; minden elmulasztott vagy helytelenül megejtett napszám, ha csak méltán elfogadható ok nincs, például betegség, örletés stb, mit kirendeléskor azonnal tartozik kiki a képviselőnek feljelenteni, a 4-ik pontban a) betű alatt kitüntetett árusítás szerint pénzbeli büntetést von maga után.

6. Ellenzegülés, és ilyennek fog tekintetni a nyilvános engedetlenség, szóváltás és a felvigyázókkal perpatvarkodás, — éppen nem türetik; és a vétkesnek kétszeri intés után, évszak tekintetbe vétele nélkül, — ki pedig az uradalmi területen bármily csekély értékű tárgyat eltulajdonít, azonnali kitiltását vonja maga után, önként értetődvén, hogy az által az illető minden javadalmaival, u. m. luczernás és szántóföld termésétől azonnal és minden kárpótlás nélkül elesik.

7. Hogy ha a 13 holdban levő terméseket bármilyen elemi csapások érnék is, azért a szerződésben foglalt

kötelezettségeik teljesítése alul legkevésbé se lesznek fölmentve.

8. Isteni félelemmel tartoznak vasárnap és ünnepeken templomba járni, gyermekeiket szorgalmasan iskoláztatni, mi végre az uradalom többi szegődményesei gyermekei neveltetéséről gondoskodva, egy lakházat iskolának alakított.

9. Az urad. tisztség a szegődményesek közül egy képviselőt fog kinevezni, kinek kötelessége leendő a nyelendő rendelkezéseket pontosan teljesíteni s végrehajtani, ennek fáradozása jutalmául még a rendes illetéken fölül évi használatra 2 hold föld fog az uradalom részéről kiszolgáltatni.

10. Miután jelen szerződésnek minden egyes pontjai előttünk felolvastattak, megmagyaráztattak és világosan megértettettek, azoknak pontos megtartására magunkat szorosán kötelezzük, és egyszersmind kijelentjük, hogy a mennyiben mi csak szegődményesek vagyunk, a jelen szerződés mellett használatunkra átengedett 13^{1/2} hold földhöz a szegődményes 6 év letelte után bármi czim és egyáltalában semmi jogot se formálhatunk.

Mely ekként kötött szegődményes szerződés mindkét részről aláírással megerősítve kiadatott.

Szénáson 1857, június 2-án.

N. N.	} szegődményes } munkások	N. N.
N. N.		urad. tisztartó.
N. N.		
N. N.		
stb.		

Örömmel mutatjuk e gyakorlati felfogás és méltányossággal készült szerződéseket föl, és meg vagyunk győződve, hogy nyomukon hazánk más vidékei is lényegesen segíthetnének magukon munkás kezek dolgában.

Ha számba vesszük mindazt, mit az uradalomtól a munkások kapnak, és másrészt tekintjük a méltányosan megszabott napszámot is: úgy, ha egy ily munkás nem boldogul, azt bizonyára csak saját maga restségének tulajdoníthatja.

Elemezni akarjuk most e szerződéseket, s nézzük, hogy alapjukon az uradalomnak mibe kerül a szegődményes lakosok munkája.

Az A) szerződés szerint ad az uradalom a *gyalog lakosnak*: pfrt kr.

a) Két családra egy lakházat: ennek árát 400 pfrttal számítva, tesz az 5%-es kamat 20 pfrtot, s ebből esik egy lakosra 10 —

b) Minden gyalog lakos kap az uradalomtól lakásánál $\frac{1}{4}$ holdnyi kertecskét, számítva holdját 6 pfrtjával, tesz 1 30

c) Minden gyalog lakos kap egy hold luczernát, melyet az uradalom elkészített, számítható 10 —

d) A lakos helyett a föld- és házadót szintén az uradalom fizetvén, fel lehet ezt venni 1 30

e) A lakosok gyermekeit az uradalom iskoláztatja, tehet ez 3 —

Kap tehát egy gyalog lakos az uradalomtól az elősorolt dolgok értékében 26 —

Ennek ellenében tartozik a gyalog lakos az uradalomnak a következőkkel, u. m.

a) Fentartani a lakást és tűzkármentesíteni; számítva erre 3 %-et az érték után, tesz 12 frtot, s esik ebből egy lakosra 6 —

b) Tisztán tartani és kapálni $\frac{1}{4}$ hold répát, egy holdra számítva 6 napszámot 40 p. krjával, tesz 4 frtot, s ebből esik $\frac{1}{4}$ holdra 1 —

c) $\frac{1}{4}$ holdról a termést kiszedni, megtisztítani, szekérre rakni s eltakarítani; számítva ezen munkák után 1 holdra 18 napszámot 30 pkrval, tesz 9 frtot, s ebből esik $\frac{1}{4}$ holdra 2 15

d) 1 h. tengeri földet tisztán letörni, megtisztogatni, a szarát levágni, felkötözni, s a termést szekerekre tenni és otthon elrakni; számítva ezen munkákra 12 napszámot 30 pkrval, tesz 6 —

Tesz e szerint a gyalog lakosnak az uradalom iránti tartozása értéke körülbelül 15 15

Azon kötelezettsége a gyalog lakosnak, hogy aratás idejében a szokásos részért takarni tartozik, rá nézve nem teher, hanem biztosított kereset; végül a mennyiben ő napszámban járni, szerződése szerint köteles, és pedig november, december, január és februárban 14, martius, aprilis, september, octoberben 24, május, junius, julius és augustusban pedig 30 krnyi napszámért, azt a szorgalmatos lakos szintén elfogadható biztos keresetnek tekintheti annál is inkább, miután ő, mint feljebb láttuk, azon dolgokban, miket az uradalomtól kap, szemben azokkal, a miket ő a gazdaságuk teljesít, évenként 10 frt 45 kr előnyben áll. Ha már most föl vesszük, hogy egész év alatt egyremásra 80 napszámot teljesíthet, kitűnik, hogy az ő stipulált napszáma sajátlag 8 pkrrel drágábban fizettetik, mint kikötve van.

A B) alatti szerződés szerint ad az uradalom a lovas lakosnak: pfrt kr.

a) Egy lakházat, mely egy szoba, kamra s konyhából áll; ennek értékét 400 pfrtra tévén, az 5% évi kamat	20 —
b) Takarmány helynek és zöldséges kertnek a lakháznál $\frac{1}{2}$ hold föld 6 frtjával	3 —
c) Takarmány termesztésre 2 hold lucernást, 10 frtjával	20 —
d) A külső forgókban tengeri, bükköny, buza és árpa al $11\frac{3}{4}$ (1100 □ öles) h. szántóföldet 6 pfrtjával, tesz	69 —
e) Föld- és házadó a feljebbi birtokilletőség után az uradalom által fizetve, tehet	20 —
f) A gyermekek iskoláztatása az uradalom költségén, tehet	3 —
g) Aratáskor nyert élelmi pótlék értéke: egy véka kétszeres 1 frt 23 kr; fél font só $2\frac{1}{2}$ kr, egy font szalonna 15 kr; összesen	1 40

Kap tehát a lovas lakos az uradalomtól az elsorolt dolgok értékében, mintegy 136 40

E javadalom ellenében tartozik a kövekezőkkel,
u. m. pfrt kr.

- a) Fentartani és tűzkár ellen biztosítani az uradalomtól nyert lakot 400 pfrtnyi érték után, e czélokra 3 % számitva, tesz . . . 12 —
- b) Tisztán tartani s megkapálni $\frac{1}{2}$ hold répát, 1 holdra, mint feljebb, 6 napszámot számitva 40 krval, esik fél holdra 2 —
- c) $\frac{1}{2}$ holdról a termést kiszedni, megtisztogatni, szekérre rakni, s eltakarítani, számitva mint feljebb, esik $\frac{1}{2}$ holdra 4 30
- d) Hat hold luczernát tisztán lekaszálni, felgyűjteni, s alkalmas vontatókba rakván, lekötözni; számitva erre *holdankint* $4\frac{1}{2}$ napszámot 40 krjával, tesz e szolgálat értéke . . . 18 —
- e) *Három* hold repezét tisztán letakarni, vontatókba rakni, lekötözni, s ha szükséges, a vontatókat megigazgatni; *holdankint* erre 5 napot számitva 40 krval, tesz 10 —
- f) *Három* hold őszi, *három* hold tavaszi gabonát tisztán letakarni, keresztekbe rakni, kellően lekötözni, a tarlót tisztán felgereblyézni s a kaparékot csinosan vontatókba rakni; *holdankint* erre 4 napot számitva 40 krjával, tesz a szolgálat értéke 17 40
- g) *Tíz* hold majorsági szalmás gabona termését saját igaerején helyre hordani, s asztagba rakni; számitva erre 7 fogat és 7 gyalog napszámot együtt 1 frt 40 krjával; tesz e tartozás értéke 11 40
- h) *Két* hold tengerit tisztán letörni, megtisztogatni, a szárat utána levágni, kévékbe kötni, s mind ezt, mind amaz uradalmi szekerekre rakni és elhelyezni; számitva erre *holdankint* 12 gyalog napszámot 30 krjával; tesz . 12 —
- i) Három forduló épületfát Körtvélyesről az uradalomba szállítani; számitva egy fordulóra 2 pfrtot, tesz e tartozás értéke . . . 6 —

pfrt kr.

k) Száz kocsi trágyát az uradalom földjeire kihordani, kocsiját 10 mázsájával számítva, erre 16 iganapot 1 pfrtjával, tesz . . . 16 —

l) Az országut melletti faültetvények ápolása a szerződés értelmében, számítva erre 3 napot 30 krjával, tesz 1 30

Tesz e szerint a lovas lakos tartozásának értéke összesen 110 20

Elősorolt kötelességeken kívül tartoznak még a lovas lakosok, szintugy, mint a gyalogoknál láttuk, hártározott napszámért dolgozni, a mennyire csak saját munkájok megengedi s az uradalom kívánja; továbbá a körülmények és szükség szerint szántani holdankint 1 pfrtért; végül repszét nyomtatni s egyéb gabonaféléket a szokásos részért. Mindezek kisebb nagyobb mértékben, rájuk nézve hasznos és biztosított keresetek.

Szembesítve most már azon javadalmak értékét, melyeket a lovas lakosok az uradalomtól kapnak, azon tartozások értékével, melyeket meg ők teljesítenek, kitünik, hogy ők előnyben állanak évenként 26 frt 20 pkrrel; miből következik, hogy az ő napszámuk is, miután évenként mintegy 80 napot dolgozhatnak, egyremásra a kikötötnél sajátlag $19\frac{7}{10}$ krral jobban jutalmaztatik.

Végül : a C) betű alatti szerződés értelme, az ismertetett B) alattiétól csak kevésben különböztvén, ennek részletes elemzésétől, ugy hisszük, fölmenthetjük magunkat.

XIII. Majorsági igaerő.

Átmegyünk az uradalom igaerejének kimutatására, és hogy megkönnyítsük az olvasónak az egybe hasonlítást, ezen erőt gazdasági kerületek szerint soroljuk föl.

Van pedig	béres,	kocsis,	ökör,	ló
1. A <i>mágócsi</i> kerületben	29	5	80	15
2. A <i>lajos-szállási</i> „	29	5	70	15
3. A <i>lajos-tanyai</i> „	20	3	60	9
4. A <i>zoltántéri</i> „	22	1	50	3
5. Az <i>árpádhalmi</i> „	21	2	60	6
6. A <i>szénási</i> „	29	5	70	15
7. A <i>hegyes-királysági</i> „	11	1	30	3
Összesen	161	22	420	66

A vonó erőnek jóra valósságát megítélhetjük azon eredményből, melyet általa elérni szoktak. Az ökrök munkaképességére nézve nevezetesen világot vet az: hogy a szántás rendszeren *kettősben* történik, s hogy egy eke tavasszon és ősszel 1100, nyáron át pedig 1600 □ ölet megszánt. Jók a lovas fogatok is, melyek többnyire építkezési és fuvarozási munkákra, továbbá töltögetés és szénagyűjtésre használtatnak.

Az uradalom törekvése, az igaerőt növelni még legalább is 25 %-tel, mihez az anyagot a tulajdon nevelésű jeles tinók szolgáltatják.

A cselédségről el lehet mondani: hogy általában derék, munkás emberek, de a magyar természethez hüven — egy kissé akaratosak: kell velök bánni tudni. Nagy baj a gazdaságra, sőt magukra a cselédekre nézve is azon fonák szokás: hogy a cselédek és telepítvényesek nejei a világért se mennének pénzért dolgozni. Szégyennek tartja a cseléd, ha neje napszámba jár; az asszonyok pedig természetesen szívesen fentartják férjeik e bal felfogását. A gyermekek mégis kisebb munkákra eljárnak.

Nézzük most az uradalom fogaterejének arányát azon térhez, a melyet vele mivelés alatt tartanak. — Mint láttuk, az ökör összesen 420, a ló 66 darab. Két lónak a munkája egyenértékű levén három ökörével, a 66 ígás ló 99, vagyis kerekszámában 100 db. ökröt képvisel. A gazdaságnak munkaereje tehát, ökörszámában kifejezve tesz összesen 520-at.

Kérdés: mennyit mivel ezen erővel, s mi esik a munkatérből egy darab ökörré?

Leírásunk folytában, hol az egyes gazdasági kerületek és majorok, miveléságak és vetésforgások szerinti ismertetését adtuk, megjegyeztük mindenütt, hogy mit mivel az uradalom házi erővel; mi van kiadva részes mivelés alá, vagy pedig haszonbérbe. Ugyanitt kimutattuk azt is, hogy hány hold a legelő, a belsőség, ültetvény s több efféle.

Ezen kimutatás szerint mivel az uradalom saját erejével mintegy 9700 kat. holdat: esik tehát egy ökörré ($^{9700/320}$) = **18.6** katast., vagyis $24^{8/10}$ 1200 □ öles hold.

Ezen területi illetőség egy ökörré, a kellőnél valamivel inkább *többnek látszik*. Csak látszik azonban; mert nem szabad felejtenuünk, hogy a 9700 holdnyi térből 1491 hold luczernát, 264 h. baltaczimet terem, és hogy $728 \frac{3}{4}$ h. természetes kaszáló. Mindössze a takarmánytér tehát 2484 hold.

Miután pedig a takarmánytérnél a szükséges fogat-erő a többi, folyvást szántott vetett miveletek fogaterejéhez úgy áll körülbelől, mint 1 : 3-hoz, a 2484 holdnyi takarmánytér sajátlag csak 828 h. szántóföldet képvisel. A majorsági mivelés alatt álló 9700 hold tehát annyi sajátlag csak, mint 8044 hold, miből egy darab ökörré tüzetesen meghatározva esik $15 \frac{1}{10}$ katasteri, vagyis $20 \frac{5}{10}$ -ed 1200 □ öles hold. Annyi tehát csaknem tökéletesen, mint a mennyit közép minőségű földön s normális távolságok befolyása alatt dolgozó gazdaságokban számítani szoktak, t. i. **husz** 1200 □ öles hold.

Az ismertetett vonóerőhöz jegyzett állandó cselédek-ken kívül tart még az uradalom éven át 8 hóna-

pig a munkaidő alatt, ideiglenes cselédeket is, névszerint :

A mágócsi kerületben . . .	20-at
„ lajos-szállási „ . . .	20 „
„ lajos-tanyai „ . . .	17-et
„ zoltántéri „ . . .	17 „
Az árpádhalmi „ . . .	17 „
A szénási „ . . .	20-at
A hegyes-királysági „ . . .	6-ot

Összesen 117-et.

Ezen cselédeket az alföldi szójárás szerint *betyárok*nak nevezik, s feladatuk a rendes béresek munkájában segédkezni; közülök megtart az uradalom a téli négy hónapra is mintegy 60-at, kiknek ez idő alatti kötelességük: megőrizni és megvédeni a szalma kazlakat és szérús kerteket a varjúk pusztítása és egyéb kártételektől.

XIV. A földmivelés körül alkalmazott cselédség és fizetése.

A *béresek*, *kocsisok* és ideiglenes cselédek fizetése a következő, u. m.

a) *Béres és kocsis fizetése.*

	pfrt	kr.
Kész pénz egy évre	30	—
20 p. mérő kétszeres 2 f. 47 pkrjával*) . . .	55	40
18 p. mérő árpa 1 f 32 „ . . .	27	36
1 ² / ₄ p. mérő köleskása 3 f. 36 krjával . . .	5	24
46 font só 5 krjával	3	50
78 „ szalonna 15 pkrjával	19	30

*) A gabnaárak az 1850–57 évek átlagai szerint.

	pft	kr.
16 mázsa szalma 16 pkrjával	4	16
1 db marha teletetés	8	—
1 „ „ nyaraltatás	6	—
7 „ sertés „ 30 krjával	3	30
1100 □ öl tengeri-föld szántás- és behordással	7	—
2 pár uj csizma 4 pftjával	8	—
3 pár bocskor 1 „	3	—
Szabad örletés az egész szegődményre, vagyis 20 p. mérő kétszeresre 24 krjával	8	—
1 db marha nyaraltatása 2 ftos olesó fűbér mel- lett, a különbség tehát 4 pftjával tesz	4	—
Szabad tüzelés	6	—
Szabad lakás	20	—
Összesen	219	46

b) *A nyári béresek vagy a betyárok fizetése.*

Készpénz	24	—
18 pozs. mérő kétszeres „ 2 f. 47 pkrjával	50	6
10 „ „ árpa 1 f. 32 „	15	20
52 font szalonna — f. 15 „	13	—
24 „ só — f. 5 „	2	—
1 p. mérő kása	3	36
Egy pár csizma	4	—
Egy pár bocskor	1	—
Szabad lakás és tüzelés	10	—
1100 □ öl tengeri-föld*szántás- és behordással	7	—
1 db sertéstartás	—	30
Összesen	130	32

c) *Téli béresek vagyis betyárok fizetése.*

Készpénz	16	—
4 ² / ₄ pozs. kétszeres 2 ft 47 pkrjával	12	31
26 font szalonna 15 pkrjával	6	30
10 „ só 5 „	—	50
36 itcze kása, méreje 3 ft 36 pkrjával	1	38
Szabad lakás és tüzelő	10	—
Összesen	47	29

Javára szól továbbá a gazdasági cselédségnek, hogy gyermekeik az *uradalom költségén* iskoláztatnak, és hogy számukra az orvoslás és orvosi szerek is ingyen szolgáltatnak ki.

Ezek szerint az igaerő körüli cselédség fizetésének összes-értéke a következő, u m

			pfrt	kr.
161 állandó béres	219 ft 46 pkrjával	.	35,382	26
22 „ kocsis	219 „ 46 „	.	4,834	52
117 nyári béres	130 „ 32 „	.	15,182	24
60 téli „	47 „ 29 „	.	2,849	—
Összesen			58,248	42

Elosztva ezen összeget a 9700 holdnyi, majorsági mivelet alatt álló területtel, esik egy holdra belőle 6 frt 0^3_{10} pkr.

Ha számba vesszük, hogy évenként 65 vasárnap és ünnep van, és hogy azon kívül legalább is 30—40 olyan nap is fordul elő, mely munkára nem alkalmas: úgy az állandó cselédségnek valóságos munkanapjait évenként 260-nál alig tehetjük többre.

Elosztván ezen számmal az állandó béresek és kocsisok egyenlő értékű évi fizetését, látjuk, hogy egy ily munka-nap az uradalomnak 50^7_{10} pkrba kerül.

A nyári béres munkája nyolcz, a télié pedig négy holnapra terjedvén csak, tehetjük ezeknél a haszonba menő munka-napokat, az ünnep és vasárnapok levonásával — 200 és illetőleg 100-ra.

Kerül tehát a *nyári béres* munkája naponként 39^1_{10} krba,
a *téli béresé* 28^5_{10} „

XV. Juhászati személyzet és fizetése.

Az uradalom tekintélyes juhászata körül a következő személyzet látja el a szolgálatot, u. m.

	Juhász-gazda.	Juhász-bojtár
1) A <i>mágócsi</i> kerületben . . .	1	15
2) A <i>lajos-szállási</i> „ . . .	2	17
3) A <i>lajos-tanyai</i> „ . . .	1	13
4) Az <i>árpádhalmi</i> „ . . .	1	11
5) A <i>szénási</i> „ . . .	2	14
Összesen	7	70

a) A juhász-gazda fizetése:

	pft	kr.
Készpénz egy évre	74	—
42 pozs. mérő kétszeres 2 ft 47 pkrval	116	54
16 „ „ árpa 1 „ 32 „	23	32
40 „ „ zab 1 „ 30 „	60	—
2 „ „ köleskása 3 „ 36 „	7	12
100 font só	5	8 20
144 mázsa széna	50	120 —
50 „ szalma	16	15 —
6 öl tűzifa	10	60 —
2 db marha legeltetés 6 „ — „	12	—
18 „ sertés „ — „ 30 „	9	—
3 hold 1100 □ öles kukorica-föld 7		
pengő forintjával	21	—
Szabad lakás	40	—
Szabad tüzelés	12	—
Összesen	579	8

Ezen javadalmon kívül kap a juhász-gazda még iparkodása és figyelmének nagyobb fokozása végett, minden darab, sz. Mihálykor találtató, *jó karban* levő állat unt 2 ¹/₁₀, sminden rideg után 1 ²/₁₀ pkr; mely jutalom egyremásra évenként szintén fölmegyén 110 pengő forintra.

b) *A juhász-bojtár fizetése:*

	pfrt	kr.
Készpénz egy évre	32	—
26 p. mérő kétszeres 2 ft 47 pkrjával	72	22
8 „ „ árpa . . 1 „ 30 „	12	—
1 „ „ köleskása	3	36
50 font só . . . 5 pkrjával . . .	4	10
20 „ szalonna . 15 „	5	—
16 mázsa szalma . 16 „	4	16
1 darab marha-teleltetés	8	—
1 „ marha-nyaraltatás	6	—
7 „ sertés-nyaraltatás 30 pkrjával	3	30
1½ h. 1100 □ öl. tengeri-föld 7 pfrtval	10	30
Szabad lakás	10	—
Szabad tüzelés	6	—
1 darab olcsóbb marha fűbér	4	—
Összesen	181	24

Tesz e szerint a juhászat körüli cselédség fizetésének összes értéke: pfrt kr.

a) hét juhász-gazda 689 ft 8 pkrval	4,823	56
b) hetven „ bojtár 181 „ 24 „	12,698	—

Összesen 17,521 56

Elosztva a juhász-gazda és bojtár évi fizetésének értékét az évnek 365 napjával, esik

elsőnél egy napra	1 ft 53 pkr.
másodiknál 1 napra	— „ 29 ⁸ / ₁₀ „

Elosztva továbbá az összes juhász-gazdák és bojtárok fizetésének értékét az összes juhok számával, melyek egészben véve 29,540 dbra mennek, esik a juhászati személyzet fizetéséből egy dbra 35⁵/₁₀ pkr.

XVI. A sertések körüli cselédség és fizetése.

Az uradalom *sertés-tenyésztése* körül, mely a mágócsi kerületben s nevezetesen a mágócsi majorban létezik, van *egy számadó* kanász és *négy* bojtár. A bojtárokat a következő fizetésből a számadó köteles eltartani.

Fizetése a számadó kanásznak :

	pfrt	kr.
Kézpénz egy évre	68	—
44 p. mérő kétszeres . 2 ft 47 pkrval	122	28
28 „ „ árpa . . . 1 „ 32 „	42	56
4 „ „ köleskása . 3 „ 36 „	14	24
15 „ „ szemes tengeri 1 „ 50 „	27	30
80 font só 5 pkrval	6	40
40 mázsa szalma 16 pkrval	10	40
2 öreg sovány sertés 15 pfrtjával	30	—
20 db sertéstartás télen-nyáron 1 ft 30 pkrjával	30	—
1 db tehén legeltetés	6	—
4 hold (1100 □ öles) tengeri föld szántással, behorhással . . 7 pfrtjával	28	—
25 pár bocskor . . 1 „	25	—
Szabad lakás és tüzelés	40	—
1 db marhatartásra, olcsó fűberrel	4	—
Összesen	455	38

Van a számadó kanásznak is szorgalma és figyelve nagyobb ösztönzésére némi procentuatiója. Ha a malaczok elválasztásakor április végével, a kan alá bocsátott koczák után, 4 malacz esik minden anyára, úgy a malaczokból 3 ^o/_o-tet, ha pedig 5 malacz esik vagy ezen felül egy koczára, úgy jutalomkép 4 ^o/_o-et kap. Ezen jutalmazással, mely tapasztalás szerint igen jó sikerű, a kanász gazdának egyremásra 18—20 db esvén, e jutalék értéke évenként szintén tesz mintegy 100 pfrtot.

Elősorolt javadalmakból azonban a számadó, bojtárait nem csak tartani, hanem *fizetni* is tartozik.

Felosztva e fizetést az évnek 365 napjával, esik abból *egy napra* 1 ft 39⁵/₁₀ kr. A sertések számával (1023 db) egybevetve pedig, jut belőle 1 dbra 32⁵/₁₀ kr.

XVII. Gulya körüli cselédség fizetése.

Az uradalom gulyája körül, mely a *hegyes-királysági* pusztán tartatik, van *egy számadó* és *három bojtár*, a következő fizetéssel, u. m.

		frt	kr.
a) Számadó gulyás fizetése :			
Készpénz egy évre		104	—
Kétszeres 60 p. m.	2 ft 47 pkrval	167	—
Árpa . 56 „ „	1 „ 32 „	85	52
Köleskása 6 „ „	3 „ 36 „	21	36
Só 184 font	— „ 5 „	15	20
Szalonna 274 font	— „ 15 „	68	30
Széna 120 mázsa	— „ 50 „	100	—
Őszi szalma 64 mázsa	— „ 16 „	17	4
10 darab marhateleltetés	8 pfrtval	80	—
10 „ marhanyaraltatás	6 „	60	—
7 h. 900 □ öl kukoricza-föld	7 „	54	53
Uj csizma 8 pár	4 „	32	—
Boeskor 9 „	1 „	9	—
Szabad lakás és tüzelés		40	—
		<hr/>	
Összesen		855	5

Megjegyzendő, hogy a számadó gulyás ezen fizetésből három bojtárt nemcsak tartani, hanem fizetni is köteles.

Felosztva ezen fizetést az évnek 365 napjára, esik belőle egy napra 2 frt 20⁵/₁₀ kr; a gulyabeli marha számával (595 db) hasonlítva össze, jut abból egy darabra : 1 frt 26²/₁₀ kr.

XVIII. Felvigyázó cselédség és fizetése.

Felvigyázó cselédségből van az uradalomban, névszerint :

	magtári hajdu	béres- gazda	lovas csósz	gyalog csósz
a) A <i>mágócsi</i> kerületben	1	1	2	1
b) A <i>lajos-szállási</i> „	1	1	2	1
c) A <i>lajos-tanyai</i> „	1	1	2	—
d) A <i>zoltántéri</i> „	1	1	2	—
e) Az <i>árpádhalmi</i> „	1	1	2	—
f) A <i>szénási</i> „	1	1	2	—
g) A <i>hegyes-királysági</i> „	—	—	3	—
Összesen	6	6	15	2

Ezen személyzetnek a fizetése következő, u. m.

a) *Magtári hajdu fizetése:*

		pft	kr.
Készpénz egy évre		26	—
Kétszeres 22 pozs. m.	2 ft 47 pkrjával	61	14
Árpa 11 „ „	1 „ 32 „	16	52
Zab 3 „ „	1 „ 30 „	4	30
Köleskása 1 „ „		3	36
Őszi szalma 16 mázsa 16 pkrjával		4	16
Tavaszi szalma 25 „ 25 „		10	20
Marhalegeltetés 3 db 6 pftjával		18	—
Sertéslegeltetés 8 „ 30 pkrjával		4	—
Szántó föld 1 ^{50/1600} hold 7 pftjával		7	12
Mákos szűr 1 db 30 frt 3 évre		10	—
Mente 1 „ 25 „ 3 „		8	20
Dolmány 1 „ 20 „ 1 „		20	—
Nadrág 2 „ 6 „ 1 „		12	—
Sarkantyús csizma 3 pár 1 évre 4 ft 30 krval		13	30
Fejellés csizma egy pár		3	—
Szabad lakás és tüzelés		40	—
Összesen		262	50

Elosztva ezen fizetést 300 napra, esik egy napra 52^{3/10} pkr.

b) *Béres-gazda fizetése:*

			pft	kr.
Készpénz egy évre			72	—
Kétszeres	22	pozs. mérő 2 ft 47 pkrjával	61	14
Árpa	11	„ „ 1 „ 32 „	16	52
Zab	33	„ „ 1 „ 30 „	49	30
Köleskása	1	„ „	3	36
Széna	100	mázsa 50 pkrval	83	20
Őszi szalma	50	„ 16 „	13	20
Tavaszi „	25	„ 25 „	10	25
Marhalegeltetés	3	db 6 pftjával	18	—
Sertésnyaraltatás	8	„ 30 pkrjával	4	—
Szántóföld $1^{50}/_{1600}$ hold	7	pftjával	7	12
Szabad lakás és tüzelés			30	—

Összesen 369 29

Elosztva ezen fizetést 300 nappal, kerül a béres-gazda munka-napja 1 frt 14 pkrba.

c) *Lovas csósz fizetése:*

			pft	kr.
Készpénz egy évre			28	—
Kétszeres	22	pozs. mérő 2 ft 47 pkrjával	61	14
Árpa	3	„ „ 1 „ 32 „	4	36
Zab	3	„ „ 1 „ 30 „	4	30
Köleskása	1	„ „	3	36
Só	26	font 5 pkrjával	2	10
Szalonna	78	„ 15 „	19	30
Széna	50	mázsa 50 pkrval	41	40
Őszi szalma	16	„ 16 „	4	16
Tavaszi „	25	„ 25 „	10	25
Marhalegeltetés	2	dbra 8 pftjával	16	—
Marhanyaraltatás	2	„ 6 „	12	—
Sertésnyaraltatás	8	darabra 30 pkrjával	4	—
Szántóföld $1^{50}/_{1600}$ hold	7	pftjával	7	12
Sarkantyus csizma	3	pár 4 „ 30 krjával	13	30
Szabad lakás és tüzelés			30	—

Összesen 202 59

Elosztva ezen fizetést 300 nappal, kerül a lovas csősz naponként $40\frac{5}{10}$ krba.

d) *Gyalog csősz fizetése.*

A gyalog csősz fizetése ugyanaz, mi a lovas csőszé azon különbséggel, hogy ennek nincsen szénája, ellenben többje van 15 mérő árpával Számításilag keresztül vive ezen különbséget, tesz a gyalog csősz fizetése 184 frt 19 pkr; mit elosztva 300 munka-nappal, esik egyre $36\frac{8}{10}$ pkr.

Összevonva a felügyelő cselédség fizetését, az a következőleg áll, u. m.

6 magtári hajdu	262 ft 52 pkrjával	1577 ft 12 pkr.
6 béres-gazda	369 „ 29 „	2216 „ 54 „
15 lovas csősz	202 „ 59 „	3044 „ 45 „
12 gyalog csősz	184 „ 19 „	2211 „ 48 „
Összesen		9050 ft 39 pkr.

XIX. Gazdasági mesteremberek s azok fizetése.

Elősorolt gazdasági cselédségen kívül van az uradalomban több állandóan megtelepített mesterember is, mint például *kovács, bognár, molnár.*

Van nevezetesen: *kovács mester* egy a lajos-szállási kerületben 3 legénynyel, egy a szénási kerületben 2 legénynyel; van továbbá egy *bognár mester* 2 legénynyel a lajos-szállási kerületben, egy a szénásiban 1 legénynyel; végül van *molnár* az uradalomban összesen három; egy névszerint Mágócson a száraz-malomnál, egy Lajos-szálláson a száraz- és gőzmalomnál, s egy Szénáson.

Fizetése ezen mesterembereknek a következő, u. m.

a) *Kovács mester fizetése.*

			pft	kr.
Készpénz egy évre			120	—
Kétszeres	32 pozs m.	2 ft 47 pkrval	89	4
Árpa	24 „ „	1 „ 32 „	36	48
Köleskása	2 „ „	3 „ 36 „	7	12
Széna	50 mázsa	50 pkrjával . . .	41	40
Őszi szalma	50 „	16 „ . . .	13	20
Tavaszi „	25 „	25 „ . . .	10	25
Kemény tűzifa	6 öl	8 pftjával	48	—
Sovány sertés	1 db	15	—
Marhanyaraltatás	2 db	6 pftjával	12	—
Sertésnyaraltatás	8 „	30 pkrjával	4	—
Szántóföld	2 ¹⁰⁰ / ₁₆₀₀ hold	7 pftjával	14	26
Szabad lakás			40	—

Összesen 451 55

Elosztva ezen fizetést az év 300 munka-napjával, kerül egy kovács mester az uradalomnak naponként 1 ft 33 pkrba.

b) *Kovács legény fizetése:*

			pft	kr.
Készpénz egy évre			83	—
Kétszeres	16 pozs. m.	2 ft 47 pkrjával	44	32
Köleskása	1 ³² / ₇₂ „ „	3 „ 36 „	5	24
Só	26 font	5 pkrval	2	30
Szalonna	78 font	15 pkrval	19	30
Szabad lakás			20	—

Összesen 174 56

Elosztva ezen fizetést az év 300 munka-napjával, kerül egy kovács legény az uradalomnak naponként 34⁹/₁₀ pkrba.

c) *Bognár mester fizetése:*

			pft	kr.
Készpénz egy évre			96	—
Kétszeres	30 pozs. m.	2 ft 47 pkrjával . . .	83	30
Árpa	30 „ „	1 „ 32 „ . . .	46	—
Köleskása	2 „ „	3 „ 36 „ . . .	7	12

	pft	kr.
Őszi szalma 16 mázsa 16 pkrjával	4	16
Öreg sovány sertés 1 db 15 pftjával	15	—
Marhateleltetés 2 „ 8 „	16	—
Marhanyaraltatás 2 „ 6 „	12	—
Sertésnyaraltatás 8 „ 30 pkrjával	4	—
Szántó föld $1^{600/1600}$ hold 7 pftjával	9	37
Szabad lakás	40	—

Összesen 333 35

Elosztva e fizetést 300 napra, kerül a bognár mes-
ter munkanapja az uradalomnak 1 ft $6^{7/10}$ pkrba.

d) *Bognár legény fizetése:*

	pft	kr.
Készpénz egy évre	83	—
Kétszeres 16 pozs. m. 2 frt 47 pkrjával	44	32
Köleskása $1^{2/4}$ „ „ 3 „ 36 „	5	24
Só 26 font 5 pkrjával	2	30
Szalonna 78 „ 15 „	19	30
Szabad lakás	20	—

Összesen 174 56

Elosztva e fizetést 300 napra, kerül a bognár le-
gény munka-napja az uradalomnak $34^{9/10}$ pkrba.

e) *Molnár fizetése:*

	pft	kr.
Készpénz	32	—
Kétszeres 20 pozs. m. 2 ft 47 pkrjával	55	40
Árpa 18 „ „ 1 „ 32 „	27	36
Köleskása $1^{2/4}$ „ „ 3 „ 36 „	5	24
Só 46 font 5 pkrjával	3	50
Szalonna 78 „ 15 „	19	30
Szalma 8 mázsa 16 pkrjával	2	8
Marhatartás télen 2 db 8 pftjával	16	—
Marhanyaraltatás 2 „ 6 „	12	—
Sertésnyaraltatás 8 „ — „ 30 kr.	4	—
Szántó föld $1^{50/1600}$ hold 7 „	7	12
Patkós csizma 2 pár 4 „	8	—
Szabad lakás és tüzelés	40	—

Összesen 233 20

Elosztva e fizetést 300 napra, kerül a molnár munkanapja az uradalomnak $46\frac{6}{10}$ pkrba.

Összevonva a gazdaságba telepített *mesteremberek* fizetését, az a következőkép áll, u. m.

				pft	kr.
a) 2 kovács mester fizetése	451 ft	55 pkrval		903	50
b) 5 kovács legény	174	56	„	874	40
c) 2 bognár mester	333	35	„	667	10
d) 3 bognár legény	174	56	„	524	48
e) 3 molnár	233	20	„	700	—

Összesen 3670 28

Elosztva ezen kiadást a 11,711 holdnyi házi művelés alatti területtel, esik egy holdra $18\frac{8}{10}$ kr. *)

XX. Uradalmi tisztii személyzet és annak fizetése.

Hogy oly terjedelmes uradalomban, minő a mágócsi, a *tisztii személyzet* is jelentékeny, azt, úgy hisszük, az olvasó önkint is gyanítani fogja. Pedig e tekintetben sincs még az uradalom azon számmal ellátva, melyre, ha a házi kezelésnek kiterjesztését czélozza, idővel szüksége lesz. Ahhoz képest azonban, a mit most házilag mivel, hiányt e tekintetben nem lát.

A jelenlegi tisztii személyzet nevezetesen a következő, u. m.

a) *Központi személyzet.*

1) A központi felügyelő, ki egyszermind a szathmári uradalmakra is felügyel.

2) A központi főszámvevő, kinek munkaköre hasonlólag kiterjed az összes grófi birtokokra. Ezen két főtitst nem lakik Mágócsón.

*) Felreértés elkerülése okáért megjegyzzük itt, hogy a 72-ik oldalon felhozott 9700 holdnyi majorsági művellet álló tér, az, melyet az uradalom *saját erejével* munkál meg; az egész majorsági művelés tere ellenben, szántó- és réthben, mely irányában a telepítvényesek fogatereje is igénybe vétetik: 11,711 hold.

3) A helybeli urad. tisztartó.
 4) A helybeli urad. ügyész, ki szinten nem lakik Mágócsón.

- 5) A helybeli számvevő.
 6) „ „ mérnök.
 7) „ „ számtartó.
 8) „ „ urad. orvos.
 9) „ „ „ baromorvos.
 10) „ „ „ lelkész.
 11) „ „ „ tanító.

12) Van továbbá a központban még cselédség is általános szolgálatra, u. m. *egy* kocsis, *három* hajdu, *egy* levélhordó, s *egy* pénztári őr.

b) *Egyes gazdasági kerületek tiszti személyzete, u. m.*

		kasznár,	ispán,	segéd.
A mágócsi gazd. kerületben	—	1	1	
„ <i>lajos-szállási</i> „ „	1	—	1	
„ <i>lajos-tanyai</i> „ „	—	1	1	
„ <i>zoltántéri</i> „ „	1	—	1	
Az <i>árpádhalmi</i> „ „	—	1	1	
A <i>szénási</i> „ „	1	—	1	
A <i>hegyes-királysági</i> gazd. kerületben —		1	—	
Összesen	3	4	6	

Tiszti személyzet fizetése.

a) *Központi személyzet.*

1) A központi felügyelő fizetésének azon része, mely a mágócsi uradalmat terheli, tesz . . . 1000 pfrtot

2) A központi főszámvevőnek a mágócsi uradalmat terhelő fizetése 800 pfrt

3) A helybeli *uradalmi tisztartó* fizetése:

		pfrt	kr.
Készpénzben		665	—
Tisztabuza 28 pozs. mérő 3 ft 25 pkrjával		95	40
Kétszeres 80 „ „ 2 „ 47 „		222	40
Árpa 58 „ „ 1 „ 32 „		89	56
Köleskása 6 „ „ 3 „ 36 „		21	36
Öntött gyertya 73 font — „ 36 „		43	48

			pft	kr.
Széna	200 mázsa	— ft 50 pkrjával	166	40
Őszi szalma	50 „	— „ 16 „	13	20
Tüzifa	25 öl	8 „ — „	200	—
Öreg sertés	5 db	15 „ — „	75	—
Marhalegelő	8 „	6 „ — „	48	—
Sertéslegelő	12 „	— „ 30 „	6	—
Szántó föld	3 ⁷⁰⁰ / ₁₆₀₀ hold	7 „ — „	24	4
Szabad lakás és kert			200	—
		Összesen	1871	44

4) Az *uradalmi ügyész* fizetése máshonnan szolgáltatván ki, ezen uradalom csak honorariumképen ad neki évenként 100 —

5) A helybeli *urad. számvevő* fizetése ugyanaz, mi egy kerületi ispáné, mely mint hátrább látszik, tesz 1224 46

6) *Az uradalmi mérnök fizetése:*

Készpénz			346	—
Buza	16 pozs. mérő	3 ft 25 pkrjával	54	40
Kétszeres	34 „ „	2 „ 47 „	94	38
Árpa	36 „ „	1 „ 32 „	55	12
Köleskása	4 „ „	3 „ 36 „	14	24
Széna	125 mázsa	50 pkrval	104	10
Őszi szalma	50 „	16 „	13	20
Tüzifa	12 öl	8 pftjával	96	—
Öreg sertés	2 db	15 pftjával	30	—
Marhalegeltetés	4 „	6 „	24	—
Sertéslegeltetés	13 „	30 pkrjával	6	30
Szántó föld	2 ¹⁰⁰ / ₁₆₀₀ hold	7 pftjával	14	26
Szabad lakás és kert			100	—
		Összesen	953	20

7) *Az uradalmi számtartó fizetése:*

Készpénz			516	—
Buza	16 pozs. mérő	3 ft 25 pkrjával	54	40
Kétszeres	34 „ „	2 „ 47 „	94	38
Árpa	36 „ „	1 „ 32 „	55	12

		pft	kr.
Zab	120 pozs. mérő 1 ft 30 pkrjával	180	—
Köleskása	4 „ „ 3 „ 36 „	14	24
Széna	317 mázsa 50 pkrval . . .	264	10
Őszi szalma	56 „ 16 „ . . .	14	56
Tüzifa	19 öl 8 pftjával	152	—
Öntött gyertya	25 font 36 pkrjával . . .	15	—
Sovány sertés	2 db 15 pftjával	30	—
Marhalegeltetés	6 dbra 6 pftjával	36	—
Sertéslegeltetés	13 „ 30 pkrjával	6	30
Szántóföld	3 ¹²⁵⁰ / ₁₆₀₀ hold 7 pftjával	26	24
Szabad lakás és kert	100	—
Összesen		1559	54

8) *Uradalmi orvos fizetése:*

Készpénz		240	—
Buza	13 p. m. 3 ft 25p krral	44	25
Kétszeres	27 „ „ 2 „ 74 „	75	9
Árpa .	32 „ „ 1 „ 32 „	48	44
Köleskása	4 „ „ 3 „ 36 „	14	24
Széna	100 mázsa — „ 50 „	83	20
Őszi szalma	50 mázsa — „ 16 „	13	20
Tüzifa	10 öl 8 pftjával	80	—
Öreg sertés	2 db 15 „	30	—
Marhalegelő	4 db-ra 6 „	24	—
Sertéslegelő	6 „ 30 pkrjával	3	—
Szántóföld	2 ¹⁰⁰ / ₁₆₀₀ hold 7 pftjával	24	26
Szabad lakás és kert	100	—
Összesen		770	48

9) *Uradalmi baromorvos fizetése:*

Készpénz		56	—
14 pozs. mérő kétszeres	2 f. 47 pkrjával	38	58
8 „ „ árpa	1 f. 32 „	12	16
1 ² / ₄ „ „ árpakása	3 „ 36 „	5	24
34 mázsa széna	50 pkrjával	28	20
50 „ őszi szalma	16 „	15	—
1 db öreg sertés		15	—
2 „ marhalegeltetés	6 pftjával	12	—

	pfrt	kr.
5 „ sertéslegeltetés 30 pkrjával	2	30
1100 □ öl szántóföld 7 pfrtjával	4	48
Összesen	189	16

Jegyzés : E fizetés az uradalmi baromorvos illetőségének csak $\frac{1}{3}$ -da; a másik $\frac{2}{3}$ -dát gróf Károlyi István és György urak fizetik.

10) *Lelkész fizetése.*

A lelkész a szomszéd egyházból végezvén az uradalomban előforduló egyházi teendőket, honorariumkép kap ezért 160 pfrtot.

11) *Tanító fizetése.*

	pfrt	kr.
Készpénzben	60	—
Kétszeres 20 p. mérő 2 ft 47 pkrjával	55	40
Árpa 18 „ „ 1 „ 32 „	27	56
Köleskása 1 „ „	3	36
Só 50 font 5 pkrjával	4	10
Szalonna 100 „ 15 „	25	—
Őszi szalma 82 mázs. 16 „	21	52
Marhateleltetés 2 dbra 8 pfrtjával	16	—
Marhalegeltetés 2 „ 6 „	12	—
Sertéslegeltetés 8 „ 30 pkrjával	4	—
Szántóföld 1 ⁶⁰⁰ / ₁₆₀₀ hold 7 pfrtjával	9	36
Szabad lakás	40	—
Összesen	279	30

A központi személyzet fizetésének összes értéke ezek után a következő, u. m.

1) Központi felügyelő	1000	—
2) Központi számvevő	800	—
3) Uradalmi tisztartó	1871	44
4) „ ügyész	100	—
5) „ számvevő	1224	46
6) „ mérnök	953	20
7) „ számtartó	1559	54
8) „ orvos	770	48
9) „ baromorvos	189	16

	pfrt	kr.
10) Lelkész	160	—
11) Tanító	279	30

Összesen . . 8909 18

Esik tehát ezen kiadásból az egész uradalom ter-
hére (21.270 hold) holdankint 25 $\frac{1}{10}$ kr.

A központi költségekhez számítandó még 6 köz-
ponti cselédnek a fizetése, mely egyenkint a magtári
hajdu illetőségével egyezvén, tesz összesen 1575 frtot.
Mit ismét az egész uradalomra irván teherül, esik abból
egy holdra 4 $\frac{1}{10}$ kr.

b) *Kerületi tisztség fizetése.*

1) *Kasznári fizetés :*

	pfrt	kr.
Készpénz	498	—
Buza 24 p. mérő 3 ft 25 pkrval . .	82	—
Kétszeres 50 „ „ 2 „ 47 „ . .	139	10
Árpa 48 „ „ 1 „ 32 „ . .	73	36
Köleskása 6 „ „ 3 „ 36 „ . .	21	36
Öntött gyertya 25 font 36 pkrjával . .	15	—
Széna 150 mázsa 50 „ . .	125	—
Őszi szalma 50 „ „ 16 „ . .	13	20
Tüzifa 19 öl 8 pfrtjával	152	—
Öreg sertés 3 db 15 „	45	—
Marhalegeltetés 6 db 6 pfrtjával	36	—
Sertéslegeltetés 17 „ 30 pkrjával	8	30
Szántó föld 2 ^{100/1600} hold 7 pfrtjával	14	26
Szabad lakás és kert	100	—

Összesen 1323 38

Van pedig kerületi kasznár az urada-
lomban 3; tesz tehát ezeknek a fizetése együtt 3970 54

2) *Kerületi ispáni fizetés :*

Készpénz	390	—
Buza 25 pozs. mérő 3 ft 25 pkrjával	80	25
Kétszeres 43 „ „ 2 „ 47 „ . .	119	41
Árpa 44 „ „ 1 „ 32 „ . .	67	28

					pfrt	kr.
Zab	45	„	„	1 „ 30	„	67 30
Köleskása	6	„	„	3 „ 36	„	21 36
Öntött gyertya	25	font	36	pkrajával	.	15 —
Széna	150	mázsa	50	pkrajával	.	125 —
Őszi szalma	65	„	16	„	.	28 10
Tüzifa	15	öl	8	pfrtjával	.	120 —
Sovány sertés	3	db	15	„	.	45 —
Marhalegelő	4	dbra	6	pfrtjával	.	24 —
Sertéslegelő	13	„	30	pkrajával	.	6 30
Szántóföld	2 ¹⁰⁰ / ₁₆₀₀	hold	7	pfrtjával	.	14 26
Szabad lakás és kert					.	100 —
Összesen						1224 46

Van az uradalomban 4 kerületi ispán;
tesz e szerint azok fizetése összesen . . . 4899 4

c) *Gazdasági segédek fizetése :*

Készpénzben tesz 80 pfrtot, ezen kívül van szabad lakásuk és tartásuk főnökeiknél, az azokat illető lakás és deputátumból.

A hat segéd készpénzbeli fizetése tesz ennél fogva összesen 480 pfrtot.

A kerületi tisztség fizetése e szerint a következő, ugymint :

	pfrt	kr.
a) Három kasznár fizetése	3970	54
b) Négy ispán fizetése	4899	4
c) Hat segéd fizetése	480	—

Összesen 9349 58

Elosztva ezen kiadást az egész uradalom terjedelmére, esik abból egy holdra: 26³/₁₀ kr.

S összevonva az egyetemes tiszti fizetéseket, tesznek azok :

	pfrt	kr.
a) A központi személyzet után	8909	18
b) A kerületi „ „	9349	58

Összesen 18259 16

Esik tehát ezen költségből az egész uradalom terjedelmére holdankint 54⁴/₁₀ pkr.

Megjegyezzük e helyen, hogy a tisztség kimutatott rendes fizetésén kívül, szorgalma és értelmének folytonos ébren tartása és fokozása végett, a szintoly humánus, mint helyesen számító földesurtól *procentuatiót is kap*, mely természetesen az évenkénti tiszta jövedelem szerint hol több, hol kevesebb.

XXI. Összes fizetések és szegődmények készpénzbeli értéke.

Összevonjuk most az összes gazd. cselédség és tiszti személyzet után a szokásos és elsorolt *évi javadalmak* pénzbeli értékét :

	pft	kr.
a) Az <i>igaerő körüli</i> cselédség kerül .	58248	42
b) A <i>juhászat</i> „ „ „ .	17521	56
c) A <i>sértéstenyésztés</i> „ „ .	555	38
d) A <i>gulya körüli</i> „ „ .	855	5
e) A <i>felvigyázó</i> cselédség fizetése tesz	9050	39
f) A <i>mesteremberek</i> „ „	3670	28
g) A <i>tiszti személyzet</i> „ „	18259	16
h) A <i>központi</i> cselédség „ „	1575	
Összesen	109.736	44

Elosztva ezen kiadást a 11.711 holdnyi házi mivélés alatt álló területtel, esik abból egy holdra 9 ft. 22¹/₁₀ kr.

Ellenben az uradalom egész terjedelmére (21,270 h.) esik holdankint 5 ft. 9⁵/₁₀ kr.

XXII. Kaszálási és aratási költségek és szokások; cséplés és nyomtatás.

A mennyiben a majorsági lakosok a kaszálást elvégezni nem képesek, idegenek teljesítik azt, pénzürt és szakmányban, a mint t. i. az uradalom a vállalkozókkal megalkudni tud. Tapasztalás szerint egy ember körülbelől 800 □ ölet vág le naponként.

A gabna takarítást *részért* teszik kaszával. A szokásos rész $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{12}$ -ed közt változik a körülmények szerint. Ezen kívül jár az aratóknak páronként tartás, és pedig hetenkint egy főre: 20 font buza-kenyér, $1\frac{1}{2}$ font szalonna, $\frac{1}{2}$ font só és 2 itcze kása.

Pénzre számítva a tartás értékét, az körülbelől ekképen áll, u. m.

a) 20 font buzakenyér (egy véka buzából lesz négy 10 fontos kenyér) 20 font kenyér tehát kikerül $\frac{1}{2}$ vékából; a buzának közép ára pozs. mérőnkint 3 ft 25 kr; $\frac{1}{2}$ véka tehát 51 kr; sütéssel tehetjük — 54 kr.

b) $1\frac{1}{2}$ font szalonna 15 pkrjával . — $22\frac{1}{2}$ „

c) $\frac{1}{2}$ „ só 5 „ . — $2\frac{1}{2}$ „

d) 2 itcze kása 3 „ . — 6 „

Összesen 1 ft 25 kr.

Az aratási munkát, mely az egész uradalomban egyremásra *negyedfél hétig* szokott tartani, mintegy 400 pár végzi. A főlebbi kiadásban fekszik e szerint páronként 3 $\frac{1}{2}$ hét után 4 ft 22 kr, s a 400 pár után 1746 ft 20 kr. De egyike ez a legbajosabb dolgoknak is: mert szerződést a vidék szokásánál fogva, mi természetesen a földnek túlbőségéből ered — nem lehet *kötni előre*, hanem csak szorosan a munkák kezdetével. Elképzelhető, mily kellemetes állapot a gazdára, midőn gabnáját fejlődni s érni látja, s a takarítók még biztosítva nincsenek! Munka eredmény az egész időre minden pár után 10—12 hold szokott lenni. A repce, árpa, s a zab, csak vontatókba takarítatik; s a behordás aztán ré-

szint rudas, részint táblás vontatókon történik. E gyakorlat is az alföldi gazdálkodás sajátosságainak egyike, mely eredetét a nagy terjedelem s az aránylag kevés munkás kézből veszi.

A cséplést az uradalom ma már tulnyomólag gépekkel végezi; nyomtatókat csak annyiból alkalmaz, a mennyiből nem győz még mindent gépekkel teljesíteni. A részes nyomtatók 8—12-ed részt s azon felül lovaik számára szabad legeltetést kapnak; mi szintén nem csekély teher. Általában az alföldi aratás és nyomtatás igen súlyos kiadás. Föl lehet venni, hogy az egész termésnek egy ötödrésze fölmege e munkákra.

A közlött átlagos termések és árak nyomán felszámítjuk hozzávetőleg e teher nagyságát, legalább a főbb termések után.

Az átlagos	arató és nyomtató- rész m é r ő	egy mérő pénzértéke		holdankinti kiadás	
		frt	kr	frt	kr
őszi buza termésből $\frac{1}{3}$ -öd*)	3.40	3	25	11	37
kétszeres „ „	3.32	2	47	9	17
árpa „ „	3.85	1	32	5	54
zab „ „	4.92	1	30	7	41

Láthatni ebből, hogy elsorolt termények után egy holdnak learatása és elnyomtatása, mily súlyos kiadást fektet a gazdára; igen természetes tehát, ha attól cséplőgépek beszerzésével, a mennyire csak lehet, szabadulni törekszik. Hozzá kell pedig ezen költségekhez adni még az aratásnál az aratók kimutatott tartási költségét s a szalmarészt; a nyomtatóknál pedig a sok legelőt, s az annyira alkalmatlan legeltetési terhet.

*) Arató és nyomtató rész együtt.

XXIII. Gazdasági épületek és majorok, s azoknak elhelyezése s költsége.

Épületek dolgában az uradalom szintén igen sokat tett; ámbár még mindig van tenni valója, s évről évre halad. Épületei csinosak, czélszerűek, s aránylag az alföldi építkezés nehézségeivel nem is drágák. Kitünő a figyelem és izlés elhelyezésükben, s úgy hisszük, hogy hazánkban alig találunk egyhamar birtokot, melyen oly csinos majorokat és oly szép elrendezést látnánk, mint itt.

Ez érdemben néhány rajzot mellékelünk ide, melyek bennünket három major elhelyezésével ismertetnek meg. A IV-ik sz. alatti mutatja nevezetesen a *lajos-szállási*, az V-ik az épülőben levő *zoltántéri*, s a VI-ik a *szénási* majorságot. A számok és jegyzékek a rajzokon megadják hozzájuk a kellő magyarázatot; nevezetesen:

A *lajos-szállási majorban*: az 1 sz. volt pálinkaház, most juhmosó, 2 sz. szivattyús kút, 3 sz. víz húzó gép, 4 sz. közönséges és gőzmalom, 5. 6 sz. juhszinek, 7. 8 sz. juhászlakok, 9. 10 sz. juhistálók, 11 sz. tiszt lak, 12. 14. 15. 16. 17 sz. cseléd lakok, 13 sz. sütő ház és éléskamra, 18 sz. kovács- és bodnár-műhely, 19 sz. kovács és bodnár mesteri lak, 20 sz. gépészek laka, 21. 23 sz. ökör-istálók, 22. 24 sz. magtár s eszköztartó, 25 sz. béresgazdai lak, 26. 27 sz. tengeri-górék, 28. 29 sz. gabonás és takarmánypajták.

A *zoltántéri majorban*: az 1 sz. tiszt lak, 2 sz. cseléd lak, 3 sz. ökör-istáló, 4 sz. leendő juh-istáló, 5. 8 sz. tengeri-górék. 6. 7 sz. leendő cseléd-lakok, 9 sz. gabonás csűr, 10 sz. takarmány-pajta, 11. 12 sz. cseléd és tiszt kert, 13 sz. belső legelő.

A *szénási majorban*: az 1 sz. béres-gazdai lak, 2. 3. 7. 8 sz. cseléd-lakok, 6 sz. kovács és bodnár lak s műhelyek, 9 sz. ökör-istáló, 5 sz. eszköz-szin, 10 sz. malom s molnár-lak, 11 sz. tiszt lak, 12. 13 sz. juhistálók,

14 sz. juhászlak, 4 sz. tengeri-góré, 15 sz. gabonás csűr, 16 sz. takarmánypajta, L) belső birkalegelő.

A majoroknak e czélszerű és csinos elrendezése ép ugy okszerűséget, mint kitünő izlést tanusít.

A gazdasági épületek belső elrendezését illetőleg, hivatkozunk az ide mellékelt VII. VIII. IX. és X-ik szám alatti rajzokra.

A VII. sz. a. találunk nevezetesen egy *cselédlakot*, egy *nyári birka-szint* s *birkaistálót*, a IX-ik rajzon egy *tiszti lakot*, a X-ik rajzon ismét egy *cselédlakot*, a mint az ilyféle épületek az uradalomban jobbra szokásosak.

A VIII-ik rajzon ellenben látjuk a most épült zoltántéri gyönyörű *ökör-istálót*.

Ezen épületek belső felosztása és elrendezésének bővebb megértésére szolgáljon a következő részletesebb leírás :

A IX. sz. rajzon a *tiszti lak* 10 öl hosszú, 6 öl széles. Áll téglából, vagy téгла alapon vályogból. Elöl egy öles szélességű lebocsátott eresz folyasója van, mely faoszlopokon nyugszik. E folyasóból van a bejárás az előszobába, mely 1° 1'; s ebből balra a bemenet egy szobába, mely 2°—6'' széles; innen ismét benyílás van egy másik szobába, mely szintén 2°—6'' széles. Jobbra ettől jön az ebédlő vagy középső szoba 3°—2' szélességgel, melyből van a bemenet egy negyedik szobába, mely hasonlólag 2°—6'' széles. A középső szobából az előszobába, s innen a folyasóra van a főkijárás. Ugyan az előszobából nyílik jobbra a bemenet a konyhába, s innen a cselédszobán keresztül a kamarába, mely utóbbi az épület egész szélességét elfoglalja. A padlásra és pinczébe való fel- és lejárás kívülről a folyasóról történik, melynek végét az árnyékszék zárja be. Egy ily épület egyremásra 3000 frtba kerül.

A X. rajzon a *kettős cselédlak* 13 öl hosszú, s 6 öl széles. Vagy egészen téglából, vagy téгла-alapon vályogból áll. Teteje cserép. Közepén a közös konyha 2°—2' széles; s attól jobbra balra két kis szoba, melyek közül a két nagyobb 3°, a két kisebb 2° széles. Az épület

két végében vannak a kamrák és pedig egész szélességében, s ezekbe a bejárás kívülről történik. A padlásra az épület egyik végén szintén kívülről van a feljárás. Egy ily épület kerül 2200 frtba.

A VII. sz. rajzon a *cselédlak* 15 öl hosszú, 3°—4' széles, egészen vályogból és nádfedélre. Közepén egy 3 öles konyha, melyből jobbra-balra egy-egy szoba nyílik 3° szélesség- és ugyanannyi hosszúsággal. A szobák mellett van egy-egy kamara 3 ölnyi mélység és 2 ölnyi szélességgel. Végül a padlásra való feljárás ennél is kívülről történik az épület végén. Egy ily épület kerül 1600 frtba.

A VII. sz. rajzon a *nyári delelő* a birkák számára 40° hosszú s 7° 4' széles. A nádból készült tetőzet 32 db, két sorban álló oszlopon nyugszik, s mind a két oldalon zsindey ereszekkel bir. Ezen ereszték az egyik félről apró téglá oszlopokon nyugszik, a másikon ellenben alá van falazva. A szin végein nagy kapuk vannak, az épület derekán pedig két kisebb kapu van. Szolgál ezen szin 1100 darab juhra, s kerül 1600 ftba.

A VII. sz. rajzon a *birkaistáló* 41° hosszú s 7° széles. Birkaistáló többféle van az uradalomban. Van 30, 40 és 60 öles hosszú; egészen téglából, vagy téglá alapon vályogból, nád vagy cserép tetőre. Az itt ismeretett egészen téglából áll, teteje cserép, s annak padlása magtárul szolgál. A padlást két sor, téglá-alapokon nyugvó faoszlopok tartják. Az épület végein és oldalain nagy kapuk vannak, vagy hátul e kapuk helyett csak kétfelé nyíló ajtók, a mennyiben az itt létező két 10 öles leereszték takarmánytartóul szolgál. A padlásra való feljárás kívülről történik az épület végein. Vannak a padláson keresztül vezetve több gözcsövek is. Ilyszerü istáló befogad 1200 db juhot; helyet ad 4000 pozsonyi m. gabnára, s kerül 4600 frtba.

A VIII-ik sz. rajzon a gyönyörű *ököristáló* Zoltántéren áll, s csak tavál épült. Hossza 40, szélessége 6 öl. Falai egészen téglából s teteje cserépből. Közepén két sor faoszlop fut végig, teljesen a VII-ik sz. a. birka-

istálló formájára, s benne a jászlok keresztben alkalmaz-
vák. A középén látható járda három lábnyi széles. Mi-
kép a rajz bővebben mutatja, egy-egy db jászol mellett
csak négy-négy ökör áll, s az ökrök közt keresztben is
egy öles járda vezet, melyeknek megfelelőleg ugyan-
annyi ajtó van az épületen. Az istálló hátulján fél eresz-
tékre két takarmánytartó kamara is van, valamint hogy
a padláson egy tökéletes magtár. Ezen ököristállónak
egyik végéből 7 öl lóistállónak vagy kamarának szolgál.
Különben az egész épület 112 db ökorre és 20 db lóra
való ; s padlója fölvesz 10,000 pozs. mérő gabnát. Ezen
épület került 12,419 frtba.

A következő egybeállítással kimutatjuk, hogy az
uradalomnak hol és mennyi épülete van, és hogy azok
egyenként és összesen mennyibe kerültek. Tesszük e
kimutatást kerületenkint.

A) <i>A mágócsi gazd. kerületben</i>		Az épületek pénzértéke	
a) Régi épületek:		pfrt	kr.
1) A közösből átvett 2 juhszin, egyen- kint 60° hosszu, 6° széles, 1800 db juhra, és juhászlak becsértéke	2377	46	
2) Cserépegető kemence, cserépszárító szin és téglamesteri lak	1992	11	
3) Kisujvárosi juhmajor 40° h. 6° széles 1200 dbra	685	57	
4) Közösből átvett ispánlak becsértéke 478 ft, s annak az átvétel után történt na- gyobbitására fordított költség 1697 ft, össz.	2175	—	
b) Újabb épületek:			
5) 1836-ban épült ököristálló 30° h 6° sz. 80 dbra, került	1788	—	
6) 1836ban épült deszka oldalu szin	1408	—	
7) 1836ban épült tengeri-góré 20° hosz- szú, 1° széles 2000 p. mérőre	724	—	
8) 1838-ban épült mérnöki lak	4054	—	

	Az épületek pénzértéke	
	pfrt	kr.
9) 1848-ban épült sertésfiaztató 80 db koczára	1519	7
10) 184 ⁸ / ₉ -ben épült felügyelői új lak	12566	19
11) „ „ „ mellék épületei	2710	45
12) 1853-ban „ számvizsgálói új lak és mellék épületei	3346	10
13) 1853-ban épült korcsmaház	878	—
14) „ „ „ öt béreslak, mind- egyikben hat család	1930	—
15) 1853-ban épült kondáslak	328	29
16) „ „ „ csűr 40 ⁰ h. 6 ⁰ széles	2068	42
17) „ „ „ iskola	902	—
18) „ „ „ csendőri lak	878	—
19) 1855-ben épült tompaházi cseléd- lak 5 családra a csősz lakásával együtt	1341	29
20) 1837ben épült 50 majorsági telepít- vény ház 400 ft-ával, összesen	20000	
Összesen	63673	55

21) Az 1856-ban épült *központi magtár*
Sinclairféle négy csővel a szögleteken 24534 21

A mágócsi gazd. kerület épületeinek
tőkeértékéből esik tehát az egész kerületre

holdankint : $\left(\frac{63673 \text{ ft } 55 \text{ kr}}{3751\frac{1}{2} \text{ h.}}\right) = \dots\dots\dots$ 16 57

A *majorsági* mivélés alatt álló *szántóföld* és

rét terére ellenben holdankint: $\left(\frac{63673 \text{ ft } 55 \text{ kr}}{2303 \text{ h.}}\right) = \dots\dots\dots$ 27 39

Egy pozs. mérő gabonára esik a köz-
ponti magtár *tőkeértékéből* — 49

Egy pozs. mérő gabonára esik *eltartási*
költségül a központi magtár felállítási összege
után 5⁰%, s fentartására 2⁰/₁₀-et számítva — 3¹/₁₀

	Az épületek pénzértéke	
	pft	kr.
B) <i>Lajosszállási kerületben.</i>		
1) 1836-ban épült tisztalak	4197	—
2) „ „ „ 4 db juhszin, kettő 20° h. 6° sz., kettő 40° h. 5° széles 3200 db juhra	8682	—
3) 1836-ban épült két juhász-lak	3956	48
4) „ „ „ béresgazda-lakás	864	—
5) „ „ „ bognár és kovácslak	761	—
6) „ „ „ „ „ „ műhely	674	—
7) „ „ „ ispáni lak	2016	10
8) „ „ „ 5 béreslak, mindenik öt családra	3125	—
9) 1836-ban épült sütőház és szalonka- kamara	2144	—
10) 1836-ban épült 2 ököristáló, minde- nik 20° h. 6° széles 100 db marhára	5076	—
11) 1836-ban épült 2 szekérszin gabna- padlással, 20° h. 6° széles, 8000 pozs. mérőre	4485	—
12) 1836-ban épült tengeri-góré 40° h. 1° széles, 4000 p. mérőre	1103	—
13) 1836-ban épült egy másik góré	718	15
14) 1848-ban épült lászlótelki juhszin 40° h. 5° széles, 1000 dbra	2665	32
15) 1848-ban épült csőzlak és istálló	927	37
16) Régi pálinkaház és kút, mely jelen- leg juhmosásra fordítottak	24554	14
17) Szárazmalom, szemtartó padlással	3714	14
18) A lajosszállási épületekre meg nem különböztethetőleg tett költségek	5084	—
19) Cséplő csűr 40° h. 7° széles	2093	2
20) Majorsági telepítvényi lak 50 — 400 pftjával	20000	—
Összesen	96840	52

Esik a gazd. kerület *egész terjedelmére*

holdankint : $\left(\frac{96840 \text{ ft } 52 \text{ kr}}{3382\frac{3}{4} \text{ h.}} \right) = \dots \dots \dots 28 \text{ } 36$

	Az épületek pénzértéke	
	pfrt	kr.
A majorsági mivvelés alatt álló szántóföld és rét terére ellenben holdankint : $\left(\frac{96840 \text{ f. } 52 \text{ kr}}{2248\frac{1}{4} \text{ h.}}\right) =$	43	4

C) Lajostanyai kerületben.

1) Négy béres-lak, mindenik 5 családra	2606	—
2) Egy juhászgazdai lakás	883	—
3) Egy ürüszin 40 ^o h. 5 ^o sz. 1000 dbra .	2118	—
4) Egy domboru fedelű ököristáló és juhszin 40 ^o h. 7 ^o sz. 40 db ökörre és 700 db juhra	5640	—
5) Egy közönséges fedelű juhszin 40 ^o h. 7 ^o sz. 1200 dbra	4771	—
6) Egy cséplőcsűr 40 ^o h. 7 ^o sz.	2327	26
7) Egy tengeri-góré 30 ^o h. 1 ^o sz. 3000 pozs. mérőre	756	38
8) Tisztalak	2489	—
9) Egy tinóistáló 30 dbra	720	—
10) Egy lóistáló 10 ^o h. 6 ^o sz. 18 dbra .	1023	36
11) Majorsági telepítvényi lak 20, 400 pforintjával	8000	—
Összesen	31334	40

Esik a gazd. kerület egész terjedelmére holdankint : $\left(\frac{31334 \text{ f. } 40 \text{ kr}}{2317 \text{ h.}}\right) =$	13	31
---	----	----

A majorsági mivvelés alatt álló szántóföld és rét terére ellenben holdankint : $\left(\frac{31334 \text{ f. } 40 \text{ kr}}{1367 \text{ h.}}\right) =$	22	55
---	----	----

D) Zoltántéri kerületben.

1) Egy ököristáló 40 ^o h. 6 ^o széles, 100 db ökörre s 20 db lóra, magtartó padlással	12419	—
2) Egy birkaistáló 40 ^o h. 6 ^o sz. 1200 db juhra	10942	—
3) Egy tisztalak 11 ^o h. 6 ^o sz. 5 szobával 1 kamrával és konyhával s egy mellé épített istálóval	4064	—

	Az épületek pénzértéke	
	pfrt	kr.
4) Három cseléd-lak egyenkint 14 ^o h. 6 ^o sz., 4 szoba és 2 konyhával, összesen 30 családra	7786	—
5) Két kukoricza-góré, egyenkint 30 ^o h. 1 ^o sz. összesen 6000 mérő kukoriczára . . .	3061	—
	<u>Összesen</u>	<u>38272</u>

Esik a kerület egész terjedelmére holdankint : $\left(\frac{38272 \text{ ft}}{2089 \frac{1}{3} \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 18 \ 19$

A majorsági mivvelés alatt álló szántóföld és rét terére ellenben holdankint : $\left(\frac{38272 \text{ ft}}{1378 \text{ h.}}\right) = 27 \ 46$

E) *Arpádhalmi kerületben.*

1) 1848-ban épült csöszlak és istálló	882	41
2) 1851-ben „ nyári juhszin 40 ^o h. 9 ^o sz. 1200 dbra	1567	14
3) 1851-ben épült cselédlak 5 családra	1149	30
4) 1852 „ „ tisztalak és mellék- épületei	3386	37
5) 1852-ben ököristálló, szekérszin és kamrák 40 ^o h. 6 ^o sz. 60 darab ökörré	5409	6
6) 1852-ben épült tengeri-góré 30 ^o h. 1 ^o sz. 3000 p. mérőre	1096	—
7) 1854-ben épült birkaistálló 40 ^o h. 6 ^o sz. 1200 dbra	7229	44
8) 1854-ben épült tengeri-góré 30 ^o h. 1 ^o sz. 3000 p. mérőre	1371	6
9) 1856-ban épült nyári juhszin 40 ^o h. 9 ^o sz. 1200 dbra	2005	3
10) Majorsági telepítvényi lak 20 ház 400 frtjával	8000	—
	<u>Összesen</u>	<u>32097</u>

Esik a kerület egész terjedelmére holdankint : $\left(\frac{32097 \text{ f. } 1 \text{ kr}}{2588 \frac{1}{2} \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 12 \ 21$

	Az épületek pénzértéke	
	pfirt	kr
<i>A majorsági művelés alatt álló szántóföld és rét terére ellenben holdankint:</i>	$\left(\frac{32097 \text{ f. } 1 \text{ kr}}{1678 \text{ h.}}\right) =$	
	19	7

F) *Lajosszéni kerületben.*

1) A közösből átvett tiszt lak, két juh- szin, és juhászlak	2755	—
2) A tisztalak nagyobbitására szükségelt költség	1675	—
3) Egy béres gazdai lak	519	34
4) Négy béresház mindenik 5 családra	1962	30
5) Egy ökör és lóistálló 40 ^o h. 6 ^o sz. 80 db ökorre, 32 db lóra	4199	26
6) Egy szekérszin gabnatartó padlással 40 ^o h. 6 ^o sz. a padlás 8000 p. mérőre . . .	3789	34
7) Kovácslak és műhely	1094	46
8) Egy tengeri-góré 40 ^o h. 1 ^o sz. 4000 pozs. mérőre	1116	20
9) Szárazmalom és molnárlak	1654	—
10) Külső major két juhszinnel, mindenik 40 ^o h. 5 ^o sz. egyenkint 1000 dbra	3520	46
11) Külső majori juhászlak	1046	14
12) Majorsági telepítvényi lak 30 ház, 400 frtjával	12000	—
	Összesen 35333 10	

Esik a terület egész terjedelmére hol- dankint : $\left(\frac{35333 \text{ f. } 10 \text{ kr}}{3009\frac{1}{2} \text{ h.}}\right) =$	11	44
---	----	----

<i>A majorsági művelés alatt álló szántóföld és rét terére ellenben holdankint:</i>	$\left(\frac{35333 \text{ f. } 10 \text{ kr}}{1770 \text{ h.}}\right) =$	
	19	57

G) *Hegyes-királysági kerületben.*

1) 1851-ben épült felső-királysági csőszlak	845	47
2) 1851-ben épült ökoristálló és juhszin 40 ^o h. 5 ^o sz. 40 db ökorre és 600 db juhra .	1633	50

	Az épületek pénzértéke	
	pfrt	kr
3) 1851-ben épült 2 cselédlak 11 családra	1084	26
4) 1852-ben épült tisztalak melléképületeivel	3522	21
5) 1853-ban épült nyári juhszin 40° h. 9° sz. 1400 dbra	2009	56
6) Csöszlak az alsórészen	430	—
Összesen	9526	20

Jegyzés. E kerületben a földek és épületek biztosítására nevezetesebb töltésezesek voltak szükségesek, névszerint az ugynevezett kákafoki védgátak felállítása került

	8365	36
--	------	----

Az építkezés költségével együtt tehát tesz e kerületben az építkezési befektetés . 17891 56

Elosztva az épületek összegét a kerület egész terjedelmére, esik holdankint:

$$\left(\frac{17891 \text{ f. } 56 \text{ kr}}{3662\frac{1}{4} \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 4 \text{ } 52$$

A *majorsági művelés alatt álló sz.föld és rét* terére ellenben holdankint: $\left(\frac{17891 \text{ f. } 56 \text{ kr}}{967 \text{ h.}}\right) = 18 \text{ } 30$

Összevonva az épületek költségeit az egész uradalomra nézve, a következő befektetés mutatkozik, u. m.

1) A <i>mágócsi</i> gazd. kerületben	63673	55
2) A <i>lajoszállási</i> gazd. kerületben	96840	52
3) A <i>lajostanyai</i> „ „	31334	40
4) A <i>zoltántéri</i> „ „	38272	—
5) Az <i>árpádhalmi</i> „ „	32097	1
6) A <i>lajos-szénási</i> „ „	35333	10
7) A <i>hegyes-királysági</i> gazd. kerületben	9526	20

Összesen 307077 58

Hozzá adva ez összeghez a központi magtár költségeit	24534	21
Továbbá a királysági védtöltések költségeit	8365	36

Tesz az ez érdembeni egész befektetés 339977 55

Elosztva ez összeget az uradalom egész terjedelmével, esik abból egy holdra: $\left(\frac{339977 \text{ f. } 55 \text{ k.}}{21270 \text{ h.}}\right) = 15 \text{ f. } 59 \text{ k.}$

Ha pedig az urad. területéből azon 3423 ^{200/1600} holdat, mely haszonbérbe van adva, mely ennél fogva az épületek hasznát egyáltalában nem veszi, levonjuk: úgy az építkezésben fekvő tőkéből esik egyremásra egy holdra : 19 ft 3 kr.

Végül a majorsági mivelés alatt álló *szántó föld* és *rét* holdjára esik az épületek tőkeértékéből a gazd. kerületek előadott sora szerint: 27 f. 39 kr, 43 f. 4 kr, 22 f. 55 kr, 27 f. 46 kr, 19 f. 7 kr, 19 f. 57 kr, s 18 f. 30 kr, vagyis egyremásra : 25 f. 34 kr.

XXIV. Gazdasági gépek és eszközök.

El van látva az uradalom nagy mértékben a házi kezeléshez szükséges *gazdasági gépek, szerszámok- és eszközökkel* is. A terjedelmes leltárból látjuk, hogy e tekintetben az egész uradalomban 81933 ft 16 kr fekszik.

Széttagolva és összevonva az eszközök és gépek terjedelmes leltárát, az, az egyes gazdasági kerületek közt ekképen oszlik föl, u. m.

A) A mágócsi kerületben.

a) *Nagyobbféle gazdasági eszközök.*

		A gépek és eszközök			
		egyes		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr
Vas eke	50 db	17	—	850	—
Eketalyíga vasas	45 „	6	—	270	—
Irtó eke 9 kapával	8 „	14	—	112	—
Töltögető eke	7 „	18	—	126	—
Kettős eke	1 „	20	—	20	—
Sorkapáló eke	4 „	18	—	72	—
Kettős töltögető eke	1 „	18	—	18	—

		A gépek és eszközök			
		egyes		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr.
Ötvasu magtakaró eke	1 db	21	—	21	—
Tövis-borona	11 „	1	36	17	36
Vas-borona	22 „	16	—	352	—
Gyepszaggató borona	2 „	16	—	32	—
Közönséges henger	5 „	12	—	60	—
Lineator	2 „	3	—	6	—
Arató gép	1 „	—	—	540	—
Tengerimorzsoló gép	1 „	—	—	100	—
Szecs kavágó, lóerőre	1 „	—	—	200	—
Daráló gép 3 db á ft 140, 140 és		130	—	410	—
Cséplő gép lóerőre 2 db á f. 200 és		260	—	460	—
Gőzcséplő egész készüléttel 1 db		—	—	5596	—
Répavágó	2 „	40	—	80	—
Szóróvető gép	2 „	130	—	260	—
Garrett és Hornsby-féle sor-					
vető gép	1 „	—	—	502	12
Amerikai szénagyűjtő ge-					
reblye	3 „	18	—	54	—
Szénagyűjtő gép vasból	1 „	—	—	130	—
Rétgyalu	1 „	—	—	10	—
Szórómalom	2 „	16	—	32	—
Paraszt-kocsi	4 „	100	—	400	—
Deszkás kocsi	5 „	100	—	500	—
Lajtós kocsi	2 „	30	—	60	—
Deszkás vontató kocsi	8 „	50	—	400	—
Rudas vontató kocsi	16 „	35	—	560	—
Vasalt ökörszekér	23 „	120	—	2760	—
Faszekér vontatáshoz	1 „	—	—	25	—
Két kerekű taliga	7 „	20	—	140	—
Szán, ökör és ló után	18 „	6	—	108	—
Tűzi fecskendő	1 „	—	—	650	—

Nagyobbféle gépek és eszközök összege | 15903 | 48

b) A *kisebb* mindenféle eszközöket, szerszámokat és anyagokat, melyek a gazdasághoz tartoznak, betű szerint csoportokba vonjuk össze; s állanak ezek névszerint a következőkből, u. m.

Eszközök, szerszámok stb.

	frt	kr.
A) Kútágas kemény fából 15 db (=75 ft), kútágas puha fából 2 db (=6 ft), akózóvas 1 db (=3 ft), irástartó almáriom 2 db (=20 ft), irományállás 1 db (=2 ft), ásó 34 db (=23 ft 48 kr), íróasztal 5 db (=60 ft), téglavető asztal 8 db (=48 ft), cserépvető asztal 2 db (=12 ft), osztályozó asztal 1 db (=6 ft), tengericséplő asztal 2 db (=12 ft), fenyőfa ágy 1 db (=3 ft)	270	48
B) Balta 15 db (=18 ft), bádog iteze 1 db (=36 kr), bádog meszely 1 db (=24 kr), bádog fertályos 1 db (=16 kr), bádog töltésér 3 db (=1 ft 30 kr), bádog lopó 1 db (=1 ft), bélyegvas 5 db (=10 ft)	31	46
Cs) Tűzi csáklya 10 db (=16 ft), csákánykapa 20 db (=30 ft), vasalt csobán 16 db (=10 ft 40 kr), csatorna fenyőfából 30 darab (=150 ft)	206	40
D) Sódaráló 1 db (=2 ft), cserépszáritó deszka 11623 db, ezere 40 ftjával (=464 ft 55 kr), vasalt dézsa 1 db (=1 ft 36 kr)	469	31
E) Érvágó 1 db (=48 kr), eszteke 34 db (=6 ft 48 kr)	7	36
F) Kézi fecskendő 2 db (=4 ft), fejsze 5 db (=5 ft), téglavető forma 21 db (=21 ft), vályogvető forma 8 db (=8 ft), cserép-gerincz forma 100 db (=100 ft), cserép-forma 6 db (=6 ft), harapó-fogó 3 db (=3 ft 36 kr), faültető fűrő 6 db (=2 ft 24 kr), fűrő kisebb, nagyobb 8 db (=6 ft 40 kr), fűrész-szarv 3 db (=1 ft 30 kr), kézi fűrész 4 db (=6 ft), nagyobb fűrész 5 db (=12 ft 30 kr)	176	0

	ft	kr.
<i>G)</i> Kútgém 12 db (=60 ft), takaró gereblye 13 db (=13 ft), gyepelő pár 14 db (=84 ft), réz gyertyatartó 1 db (=2 ft), gabnazsák 716 db (=286 ft 24 kr)	445	24
<i>H)</i> Hám szijból 25 db (=150 ft), kumet-hám 2 db (=30 ft), kisebb harang 2 db (=90 ft), hambár 1 db (=6 ft), hévmérő 2 db (=4 ft), különféle hordó 26 db (=208 ft), lajtos hordó 11 db (=88 ft)	576	—
<i>I)</i> Járom 63 db (=50 ft 24 kr), járomszeg vasból 98 db (=98 ft), mezei jászol 4 db (=16 ft), túske-irtóvas 44 db (=8 ft 48 kr), istrángkötél 305 db (=71 ft 10 kr)	244	22
<i>K)</i> Kád 1 db (=16 ft), vas kályha 1 db (=20 ft), kapa 24 db (=14 ft 24 kr), kis kapa angol 154 db (=113 ft 50 kr), malteres kapa 3 db (=1 ft 48 kr), karszék 2 db (=12 ft), kocsi-kas 2 db (=3 ft 12 kr), vesszőkas takarmányhoz 42 db (=21 ft), juhászati karó 218 db (21 ft 48 kr), kasza 31 db (=31 ft), kaszanyel 108 db (=21 ft 36 kr), kaszaüllő 13 db (=4 ft 20 kr), kasza-kalapács 8 db (=4 ft), kézi vonókés 3 db (=3 ft), szénavágó kés 13 db (=39 ft), ketreczdeszka 45 db (=27 ft), lókefe 7 db (=3 ft 30 kr), kiséfa 11 db (=11 ft), kocsikötő köté 9 db (=18 ft), vontató köté 7 db (=70 ft), kötőfék-szij 19 db (=47 ft 30 kr), kender kötőfék 48 db (=11 ft 12 kr), köszörűkő 1 db (=2 ft 50 kr)	488	—
<i>L)</i> Zabos láda 5 db (=15 ft), lakat 17 db (=11 ft 20 kr), különféle lámpa 16 db (=16 ft), földmérő láncz 2 db (=10 ft), esatló láncz 34 db (=117 ft 16 kr), ökörláncz 101 db (=84 ft 10 kr), vontató láncz 4 db (=76 ft), falapát 24 db (=8 ft), vaslapát 4 db (=2 ft 24 kr), létra 10 db (=16 ft), kocsi-lóggó 6 db (=4 ft 48 kr)	356	10

	frt	kr.
<i>M</i>) Malomkö 6 db (=300 ft), rudas mázsa 1 db (=8 ft 48 kr), mérleg-tábla 1 db (=32 ft), tized-mérleg 1 db (=40 ft), vékás mérték 9 db (=18 ft), félvékás mérték 3 db (=4 ft 48 kr), hordozható műhely 1 db (=120 ft)	518	48
<i>N</i>) Nyakló kenderből 28 db (=9 ft 20 kr), nyakszeg vasból 11 db (=11 ft), nyereg 1 db (=10 ft)	30	20
<i>O</i>) Vendégoldal 18 db (=7 ft 12 kr), falóra 1 db (=5 ft), ostorfa kútra 15 db (15 ft)	27	12
<i>P</i>) Patying vasból 12 db (=8 ft), vasalt pitli 10 db (=22 ft), pokróczlóra 12 db (=48 ft), ponyva 5 db (=50 ft)	138	—
<i>R</i>) Etető rács egész 178 db (=1335 ft), etető rács fél 122 db (457 ft 30 kr), vas rás-poly 3 db (=3 ft), nagy eresztő rosta 3 darab (=120 ft), szelelő rosta 6 db (=360 ft), kézi rosta 1 db (=1 ft), töreklő rosta 10 db (=40 ft), szemfelfogó rostalevél 8 db (=16 ft), föld-felfogó rostalevél 4 db (=4 ft), rudasfa 160 db (=53 ft 20 kr), rézüst 1 db (=20 ft)	2409	50
<i>S</i>) Saroglya vesszőből 98 db (=298 ft), szeszmérő üvegből 2 db (=2 ft)	300	—
<i>T</i>) Kézi talicska 14 db (=22 ft 24 kr), fekete író tábla 6 db (=6 ft), tézsla <i>csikojtós</i> 48 db (=144 ft), tézsla vendég 10 db (=13 ft 20 kr)	188	44
<i>V</i>) Vakaró 40 db (=20 ft), vályu nagy 12 db (=240 ft), birkavályu itatás és sózás-hoz 10 db (=30 ft), kútveder 23 db (=38 ft 20 kr), kézi veder 5 db (=6 ft), fafilül ved-der 24 db (=24 ft), veder fecskendőhöz 12 db (=18 ft), kétágu vas villa 75 db (=60 ft), há-romágu vas villa 2 db (=2 ft), fa villa 88 db (=29 ft 40 kr)	468	—
Kisebbséle eszközök összege	7353	51

Fekszik e szerint a mágócsi gazdasági kerület föl-
szerelésében gazd. gépek és eszközök után:

a) a nagyobbféle eszközökben .	15903 ft 48 kr
b) kisebbféle „ .	7353 „ 51 „
Összesen	23257 ft 39 kr.

Mit elosztva ezen kerület egész terjedelmével, esik
abból egy holdra: $\left(\frac{23257 \text{ f. } 39\text{kr}}{3751\frac{1}{2}\text{h.}}\right) = 6 \text{ ft } 12 \text{ kr.}$

Ha ellenben csak a *házi kezelés* alatt álló szántó-
föld és rét területével hasonlítjuk, úgy abból egy hold-
ra esik: $\left(\frac{23257 \text{ f. } 39 \text{ kr}}{2303 \text{ h.}}\right) = 10 \text{ ft } 6 \text{ kr.}$

B) Lajosszállási gazdasági kerület.

	Eszközök és gépek				
	egyenkinti		összes		
	é r t é k e				
	ft	kr	ft	kr	
a) <i>Nagyobbféle eszközök:</i>					
Vas eke	39 db	17	—	663	—
Eketaliga vasas	39 „	6	—	234	—
Eketaliga	3 „	4	—	12	—
Irtóeke 9 kapával	6 „	14	—	84	—
Töltögető eke	4 „	18	—	72	—
Sorkapáló eke	4 „	18	—	72	—
Öt vasu magtakaró eke	1 „	—	—	21	—
Tövisborona	6 „	1	36	9	36
Vasborona	17 „	16	—	272	—
Közönséges henger	5 „	12	—	60	—
Lineator	1 „	—	—	3	—
Szecs kavágó lóerőre	1 „	—	—	220	—
Daráló gép	1 „	—	—	130	—
Taposó mozdony cséplőgéphez	1 „	—	—	300	—
Cséplőgép lóerőre	1 „	—	—	320	—
Gőzcséplő egész készüléttel	1 „	—	—	5300	—
Lisztőrő malom	2 „	705	—	1410	—
Répvágó gép	1 „	—	—	40	—
Szóróvető gép 2 db 180 ft és .	130	—	—	310	—

		Eszközök és gépek			
		egyenkinti		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr
Garrett és Hornsbyféle szór- va vető gép	1 db	—	—	325	—
Amerikai szénagyújtó gereb.	8 „	18	—	144	—
Rétgyalu	1 „	—	—	10	—
Szórómalom	2 „	16	—	32	—
Paraszt kocsi	2 „	100	—	200	—
Deszkás kocsi	4 „	100	—	400	—
Lajtós kocsi	2 „	30	—	60	—
Deszkás vontató kocsi	8 „	50	—	400	—
Rudas vontató kocsi	41 „	35	—	1435	—
Vasalt ökörszekér	20 „	120	—	2400	—
Kétkerekű taliga	3 „	20	—	60	—
Szán ökör és lóra	14 „	6	—	84	—

Nagyobbféle eszközök összege | 15082 | 36

b) *Kisebbféle eszközök, szerszámok stb.*

A) Abrosz, kenyérsütéshez 6 db (=14 ft 24 kr), aczélfenő 1 db (=1 ft), kútágas kemény fából 9 db (=45 ft), kútágas puha fából 2 db (=6 ft), akózó vas 2 db (=6 ft), almáriom írásoknak 1 db (=16 ft), ásó 21 db (=14 ft 42 kr), íróasztal 4 db (=48 ft), gyapjúfelező asztal 1 db (=4 ft), asztal zsinemből 2 db (=8 ft), tengeri-cséplő asztal 2 db (=12 ft), ágy fenyőfából 4 db (=12 ft), árokmérték 6 db (=1 ft 24 kr) 192 30

B) Balta 8 db (=9 ft 36 kr), faragó bárd 1 db (=2 ft), fabak, hordó eresztéshez 2 db (=4 ft), vasbak 5¹/₄ mázsás 1 db (=25 ft), bádóg iteze 3 db (=4 ft 48 kr), bádóg meszely 1 db (=24 kr), bádóg félfertályos 1 db (=16 kr), bélyegvas 2 db (=4 ft), bogrács 1 db (=1 ft 24 kr), bődöny rézből 100 itezés 1 db (=5 ft) 49 28

	frt	kr.
<i>C)</i> Csáklya tűzoltáshoz 10 db (=16 ft), csákánykapa 9 db (=13 ft 30 kr), hegyes csákány 6 db (=9 ft), vasalt csobán 9 db (=6 ft), csatorna fenyőfából 8 db (=40 ft), csengő rézből 1 db (=1 ft 30 kr), csép fából 5 db (=5 ft), cseber vasalt 9 db (=27 ft)	128	—
<i>D)</i> Daráló sónak 1 db (=2 ft), deszka fe- nyőfából a nyirőhely lepadolásához 195 db (=78 ft), dézsa vasalt 9 db (=14 ft 24 kr), nagy dézsa vas abronccsal 4 db (=12 ft) .	106	24
<i>E)</i> Érvágó 2 db (=1 ft 36 kr), eszteke 41 db (=8 ft 12 kr)		9 48
<i>F)</i> Fecskendő, kézi 1 db (=2 ft), fejsze 6 db (=6 ft), harapófogó 3 db (=3 ft 36 kr), fűrő, faültetéshez vasból 4 db (=48 ft), fűrő kisebb nagyobb 2 db (=1 ft 40 kr), földfűrő, kútúrúráshoz 1 db (=60 ft), fűrő a műhelybe 1 db (=16 ft), fűrészszarv 1 db (=30 kr), kézi fűrész 2 db (=1 ft 30 kr), fűrész nagyobb 6 db (=15 ft)	117	4
<i>G)</i> Gém a kúthoz 9 db (=45 ft), vasfogu kézi gereblye 9 db (=13 ft 30 kr), takaró ge- reblye 3 db (=3 ft), guzs vendégoldalra 48 db (=48 ft), gyepelő pár 8½ db (=51 ft), gyé- mánt üvegmetező 1 db (=5 ft), gabnás zsák 923 db (=369 ft 12 kr)	534	42
<i>H)</i> Hám szijból 20 db (=120 ft), hambár 3 db (=18 ft), hévmérő 1 db (=2 ft), hordó különféle 73 db (=584 ft), hordó lajtos 6 db (=48 ft)	772	—
<i>I)</i> Járom 57 db (=45 ft 36 kr), járom- szeg vasból 115 db (=115 ft), túske-irtóvas 31 db (=6 ft 12 kr), istrángkötél 263 db (=68 ft 12 kr)	235	—
<i>K)</i> Kád, különféle 11 db (=176 ft), vas kályha 3 db (=60 ft), kapa 23 db (=13 ft 48		

	ft	kr.
kr). karszék 3 db (=6 ft), kocsikas oldalra 2 db (=3 ft 12 kr), vesszőkas takarmányhoz 22 db (=11 ft), kasza 33 db (=33 ft), kaszanyel 65 db (=13 ft), kaszaüllő 24 db (=8 ft), kaszkalapács 25 db (=12 ft 30 kr), karó juhászathoz 315 db (=31 ft 30 kr), szénavágó kés 10 db (=30 ft), ketrecz deszkából 63 db (=37 ft 48 kr), lókefe 14 db (=7 ft), kiséfa 54 db (=54 ft), kenyérsütő kosár 54 db (=5 ft 24 kr), kocsikötő kötél 3 db (=6 ft), vontató kötél 12 db (=120 ft), kötőfék szijból 12 db (=30 ft), kötőfék kenderből 33 db (=7 ft 42 kr), köszörűkő 3 db (=8 ft 30 kr)	646	42
<i>L</i>) Zabos láda 3 db (=9 ft), lakat 19 db (=12 ft 40 kr), lámpa különféle 6 db (=6 ft), földmérő láncz 1 db (=5 ft), csatlóláncz 36 db (=122 ft 24 kr), ökörrevaló láncz 72 db (=60 ft), vontató láncz 3 db (=57 ft), fa lapát 28 db (=7 ft), vas lapát 6 db (=3 ft 36 kr), létra 12 db (=19 ft 12 kr), lógó kocsihoz 31 db (=24 ft 48 kr)	326	40
<i>M</i>) Malomkö 14 db (=700 ft), rudas mázsa 1 db (=8 ft 48 kr), táblás mérleg 1 db (=32 ft), tizes mérleg 1 db (=40 ft), vékás mérték 5 db (=10 ft), félvékás mérték 2 db (=3 ft 12 kr)	794	—
<i>N</i>) Nyakló kenderből 7 db (=2 ft 20 kr), nyereg angol 1 db (=10 ft)	12	20
<i>O</i>) Vendégoldal 13 db (=5 ft 12 kr), falóra 2 db (=10 ft), ostorfa kútra 10 db (=10 ft)	25	12
<i>P</i>) Patyng vasból 13 db (=8 ft 40 kr), pitli vasalt 10 db (=24 ft), pokrócz lóra 7 db (=28 ft), ponyva 15 db (=150 ft)	210	40
<i>R</i>) Egész etető rács 190 db (=1425 ft), fél etető rács 173 db (=648 ft 45 kr), vasráspoly 9 db (=9 ft), eresztő rosta 3 db (=120		

ft.) szelelő rosta 5 db (=300 ft), tözeklő rosta 6 db (=24 ft), szemfelfogó rostalevél 24 db (=48 ft), földfelfogó rostalevél 15 db (=15 ft), rudasfa 77 db (25 ft 40 kr), ruha szakajtó 74 db (=59 ft 12 kr), réz üst 1 db (=20 ft) . . . 2694 37

S) Saraglya vesszéből 79 db (=237 ft), szeszmérő üvegből 2 db (=2 ft), szita 10 db (=10 ft) 249 —

T) Fekete írotábla 1 db (=1 ft), kenyérsütő teknyő 4 db (=12 ft), *csikojtós* tézsla 45 db (=135 ft), vendég tézsla 5 db (=6 ft 40 kr), trokár 1 db (=3 ft) 157 40

V) Vakaró 5 db (=3 ft 30 kr), nagy vályú 6 db (=120 ft), birka sózó és itató vályú 41 db (=123 ft), kúti veder 14 db (=23 ft 20 kr), kézi veder 1 db (=1 ft 12 kr), kétágú vasvilla 39 db (=31 ft 12 kr), háromágú vasvilla 8 db (=7 ft), favilla 73 db (=24 ft 20 kr) 333 34

Kisebbféle eszközök összege 7595 21

Van tehát a lajosszállási gazd. kerületben gazdasági gépek és eszközökben :

a) nagyobbféle eszközökben . . . 15082 ft 36 kr
b) kisebbféle „ „ . . . 7595 „ 21 „

Összesen 22677 ft 57 kr.

Mit elosztva a terület egész terjedelmével, esik egy holdra : $\left(\frac{22677 \text{ ft } 57 \text{ kr}}{3382\frac{3}{4} \text{ h.}}\right) = 6 \text{ ft } 42 \text{ kr.}$

A házi kezelés alatt álló szántóföld és rét területének egy holdjára ellenben : $\left(\frac{22677 \text{ ft } 57 \text{ kr}}{2248\frac{1}{4} \text{ h.}}\right) = 10 \text{ ft } 5 \text{ kr.}$

C) A lajostanyai területben.

a) Nagyobbféle eszközök:

		Eszközök és gépek			
		egyenkinti		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr
Vas eke	24 db	17	—	408	—
Eketaliga vasas	24 „	6	—	144	—
Irtóeke 9 kapával	4 „	14	—	56	—
Töltőgető eke	3 „	18	—	54	—
Sorkapáló eke	3 „	18	—	54	—
Tővisborona	6 „	1	36	9	36
Vasborona	13 „	16	—	208	—
Közönséges henger	4 „	12	—	48	—
Tengeri (kukoricza) morzsoló	1 „	—	—	60	30
Szecs kavágó lóerőre	1 „	—	—	90	—
Cséplőgép lóerőre 1 db 800 ft,	1 „	260	—	1060	—
Répvágógép	1 „	—	—	40	—
Lisztőrlő malom	1 „	—	—	200	—
Szórva vető gép	1 „	—	—	135	—
Sorvető gép	1 „	—	—	325	—
Amerikai szénagyűjtő gereb.	4 „	18	—	72	—
Rétgyalu	1 „	—	—	10	—
Szóró malom	1 „	—	—	16	—
Parasztkocsi	2 „	100	—	200	—
Deszkás kocsi	10 „	100	—	1000	—
Lajtos kocsi	1 „	—	—	30	—
Rudaszontató kocsi	17 „	35	—	595	—
Vasalt ökörszekér	5 „	120	—	600	—
Kétkerekű taliga	2 „	20	—	40	—
Szán, ökör és lóra	8 „	6	—	48	—
Nagyobbféle eszközök összege				5503	6

b) Kisebbféle eszközök, szerszámok stb.

		frt	kr.
A) Ágas kemény fából kúthoz 7 db (=35 ft), almáriom írásoknak 1 db (=10 ft), ásó 12 db (=8 ft 24 kr), íróasztal 2 db (=24 ft), tengeri cséplő asztal 1 db (=6 ft), ágy fenyőfából 1 db (=3 ft)		86	24

	frt	kr
B) Balta 7 db (=8 ft 24 kr), bogrács 2 db (=2 ft 48 kr)	11	12
Cs) Tüzi csáklya 3 db (=4 ft 48 kr), csákány kapa 2 db (=3 ft), vasalt csobán 9 db (=6 ft), vasalt cseber 1 db (=3 ft)	16	48
D) Sódaráló 1 db	2	—
E) Érvágó 1 db (=48 kr), eszteke 18 db (= 3 ft 36 kr)	4	24
F) Harapófogó 1 db (=1 ft 12 kr), kisebb furó 3 db (=2 ft 30 kr), kézi fűrész 1 db (= 1 ft 30 kr)	5	12
G) Gém kutra 4 db (=20 ft), vas fogu kézi gereblye 2 db (=3 ft), takaró gereblye 16 db (=16 ft), gúzs vendégoldalra 16 db (=16 ft), gyeplő pár 6½ (=39 ft), gyertyatartó rézből 2 db (=4 ft), gabnás zsák 286 db (=144 ft 24 kr)	212	24
H) Hám szijból 11 db (=66 ft), hambár 1 db (=6 ft), hordó különféle 5 db (=40 ft), lajtós hordó 6 db (=48 ft)	160	—
I) Járom 39 db (=32 ft 12 kr), járomszeg vasból 60 db (=60 ft), mezei járszol 35 db (=140 ft), tüskés irtóvas 34 db (=6 ft 48 kr), istráng-kötél 123 db (=28 ft 42 kr)	267	42
K) Kád különféle 5 db (=80 ft), kapa 16 db (=9 ft 36 kr), karszék 3 db (=6 ft), kocsi kas oldal 4 db (=6 ft 24 kr), takarmány vesszőkas 32 db (=16 ft), kasza 13 db (=13 ft), kasza-nyél 69 db (=13 ft 38 kr), kasza üllő 13 db (=4 ft 30 kr), kasza-kalapács 13 db (=6 ft 30 kr), szénavágó kés 4 db (=12 ft), ketreczdeszka 42 db (=25 ft 12 kr), lókefe 6 db (=3 ft), kiséfa 16 db (=16 ft), kocsi kötökötél 5 db (=10 ft), vontató kötél 7 db (=70 ft), kötőfék szijból 2 db (=5 ft), kötőfék kenderből 9 db (=2 ft 6 kr), köszörűkö 1 db (=2 ft 50 kr)	301	36
L) Lakat 8 db (=5 ft 20 kr), különféle		

	frt	kr
lámpa 2 db (=2 ft), földmérői láncz 1 db (=5 ft), csatló láncz 16 db (=54 ft 24 kr), ökörre való láncz 60 db (=50 ft), falapát 3 db (=45 kr, létra 4 db (=6 ft 24 kr), kocsi lógó 7 db (=5 ft 36 kr).	129	29
M) Rudas mázsa 1 db (=8 ft 48 kr), vé- kás mérték 3 db (=6 ft), félvékás mérték 3 db (=6 ft), félvékás mérték 1 db (=1 ft 36 kr),	16	24
N) Nyakló kenderből 3 db (=1 ft) . . .	1	—
O) Kuti ostorfa 6 db (=6 ft)	6	—
P) Patying vasból 15 db (=10 ft), va- salt pitli 4 db (8 ft 48 kr), lópokróc 1 db (=4 ft), ponyva 5 db (=50 ft)	72	48
R) Etető rács egész 91 db (=682 ft 32 kr), etető rács fél 105 db (=393 ft 45 kr), vas ráspoly 4 db (=4 ft), eresztő rosta 1 db (=40 ft), szelelő rosta 5 db (=300 ft), kézi rosta 1 db (=1 ft), töreklő rosta 2 db (=8 ft), földfelfogó rosta levél 8 db (=16 ft), szem fölfogó rosta- levél 5 db (=5 ft), rudas fa 46 db (=15 ft), .	1465	15
S) Saraglya vesszőből 52 db	156	—
T) Kézi talicska 8 db (=12 ft 48 kr), fekete író tábla 1 db (=1 ft), csikojtós tézsla 26 db (=78 ft), vendég tézsla 2 db (=2 ft 40 kr)	94	48
V) Vakaró 15 db (=7 ft 30 kr), birka itató és sózó vályú 25 db (=75 ft), nagy vályú 5 db (=100 ft), kút veder 10 db (=16 ft 40 kr) kézi veder 2 db (=2 ft 24 kr), két ágú vas villa 30 db (=24 ft), három ágú vas-villa 12 db (=12 ft), fa-villa 26 db (=8 ft 40 kr) .	246	14

Kisebbféle eszközök összege 3255 40

Van e szerint *lajostanyai* gazdasági kerületben, gaz-
dasági gépek és eszközökben:

a) nagyobbféle eszközökben . . . 5503 ft 6 kr

b) kisebbféle „ . . . 3255 „ 40 „

Összesen 8758 ft 46 kr

Mit elosztva a terület egész terjedelmével, esik egy holdra : $\left(\frac{8758 \text{ ft } 46 \text{ kr}}{2317 \text{ h.}}\right) = \dots 3 \text{ ft } 46 \text{ kr}$

A házi kezelés alatt álló sz. föld és rét területek egy holdjára ellenben : $\left(\frac{8758 \text{ ft } 46 \text{ kr}}{1367 \text{ h.}}\right) = 6 \text{ „ } 24 \text{ „}$

D) A zoltántéri területben.

		A gépek és eszközök			
		egyes		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr
a) <i>Nagyobbféle eszközök :</i>					
Vas eke	24 db	17	—	408	—
Vasas eketaliga	24 „	6	—	144	—
Irtó eke 9 kapával	3 „	14	—	44	—
Tövis borona	8 „	1	36	12	48
Vas „	8 „	16	—	128	—
Közönséges henger	3 „	8	—	24	—
Szecs kavágó ló erőre	1 „	—	—	130	—
Taposó mozdony	1 „	—	—	300	—
Szénagyűjtő gereblyevasból	1 „	—	—	130	—
Paraszt-kocsi	1 „	—	—	100	—
Deszkás vontató kocsi	5 „	50	—	250	—
Rudas vontató kocsi	5 „	35	—	175	—
Vasalt ökör szekér	14 „	120	—	1680	—
Két kerekű taliga	2 „	20	—	40	—
Szán, ökör és ló után	6 „	6	—	36	—
Nagyobbféle eszközök összege		—	—	3599	48

b) *Kisebbféle eszközök, szerszámok stb.*

	ft	kr
A) Kút ágas, keményfából 4 db (=20 ft), irástartó almáriom 1 db (=10 ft), ásó 8 db (=5 ft 36 kr) író-asztal 1 db (=12 ft), ágy fenyőfából 1 db (=3 ft)	50	36

	ft	kr
B) Balta 2 db (=2 ft 24 kr), füllyukasztó bélyegvas 1 db (=30 kr), bélyegvas 2 db (=4 ft), bogrács 3 db (=4 ft 12 kr),	11	6
Cs) Csákány kapa 1 db (1 ft 30 kr), csobán vasalt 3 db (=2 ft)	3	30
E) Eszteke 16 db	3	20
F) Harapó-fogó 1 db (=1 ft 12 kr), furó 1 db (=50 kr), fűrész 1 db (2 ft 30 kr), .	4	32
G) Gém, kutra 3 db (=15 ft), birka jelelő gép 2 db (=1 ft), takarógereblye 5 db (=5 ft), vendég guzs oldalra 4 db (=3 ft 12 kr), gyepplőszár 2 ¹ / ₂ db (=15 ft), gabnás zsák 225 db (=90 ft)	129	12
H) Hám szijból 7 db (42 ft), hordó 2 db (=16 ft), lajtos hordó 7 db (=56 ft) . .	114	—
I) Járom 29 db (=23 ft 12 kr), járomszeg vasból 62 db (=62 ft), istráng 92 db (=21 ft 28 kr)	106	40
K) Kályha, vasból 1 db (=20 ft), kapa 7 db (=4 ft 12 kr), malter kapa 2 (=1 ft 12 kr), kocsikas oldalra 1 db (1 ft 36 kr), vesszőkas 11 db (=5 ft 30 kr), kasza 10 db (=10 ft), kaszanyél 34 db (=6 ft 48 kr), kasza üllő 5 db (1 ft 40 kr), kasza kalapács 6 db (=3 ft), kézi vonókés 2 db (=6 ft), ló-kefe 2 db (1 ft), kocsi kötő-kötél 1 db (=2 ft), vontató kötél 3 db (=30 ft), kender kötőfék 6 db (=1 ft 24 kr), köszörűkő 1 db (2 ft 50 kr)	97	12
L) Zabos láda 1 db (=3 ft), lámpa 2 db (=2 ft), lakat 4 db (=2 ft 40 kr), csatlóláncz 7 db (23 ft 48 kr), ökorre való láncz 30 db (=25 ft), fa lapát 7 db (=1 ft 45 kr), vas lapát 6 db (=3 ft 36 kr), létra 2 db (=3 ft 12 kr)	65	1
M) Mércze vékás 2 db	4	—
N) Nyakló kenderből 1 db		20

	ft	kr
O) Vendég oldal 12 db (=4 ft 48 kr), kuti ostorfa 6 db (=6 ft)	10	48
P) Patying vasból 8 db (=5 ft 20 kr), pitli vasalt 2 db (=4 ft 24 kr), ló-pokrócz 2 db (=8 ft)	17	44
R) Etető rács egész 44 db (=330 ft), vas ráspoly 1 db (=1 ft), kézi rosta 3 db (=3 ft), rudasfa 21 db (=7 ft)	341	—
S) Saraglya vesszőből 8 db	24	—
T) Kézi talicska 14 db (=22 ft 24 kr), csikojtós tézsla 18 db (=54 ft), tû, himlő ol- táshoz 1 db (=1 ft)	77	24
V) Vakaró 13 db (=6 ft 30 kr), vályu 4 db (80 ft), birka itató és sózó vályu 22 db (=66 ft), kut veder 8 db (=13 ft 20 kr), kézi veder 16 db (19 ft 12 kr), két ágú vas- villa 16 db (=12 ft 48 kr), három ágú vas- villa 6 db (=6 ft), fa-villa 25 db (=8 ft 20 kr)	212	10

Kisebbféle eszközök összege 1272 35

Van tehát a *zoltántéri* gazdasági kerületben, gépek és eszközökben :

a) nagyobbféle eszközökben	3599	ft 48	kr
b) kisebbféle „	1272	„ 35	„

Összesen 4872 ft 23 kr

Esik ebből a kerület *egész terjedelmére*

holdankint : $\left(\frac{4872 \text{ ft } 23 \text{ kr}}{20 \text{ } 89\frac{1}{3} \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 2 \text{ ft } 19 \text{ kr}$

A *házi művelés* alatt álló *sz. föld és rét* területének egy holdjára ellenben :

$\left(\frac{4872 \text{ ft } 23 \text{ kr}}{1378 \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 3 \text{ „ } 32 \text{ „}$

E) Árpádhalmi kertületben.

		Eszközök és gépek			
		egyenkinti		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr
a) <i>Nagyobbféle eszközök :</i>					
Vaseke	37 db	17	—	629	—
Eketaliga vasas	37 „	6	—	222	—
Irtóeke 9 kapával	6 „	14	—	84	—
Töltőgető eke	4 „	18	—	72	—
Tövis borona	10 „	1	36	16	—
Vas borona	17 „	16	—	272	—
Közönséges henger	3 „	12	—	36	—
Lineator	1 „	—	—	3	—
Tengeri morzsoló	1 „	—	—	60	30
Szecs kavágó lóerőre	1 „	—	—	90	—
Cséplőgép lóerőre	1 „	—	—	448	—
Répvágó gép	1 „	—	—	40	—
Repczevető gép	1 „	—	—	24	—
Tengerivető gép	1 „	—	—	115	—
Szóróvető gép	1 „	—	—	130	—
Amerikai szénagyűjtő	4 „	18	—	72	—
Szóró malom	1 „	—	—	16	—
Paraszt kocsi	2 „	100	—	200	—
Deszkás kocsi	4 „	100	—	400	—
Lajtos „	1 „	—	—	30	—
Deszkás vontató kocsi	6 „	50	—	300	—
Rudas vontató kocsi	8 „	35	—	280	—
Vasalt ökör szekér	14 „	120	—	1680	—
Két kerekű taliga	2 „	20	—	40	—
Szán ökör és ló után	8 „	6	—	48	—
Nagyobbféle eszközök összege		—	—	5307	30

b) *Kisebbféle eszközök, szerszámok stb*

ft kr

A) Kutágas kemény fából 4 db (=20 ft),
 irás tartó almárium 1 db (=10 ft), ásó 4 db
 (=2 ft 48 kr), téglavető asztal 3 db (=18 ft),

	ft	kr
tengeri cséplő asztal 1 db (=6 ft), ágy fenyő-		
fából 2 db (=6 ft)	62	48
B) Balta 7 db (=8 ft 24 kr), bádog-		
iteze 1 db (=36 kr), bádog-messzely 1 db		
(=24 kr), bogrács 2 db (=2 ft 48 kr) . .	12	16
Cs) Vasalt csobán 4 db (=2 ft 40 kr),		
vasalt cseber 1 db (=9 ft)	11	40
D) Só-daráló 1 db	2	—
E) Eszteke 22 db	4	24
F) Fejsze 2 db (=2 ft), téglavető forma		
8 db (=8 ft), vályogvető forma 8 db (=8 ft),		
harapó-fogó 1 db (=1 ft 12 kr), furó 3 db		
(=27 ft 30 kr), fűrész-szarv 1 db (=30 kr),		
kézi fűrész 1 db (=1 ft 30 kr), nagyobb fű-		
rész 2 db (=5 ft)	28	42
G) Kutgém 6 db (=30 ft), takaró ge-		
reblye 8 db (=8 ft), guzs vendégoldalra 17		
db (=17 ft), gyepelő-szár 5 ¹ / ₂ db (=33 ft),		
gabnás zsák 355 db (=142 ft)	230	—
H) Hám szijból 11 db (=66 ft), hordó		
különféle 7 db (=56 ft)	122	—
I) Járom 29 db (=21 ft 42 kr), járom-		
szeg vasból 60 db (=60 ft), mezeijászol 4 db		
(=16 ft), tüskeirtóvas 44 db (=8 ft 48 kr),		
istráng 120 db (=28 ft)	134	30
K) Kapa 4 db (=2 ft 24 kr), kas, kocsi		
oldalra 1 db (=1 ft 36 kr), vesszőkas takar-		
mányhoz 12 db (=6 ft), juhászati karó 114 db		
(=11 ft 24 kr), kasza 12 db (=12 ft), kasza-		
nyél 50 db (=10 ft), kasza-üllő 7 db (=2 ft		
30 kr), kasza kalapács 6 db (=3 ft), széna-		
vágó kés 4 db (=12 ft), ketrecz deszka 36		
db (=21 ft 36 kr), lókefe 4 db (=2 ft), kiséfa		
8 db (=8 ft), kocsi-kötő köté 2 db (=4 ft),		
vontató köté 8 db (=80 ft), kötőfék szijból		
4 db (=10 ft), kötőfék kenderből 11 db		
(=2 ft 34 kr), köszörűkö 1 db (=2 ft 50 kr)	179	54

	ft	kr
<i>L)</i> Zabos láda 1 db (=3 ft), lakat 7 db (=2 ft 40 kr), lámpa 6 db (=6 ft), csatló láncz 13 db (=44 ft 12 kr), ökör láncz 56 db (46 ft 40 kr), fa lapát 15 db (=3 ft 45 kr), létra 4 db (=6 ft 36 kr), kocsi lógó 3 db (=2 ft 24 kr),	115	17
<i>M)</i> Mázsa rudas 1 db (=8 ft 48 kr), vékás mérték 2 db (=4 ft)	12	48
<i>O)</i> Vendég oldal 6 db (=2 ft 24 kr), kuti ostorfa 3 db (=3 ft)	5	24
<i>P)</i> Patying vasból 13 db (=8 ft 40 kr) pitli vasalt 3 db (=6 ft 36 kr), pokróczlóra 1 db (=4 ft), ponyva 4 db (=40 ft)	59	16
<i>R)</i> Etető rács egész 105 db (=787 ft 30 kr), etető rács fél 86 db (=322 ft 30 kr), vas ráspoly 1 db (=1 ft), eresztő rosta 1 db (40 ft), szelelő rosta 4 db (=240 ft), kézi rosta 3 db (=3 ft), töreklő rosta 1 db (=4 ft), szemfelfogó rosta levél 6 db (=12 ft), föld felfogó rosta levél 6 db (=6 ft), rudas fa 77 db (=25 ft 40 kr),	1441	40
<i>S)</i> Saraglya vesszőből 20 db	60	—
<i>T)</i> Kézi talicska 15 db (=24 ft), csikojtós tézsla 26 db (=78 ft), vendég tézsla 2 db (=4 ft)	106	—
<i>V)</i> Vakaró 2 db (=1 ft), nagy vályú 5 db (=100 ft), birka itató és sózó vályú 8 db (=24 ft), kut veder 8 db (=13 ft 20 kr), kézi veder 9 db (=10 ft 48 kr), két ágú vasvilla 16 db (=12 ft 48 kr), három ágú vasvilla 6 db (=6 ft), fa villa 32 db (=10 ft 40 kr)	178	36
Kisebbféle eszközök összege	2767	15

Van a szerint az *árpádalmi* gazdasági kerületben, gépek és eszközökben :

- a) nagyobbféle eszközökben . . . 5307 ft 30 kr
 b) kisebbféle eszközökben . . . 2767 „ 14 „

Összesen 8074 ft 45 kr

Esik a kerület egész terjedelmére hol-

dankint : $\left(\frac{8074 \text{ ft } 45 \text{ kr}}{2588 \frac{3}{4} \text{ h.}}\right) = 3 \text{ ft } 7\frac{1}{10} \text{ kr}$

A *házi kezelés* alatt álló *szántóföld* és *rét* te-

rületének holdjára ellenben : $\left(\frac{8074 \text{ ft } 45 \text{ kr}}{1678 \text{ h.}}\right) = 4 \text{ „ } 48\frac{7}{10} \text{ „}$

F) Lajosszénási kerületben.

	Eszközök és gépek			
	egyenkinti		összes	
	é r t é k e			
	ft	kr	ft	kr
a) <i>Nagyobbféle gazd. eszközök.</i>				
Vas eke	38 db	17	646	—
Eketaliga vasas	38 „	6	228	—
Irtóeke 9 kapával	6 „	14	84	—
Töltögető eke	8 „	18	144	—
Sorkapáló eke	1 „	—	18	—
Vas borona	20 „	16	320	—
Közönséges henger	5 „	12	60	—
Kettős henger fogakkal	1 „	—	24	—
Lineator	7 „	3	21	—
Tengeri morzsoló gép	1 „	—	100	—
Szecs kavágó géplőerőre 2db 130 és	220	—	350	—
Ehhez hajtómű löerőre	1 „	—	100	—
Répvágó gép	2 „	40	80	—
Sorvetőgép	1 „	—	325	—
Szóróvető gép	1 „	—	140	—
Tengerivető gép	1 „	—	115	—
Repczevető gép	1 „	—	24	—
Amerikai szénagyűjtő ge-				
reblye	4 „	18	72	—
Rétgyalú	1 „	—	10	—

		Eszközök és gépek			
		egyenkinti		összes	
		é r t é k e			
		ft	kr	ft	kr
Szóró malom	1 „	—	—	16	—
Paraszt kocsi	5 „	100	—	500	—
Lajtos kocsi	1 „	—	—	30	—
Deszkás vontató kocsi	9 „	50	—	450	—
Rudas vontató kocsi	6 „	35	—	210	—
Vasalt ökör szekér	14 „	120	—	1680	—
Két kerekű taliga	2 „	20	—	40	—
Szán, ökör és ló után	19 „	6	—	144	—
Tűzifecskendő	1 „	—	—	350	—
Nagyobbféle eszközök összege		—	—	6271	—

b) *Kisebbféle eszközök, szerszámok stb.*

	ft	kr
A) Kenyérsütő abrosz 5 db (=12 ft), kutágas kemény fából 7 db (=35 ft), kutá- gas puha fából 2 db (=6 ft), ásó 15 db (=10 ft 30 kr), íróasztal 2 db (=24 ft), téglavető asztal 1 db (=6 ft), tengeri cséplő asztal 2 db (=12 ft), ágy fenyő fából 3 db (=9 ft)	114	30
B) Balta 8 db (=9 ft 36 kr), bak, hordó eresztéshez fából 1 db (=2 ft), füllukasztó bélyegvas 7 db (=14 ft), bélyegvas K) betűvel 3 db (=4 ft 12 kr)	29	48
Cs) Tűzi csáklya 6 db (=9 ft 36 kr), csákány kapa 5 db (=7 ft 30 kr), kövágó csákány 4 db (=5 ft 36 kr), vasalt csobán 26 db (=17 ft 20 kr), csatorna fenyő fából 1 db (=5 ft), csép fából 24 db (=24 ft), cseber vasalt 3 db (=9 ft)	78	2
D) Sódaráló 1 db (=2 ft), dézsa vasalt 9 db (=14 ft 24 kr), dézsa fakó 3 db (=3 ft)	19	24
E) Eszteke 51 db	10	12

	ft	kr
<i>F)</i> Téglavető forma 4 db (=4 ft), vályogvető forma 25 db (=25 ft), harapó fogó 1 db (=1 ft 12 kr), faültető furó vasból 4 db (=1 ft 36 kr), furó a műhelyben 1 db (=16 ft), kézi fűrész 1 db (=1 ft 30 kr)	49	18
<i>G)</i> Kuti gém 6 db (=30 ft), vasfogú kézi gereblye 5 db (=7 ft 30 kr), takaró gereblye 5 db (=5 ft), gúzs vendég oldalra 44 db (=44 ft), gyeplő szár 31 db (=186 ft), réz gyertyatartó 1 db (=2 ft), gabnás zsák 626 db (=250 ft 24 kr)	524	54
<i>H)</i> Hám szijból 23 db (=138 ft), kumet hám 2 db (=30 ft), hambár 1 db (=6 ft), hévmérő 1 db (=2 ft), különféle hordó 9 db (=72 ft), lajtos hordó 3 db (=24 ft)	272	—
<i>I)</i> Járom 40 db (=32 ft), járom szeg vasból 66 db (=66 ft), mezei jászol 8 db (=32 ft), tüske irtóvas 58 db (=11 ft 36 kr), istráng 218 db (=50 ft 52 kr)	192	28
<i>K)</i> Kályha vasból 2 db (=40 ft), kapa 32 db (=19 ft 22 kr), malter kapa 1 db (=36 kr), vesszőkas takarmányhoz 31 db (=15 ft 36 kr), juhászati karó 83 db (=8 ft 18 kr); kasza 21 db (=21 ft), kaszanyél 65 db (=13 ft), kasza-üllő 44 db (=14 ft 20 kr), kaszakalapács 49 db (=24 ft 30 kr), szénavágó kés 6 db (=18 ft), ketrecz deszka 42 db (=25 ft 12 kr), lókefe 12 db (=6 ft), kiséfa 13 db (=13 ft), kosár, kenyérsütéshez 53 db (=5 ft 18 kr), koci kötő kötel 9 db (=18 ft), vontató kötel 8 db (=80 ft), szij kötőfék 8 db (=20 ft), kender kötőfék 86 db (=20 ft 4 kr), köszörű kő 1 db (=2 ft 50 kr), klistir 1 db (=5 ft)	370	—
<i>L)</i> Zabos láda 4 db (=12 ft), lakat 13 db (=8 ft 40 kr), különféle lámpa 12 db (=12 ft), földmérő láncz 1 db (=5 ft), csatló		

	ft	kr
lánccz 16 db (=54 ft 24 kr), ökör lánccz 66 db (=55 ft), vontató lánccz 4 db (=76 ft), falapát 38 db (=9 ft 30 kr), vaslapát 6 db (=3 ft 36 kr), létra 15 db (=24 ft), kocsi lógó 4 db (=3 ft 12 kr)	267	22
<i>M)</i> Malomkö 6 db (=300 ft), rudas mázsa 1 db (=8 ft 48 kr), táblás mérleg 1 db (=32 ft), vékás mérték 3 db (=6 ft), félvékás mérleg 1 db (=1 ft 36 kr)	348	24
<i>N)</i> Nyakló kenderből 25 db (=8 ft 20 kr), nyakszeg vasból 42 db (=42 ft), angol nyereg 1 db (=10 ft)	60	20
<i>O)</i> Vendég oldal 2 db (=48 kr), osztorfa kutra 9 db (=9 ft)	9	48
<i>P)</i> Pitli vasalt 8 db (=17 ft 36 kr), ló-pokrócz 5 db (=20 ft), ponyva 2 db (=20 ft),	57	36
<i>R)</i> Etető rács egész 143 db (=1071 ft 30 kr), etető rács fél 114 db (=427 ft 30 kr), vas ráspoly 3 db (=3 ft), eresztő rosta 2 db (=80 ft), szelelő rosta 5 db (=300 ft), kézi rosta 6 db (=6 ft), töreklő rosta 5 db (=20 ft), szem-felfogó rosta-levél 2 db (=4 ft), föld-felfogó rosta-levél 17 db (=17 ft), ruha szakajtó 12 db (=9 ft 36 kr), réz üst 1 db (=20 ft)	1958	36
<i>S)</i> Saraglya vesszöböl 52 db (=156 ft), patikai szekrény 1 db (=10 ft), szita 4 db (=4 ft)	170	—
<i>T)</i> Kézi talicska 15 db (=24 ft), fekete író tábla 1 db (=3 ft), teknyő 2 db (=6 ft), csikojtós tézsla 28 db (=84 ft), vendég tézsla 7 db (=9 ft 20 kr), trokár 1 db (=3 ft), himlő oltó tő 2 db (=2 ft), nádverető 1 db (=40 kr)	129	—
<i>V)</i> Vakaró 11 db (=5 ft 30 kr), nagy vályú 7 db (=140 ft), kuti vedér 16 db (=21 ft 40 kr), kézi vedér 1 db (=1 ft		

12 kr), két ágú vasvilla 10 db (=8 ft), három ft kr
 ágú vasvilla 2 db (=2 ft), fa villa 56 db (=18 ft
 40 kr) 197 2

Kisebbféle eszközök összege 4858 44

Van tehát a *lajosszéni* gazdasági kerületben, gépek és eszközökben :

a) nagyobbféle eszközökben 6271 ft -- kr
 b) kisebbféle 4858 „ 44 „

Összesen 11,129 ft 44 kr

Esik a kerület egész területére hol-

dankint : $\left(\frac{11,129 \text{ ft } 44 \text{ kr}}{3009\frac{1}{3} \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 3 \text{ ft } 41\frac{8}{10} \text{ kr}$

A házi kezelés alatt álló szántóföld és rét területének egy holdjára ellenben : $\left(\frac{11,129 \text{ ft } 44 \text{ kr}}{1770 \text{ h.}}\right) 6 \text{ „ } 17 \text{ „}$

G) Hegyes-királysági kerületben.

	Eszközök és gépek					
	egyenkinti		összes			
a) <i>Nagyobbféle gazdasági eszközök</i> :	é	r	t	é	k	e
	ft	kr	ft	kr	ft	kr
Vas eke 14 db	17	—	238	—		
Eketaliga vasas 14 „	6	—	84	—		
Tővis borona 6 „	1	36	9	36		
Vasborona 6 „	16	—	96	—		
Közönséges henger 2 „	12	—	24	—		
Szecskaágó lóerőre 1 „	—	—	90	—		
Répvágógép 1 „	—	—	40	—		
Amerikai szénagyűjtő 2 „	18	—	36	—		
Rétgyalu 1 „	—	—	10	—		
Parasztkocsi 2 „	100	—	200	—		
Lajtos kocsi 1 „	—	—	30	—		
Deszkás vontató kocsi 3 „	50	—	150	—		
Vasalt ökörszekér 9 „	120	—	1080	—		
Kétkerekű taliga 3 „	20	—	60	—		
Szán, ökör és lóra 4 „	6	—	24	—		
Nagyobbféle gazd. eszközökben	—	—	2171	36		

b) *Kisebbsféle eszközök, szerszámok stb.*

	ft	kr
A) Kutágas, keményfából 6 db (=30 ft), ásó 5 db (=3 ft 30 kr), téglavető asztal 1 db (=6 ft)	39	30
B) Balta 4 db (=4 ft 48 kr), fül-lyu- kaszto bélyegvas 1 db (=30 kr), K) betűs bélyegvas 1—2 db (=4 ft), bogrács 4 db (=5 ft 36 kr)	14	54
Cs) Csákány kapa 3 db (=4 ft 30 kr), vasalt csobán 1 db (=40 kr)	5	10
F) Téglavető forma 1 db (=1 ft), vályog- vető forma 7 db (=7 ft), harapófogó 3 db (=3 ft 36 kr), furó 2 db (=1 ft 40 kr), fű- rész-szarv 2 db (=1 ft)	14	16
G) Kút gém 6 db (=30 ft), vasfogú kézi gereblye 2 db (=3 ft), guzs, vendég oldalra 24 db (=9 ft 36 kr), gyeplő-szár 2 db (=12 ft), gabnás zsák 197 db (=79 ft 49 kr)	133	30
H) Hám szijból 3 db (=18 ft), hordó különféle 11 db (=88 ft)	106	—
I) Járom 24 db (=9 ft 36 kr), járomszeg vasból 34 db (=34 ft), mezei jászol 7 db (=28 ft), istráng 132 db (=30 ft 48 kr)	102	24
K) Kapa 5 db (=3 ft), koci kas oldalra 1 db (=1 ft 36 kr), vesszőkas takarmányhoz 9 db (=4 ft 30 kr), juhászati karó 151 db (=15 ft 6 kr), kasza 12 db (=12 ft), kasza- nyél 39 db (=9 ft 48 kr), kasza-üllő 8 db (=2 ft 40 kr), kasza kalapács 7 db (=3 ft 30 kr), szénavágó kés 4 db (=12 ft), lókefe 1 db (=30 kr), koci kötő köté 1 db (=2 ft), vontató köté 2 db (=20 ft), szij kötőfék 2 db (=5 ft), kender kötőfék 9 db (=2 ft 6 kr), köszörű-kő 2 db (=5 ft 40 kr)	99	26
L) Zabos láda 2 db (=6 ft), lakat 2 db (=1 ft 20 kr), lámpa 3 db (=3 ft), csatló- láncz 5 db (=17 ft), ökör-láncz 75 db (=62 ft		

	ft	kr.
30 kr), falapát 4 db (=1 ft), vaslapát 1 db (=36 kr), létra 6 db (=9 ft 36 kr) . . .	101	2
M) Rudas mázsa 1 db (=8 ft 48 kr), vékás mérték 2 db (=4 ft)	12	48
N) Nyakló kenderből 1 db (=20 kr), nyakszeg vasból 10 db (=10 ft)	10	20
O) Vendégoldal 12 db (=4 ft 48 kr), kúti ostorfa 7 db (=7 ft)	11	48
P) Lópokróc 2 db (=8 ft), ponyva 4 db (=40 ft)	48	—
R) Szelelő rosta 1 db (=60 ft), töreklő rosta 1 db (=4 ft), földfelfogó rostalevél 1 db (=1 ft), rudasfa 60 db (=20 ft)	85	—
T) Kézi talicska 2 db (=3 ft 12 kr) ele-ség tartó taliga 2 db (=32 ft), csikojtós tézsla 5 db (=15 ft), vendég tézsla 4 db (=5 ft 20 kr)	55	32
V) Vakaró 9 db (=4 ft 30 kr), vályu 6 db (=120 ft), kúti veder 8 db (=13 ft 20 kr), kézi veder 3 db (=3 ft 36 kr), két ágú vasvilla 12 db (=9 ft 36 kr), három ágú vasvilla 6 db (=6 ft), favilla 1 db (=20 kr) . . .	152	52
Kisebbféle gazdasági eszközökben .	987	46

Van e szerint a hegyes királysági gazdasági kerületben, gépek és eszközökben :

a) nagyobbféle eszközökben . . .	2171 ft 36 kr
b) kisebbféle „ . . .	990 „ 27 „

Összesen 3162 ft 3 kr

Esik a kerület egész terjedelmére holdankint :
 $\left(\frac{3162 \text{ ft } 3 \text{ kr}}{3662\frac{1}{4} \text{ h.}} \right) = \dots \dots \dots 51\frac{9}{10} \text{ kr}$

A házi kezelés alatt álló szántóföld és rét területének egy holdjára ellenben: $\left(\frac{3162 \text{ ft } 3 \text{ kr}}{967 \text{ h.}} \right) = 3 \text{ ft } 16\frac{2}{10} \text{ „}$

Összevonva az egész uradalomnak gazd. gépek- és eszközökbeni felszerelését, az ez érdembeli befektetés, egyes kerületek szerint, a következőleg áll; u. m.

	Nagyobbféle eszközökben		Kisebbféle eszközökben		E g y ü t t	
	ft	kr	ft	kr	ft	kr
Mágócsi kerületben	15903	48	7353	51	23257	39
Lajosszállási „	15082	36	7595	21	22677	57
Lajostanyai „	5503	6	3255	40	8760	46
Zoltántéri „	3599	48	1272	35	4872	23
Árpádalmi „	5307	30	2767	14	8074	45
Lajos szénási „	6271	—	4858	44	11129	44
Hegyeskirálysági ker.	2171	36	990	27	3162	3
Összesen . . .	63839	24	28094	8	81933	16

Esik az egész *uradalom* terjedelmére holdankint
 $\left(\frac{81,933 \text{ ft } 16 \text{ kr}}{21,270 \text{ h.}}\right) = \dots \dots \dots 3 \text{ ft } 51\frac{1}{10} \text{ kr}$

A *házi kezelés* alatt álló *szántó föld* és *rét* területének egy holdjára ellenben : $\left(\frac{81,933 \text{ ft } 16 \text{ kr}}{11,711 \frac{1}{4} \text{ h.}}\right) 6 \text{ ft } 59\frac{7}{10} \text{ kr}$

XXV. Némely nevezetesebb gazdasági eszköz hasznossága és eredményei.

Alkalmat veszünk magunknak némely nevezetesebb gazd. gép és eszköz hasznossága és eredményéről, az ismertett uradalomban meritett tapasztalás nyomán néhány szót mondani, és számokban a tanulságot összeállítani.

A *Garrett*-féle sorvetőt illetőleg nevezetesen, a következő tapasztalás tétetett 1857-ben.

E géppel ekkor a mágócsi gazdaságban elvettetett 85 kat. hold buzával. Vető magból egy holdra kellett 60 itcze; holott a szórtvető kézzel ugyan ott és ugyan

akkor $1^{30/72}$ pos. mérőt igényelt. Meggazdálkodtatott e szerint vetőmag holdankint 42 itcze; 85 holdnál tehát $49^{12/72}$ p. mérő.

Továbbá a géppel vetett buza adott minden holdról 24 p. mérő termést; holott ugyanakkor és ugyan azon földön az egyidejű *szórtvetés* csak 19 p. mérőt, azaz : *öt*tel kevesebbet hozott. A géppeli vetés előnye volt tehát a jelen esetben $49^{12/72}$ p. mérő vetőmag és 425 p. m. *több termés* vagyis összesen $474^{12/72}$ p. mérő.

Mindenesetre nevezetes, de úgy hisszük egyszersmind, hogy ez *rendkívüli* eredmény is. Nagyon kár, hogy hasonló tapasztalatok *több esztendőről* nem közölthettek velünk.

Ha számba vesszük, hogy 1857 ben a buza ára p. mérőnkint 3 fton állott, úgy kitűnik, hogy a vetőgép fölebbi $474^{12/72}$ p. mérőben 1423 ft 44 krt keresett; bőven tehát annyit, hogy 502 ft 12 krnyi vételára egy évben már csaknem háromszorosán kikerüljön.

Az *aratógép* hasznát az uradalom eddig leginkább abban látta : hogy vele a telhetetlen aratók túlszigázott követeléseit sikerrel ellensúlyozta. Azóta ugyanis, hogy e gép Mágócson van, sokkal könnyebben lehet az aratókkal alkudni; és e körülmény, oly nagyszerű termelés mellett, minő az itteni, természetesen nem csekély fontosságú.

A *szénagyűjtők* hasznosságát is igen magasra helyezi az uradalom. Tapasztalása szerint e gépekkel egy ló és két ember éppen annyit végezhet, mint 30 közönséges gyűjtő.

A *szecskaavágókról* az uradalomnak az a nézete : hogy azoknak kitűnő hasznosságuknál fogva mai nap egy miveltebb gazdaságban se volna szabad hiányozniok ; miután szecska etetéssel, a tapasztalás bizonyossága szerint, tömérdek takarmányt lehet meggazdálkodni. S tekintve, hogy a *Vidats*-féle nagyobb géppel egy ló és 3 ember egy óra alatt 80 mérőt aprithat : kétséget se szenved, hogy egy ily eszköz egyetlen egy télen át már tökélete-

sen kifizeti magát. Azután nélkülözhetlen is ezen eszköz minden oly gazdaságban, hol a takarmányozásnál a fűlesztési rendszer és az istálózás behozva van.

A *Croskill*-féle rögtörőt az uradalom csak a mult ősön szerevén be, annak eredményeiről tapasztalásból meritett véleményt még nem adhatott; azonban hogy jó szolgálatot fog tenni a laza és ritka földeken is, melyeket e súlyos eszköz segítségével tömöttebbé lehet tenni, azt az uradalom erősen hiszi.

A *vasekék*, a *töltögető*- és *irtókekék*, meg a *lókapák* haszna, istennek hála, sokkal inkább el van ismerve már, semhogy ez érdemben új adatokat felhozni szükségesnek találhatnánk.

Az uradalom két *gőzcseplőjét* illetőleg, melyeknek egyike a *mágócsi*, másika pedig a *lajosszénási* kerületben áll: 1858-ra vonatkozólag igen becses adatok közöltetvén velünk, azoknak tanulságait a következő egybeállításban szemlélhetjük:

a) *Idő és erő felhasználás.*

Gazdaságok, hol a munka történt	munkanapok száma	Felhasználtatott											
		igás		gyalog		fittó		Agyalog és ig. nap szám értékében		A tüzelő és olaj értékében		Összesen	
		n	a p	ft	kr	ft	kr	ft	kr	ft	kr		
Mágócsi gazd-	40	143	566	50	747	11	650	32	1397	43			
Lajosszállási „	40	159	938	60	686	2	687	21	1373	23			
Lajostanyai „	22	199	512 ¹ / ₂	24	364	5	319	21	683	26			
Árpádalmi „	40	206	1041	67	599	26	733	24	1332	50			
Összesen	142	707	3057 ¹ / ₂	201	2396	54	2390	38	4807	22			
Esik e szerint az idő és erő felhasználása után <i>egy cséplési napra</i> :	—	4.9	21.5	1.4	16	32.7	16	50	33	42.7			

b) *Feldolgozott gabnamentyiség keresztékben 142 nap alatt.*

Gazdaságok nevei	F e l d o l g o z t a t o t t					
	tiszta buza	kétsze- res	rozs	árpa	zab	Össze- sen
	K e r e s z t (=20 kéve) s z á m					
Mágócs	3475	2019	—	196	1299	6989
Lajosszállás	6223	1273	—	—	1358	8854
Lajostanya	2390	733	159	—	990	4272
Árpádhalom	5460	684	—	—	355	6499
Összesen	17548	4709	159	196	4002	26584

Elosztva a 142 munkanappal az összesen feldolgozott kereszt-számot, esik *egy napra* mindenféle gabonából egy gép után egyre másra : $187\frac{1}{10}$ kereszt.

c) *Cséplési eredmény a fölebbi gabonából.*

Gazdaságok nevei	S z á r m a z o t t							E s i k		
	tiszta buza	kétsze- res	rozs	árpa	zab	Össze- sen	1 napra		1 m. kiál- lításí ára	
	p o z s o n y i m é r ő							szalma- ban		szem- ben
Mágócs	1912	974	—	144	1414	4444	$174\frac{3}{4}$	111	19	
Lajosszállás	3738	496	—	—	1394	5628	210	140	$14\frac{8}{8}$	
Lajostanya	1780	515	73	—	1588	3959	194	180	$10\frac{4}{4}$	
Árpádhalom	3705	332	—	—	331	4368	162	109	19.	
Összesen és átlagosan	11135	2317	73	144	4727	20396	$185\frac{3}{16}$	135	$15\frac{8}{8}$	

d) A cseplőgépek keresete.

A g é p j a v á r a e s i k

G a z d a s á g o k n e v e i.	Nyomatató rész illetőség				került volt 1 mérő		A gépeplési több- let 160/0				összesen				A kereset összes pénzbeli értéke							
	t. buza	kétszeres	rozs	árpa	zab	t. buza	kétszeres	rozs	árpa	zab	t. buza	kétszeres	rozs	árpa	zab	ft	kr					
Árosztás	3 ft	2 ft	30	2 ft	1 ft	30	1 ft	30	1 ft	30	kr											
Mágoesi kerületben	207	105	—	—	16	153	15	—	—	305	156	—	23	226	512	261	—	39	379	2815	30	
Lajos szállási	404	54	—	—	—	151	17	—	—	598	79	—	—	223	1002	133	—	—	374	3899	30	
Lajos tanyái	192	55	8	—	—	171	14	—	—	284	82	11	—	254	476	137	19	—	425	2346	—	
Árpádhalmi	400	36	—	—	—	361	18	—	—	592	53	—	—	53	992	89	—	—	89	3532	—	
Összeg	1203	250	8	16	514	16	1779	370	11	23	756	2982	620	19	39	1267	12393	—				

Elosztva az összes keresetet a 142 munkanap számával, esik egy napra nyers haszon 87 ft 17 kr

e) *Mérleg.*

Gazdaságok nevei	kereset készpénz- beli értéke		kiadás készpénz- beli értéke		Marad a cséplőgé- pek javára	
	ft	kr	ft	kr	ft	kr.
Mágocs	2815	30	1397	43	1417	47
Lajosszállás	3899	30	1373	23	2526	7
Lajostanya	2346	—	683	26	1662	34
Árpádhalom	3332	—	1332	50	1990	10
Összeg	12393	—	4807	22	7596	38
Az 1857-diki haszon pedig volt	—	—			2279	48
Összesen tehát a haszon eddig	—	—	—	—	9876	26

Ha számban vesszük most, hogy az egyik gőzcséplő 6000 pftjával 1857-ben, a másik pedig ugyan ezen áron 1858-ban vásároltatott, s amannál két, ennél egy évi tizes kamatot irunk a gépek terhére még : ugy a cséplőgépek beszerzésére fordított kiadás egészben véve 13,800 pftban fejezi ki magát. Levonva ebből a kimutatott eddigi hasznot 9876 ft 26 krjával : marad a két gép árában lerovandó még csak : 3924 ft; mely összeg az idén kétszeresen megtérül.

Megjegyezzük : hogy a gőzgéppeli cséplési költség Mágócsón és Árpádhalmán azért ment aránylag oly magasra, mert Mágócsón 1858-ban a buza nagyon rosszul fizetett, Árpádhalmán pedig a téli rövid és változékony időben történt a cséplés. Mind két körülmény tetemesen növelte a különben leendett költséget.

A Hornsby-féle *házi gőzmalom* két köre, mely a számos gazdasági cselédség szegődvényi illetőségének megőrlése s az e gabna fuvarozásával járandó tekintélyes fogaterőnek megkimélése végett állított föl az uradalom által, 1858-ban a következő eredményt hozta ; u. m.

a) Órlési eredmény :

Órlési időszak.	Munkanapok	Megőröltetett					Malomvám 9-ik m.				keres- mény értéke.	
		t. buza	kétsz.	árpa	össze- sen	esik 1 napra	tiszta buza	kétsze- res	árpa			
p o z s o n y i m é r ő.										ft	kr	
Árosítás	—	—	—	—	—	—	3 ft	2 ft	1ft 24	—	—	
Január 1-től nov. 31. 1858	66	794	3407	2399	6600	100	88 ¹⁶ / ₇₂	378 ⁴⁰ / ₇₂	266 ⁴⁰ / ₇₂	1394	56	
Napi keresete a malomnak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	8	

b) Órlési kiadás :

Órlési időszak	Viz és tüzelő hordásra for- ditott erő ér- téke.		Tüzelő olaj és egyéb apró- ságok értéke.		Fűtő és mol- nár bére.		Összes kiadás értéke.	
	ft	kr	ft	kr	ft	kr	ft	kr
Mint főlebb	372	7	1108	59	312	—	1793	7
Napi kiadás	—	—	—	—	—	—	27	10

Szembesítve e két táblázat eredményeit : 398 ft 11 kr. *veszteség* mutatkozik. Számba kell venni azonban ez eredmény megítélésénél még egy nevezetes körülményt, t. i. azon megkimélést, melyet a gőzmalom, a különben leendett órlési kiadásokkal szemben szolgáltatott. Nevezetesen ha a gőzmalom által megőrölt gabonát, a *száraz* malmokban kellett volna feldolgozni, 6600 mérő megőrléséhez — tapasztalás szerint 5 mérőt számítván 3 lóra s egy emberre, szükségeltetett volna :

3960 lóerő kocsis nélkül, napját 20 krjával 1320 ft
 1320 embererő (kocsis) 50 krjával . . . 1100 „
 Három molnár tartására 233 ft 20 krjával . . . 700 „

Összesen tehát . . . 3120 ft

Ezen kiadás, a gőzmalomkiadásnál *nagyobb* 1326 ft 53 krral ; s ezen megtakarítás természetesen a gőzmalomnak még javára irandó. Lesz tehát sajátlag a gőzma-

magasra van téve) a h) karikán keresztül huzzák, s a b) kötőlánczról lekapcsolt tézsla végére kötik : ekkor a befogott két ökröt megindítják, s a boglyát a hidlás közepére (i) vontatják. Ez nagyon könnyen megesik, mert ugyanazon erő, mely a boglyát a vontatóra felhuzza, egyszermind a vontató hidlását is a boglya alá taszítja. A tézslát aztán ismét a b) kötőlánczra akasztják, s a terhet tovább vontatják. Lerakodáskor a k) kötelet m) horogra akasztják ; a vontatón levő boglyát a felhuzással ellenkező irányban körül kerítik, s a míg a kötél másik végét a tulsó oldalon a béres (n) keményen tartja, az ökröket megindítják, miáltal a boglya a vontatóról egyszerre lemarad a nélkül, hogy szétdőlne.

A *luczernások* a mágócsi uradalom gazdaságaiban jobbára a major körül s ahhoz közel fekvén, a petrenczék róluk egészben, ugy a mint állanak, pár nap mulva már, az érintett vontatókkal, melyeknek súlya mintegy 8 — 10 mázsányi, minden háborgatás nélkül czipeltetnek be a szérús vagy szénás kertbe.

És ezen betakarási módnak az a haszna, hogy 1) a petrencze nem áll a luczerna földön sokáig, s így alatta foltok nem keletkeznek ; 2) a vontatóban a luczerna nem háborgattatván, annak levelei le nem töredeznek, s így az egész takarmány, minden vesztegetés nélkül, rendeltetése helyére jön ; de ezen gyakorlat mellett, nem is kénytelen a gazda a takarmány kiforrását bevárni, hanem czipeltetheti a petrenczéket azonnal, s ezekben ráér a takarmány a szérús-kertben is végezni forrását, s bevárni a felkazaloztatást ; 3) szemben ezen eljárással attól sem kell tartani igen, hogy a közbejöheto esős idő kárt okozzon, mert a vontató behuzatván helyére, ott sértetlenül és összerakva áll a nélkül, hogy benne az eső valami észrevehető kárt tehetne ; de 4) nagyon jelentékeny *kézi erő*, éppen az tehát, a mi az Alföldön oly drága és nehezen kapható — van az által meggazdálkodva, hogy nem kell fel és le rakodni ; *egy* ember és *két* ökrök ezen praxis mellett képes

egy nap alatt minden segítség nélkül 30 vontatót is bevontatni.

Mindezeket számba véve, úgy tartják a mágócsi uradalomban, és szerintünk is helyesen — hogy a vontató gépeknek a haszna megbecsülhetetlen, és pedig mind a munka gyorsítására, mind a takarmány minőségére nézve.

Végül a magját annyira pergető *repczének* betakarításánál is, mi szintén vontatókban történik, csaknem nélkülözhetetlenek tartják az ismertetett gépet. A vontató deszkás kocsin nem igen kell féltetni a repczét a kihullástól, mert ha abból valami ki is pereg, az nem megyen kárba, hanem a deszkázaton marad, s onnét a szériü-ágyzásra sepertethetik.

Ezen gyakorlat ellen igaz, azt lehetne felhozni : hogy miért nem takarítottak a repce aratáskor mindjárt kazalba, mint az a felvidéken szokásban van? Erre azonban az Alföldön azt felelik : hogy az ottani időjárás és éghajli viszonyok egészen mások ; annyira kényesek, hogy sokszor 12 óra elegendő arra, hogy a repce tökéletesen megérvén, ki is peregjen nagy részt ; más részt pedig sokkal szűkebb levén a rendelkezésre álló munkaerő, semhogy oly nagy térségekről, a minőkön a repcetermelés az Alföldön gyakoroltatik, 12 óra alatt a termést betakaríthassák : nagyon megelégesznek vele, ha a repczét annak idejében csak vontatókba is állíthatják ; és szól ezen eljárás mellett még az is, hogy a repce vontatókba takarva, legbiztosabban megy át a száradáson, holott kazlakba rakva, közbejöhethető esős idő alatt, a legnagyobb veszélynek lenne kitéve.

XXVI. Juhtenyésztési állapotok és eredmények.

A *mágócsi* juhászat eredetét megemlítettük már leírásunk elején. *Erdélyi József* és *Klauzál Imre* neveihez kapcsolja az magát.

Hogy e juhászat gyapjának *minőségét* s egyuttal *mennyiségét* is megérthessük, ide jegyezzük a következő adatokat 1850-től 1858-ig.

<i>Gyapjuár :</i>	<i>gyapjumennyiség :</i>
1850-ben —	328 ²¹ /... mázsa *)
1851 „ 154 ft	306 „
1852 „ 158 „	370 „
1853 „ 170 „	308 ³⁰ /... „
1854 „ 170 „	312 ⁴⁶ /... „
1855 „ 176 „	377 ⁴⁶ /... „
1856 „ 180 „	409 ⁴⁰ /... „
1857 „ 185 „	417 ⁸⁰ /... „
1858 „ 185 „	455 „ **)

Az alább elsorolt évek alatti juhálladalmat s annak fokozatos szaporulatát a következő táblázatból láthatjuk.

*) Több más gyapjakkal együtt adatott el, azért ára ki nem tehető.

**) Az 1859-iki gyapjú, mint halljuk 200, az 1860-ik évi pedig 210 uj fton adatott el.

Év	K o s			N ö s t é n y			Ü r ú			D a r a b s z á m										
	Harmadfű	Tokló	Elválasztott bárány	Harmadfű	Tokló	Elválasztott bárány	Harmadfű	Tokló	Elválasztott bárány											
1850	241	156	—	107	66	—	5528	1433	1317	—	554	—	4292	1169	1147	—	456	—	16496	
1854	456	182	218	89	266	—	6121	1861	1995	1794	210	—	4429	1358	1574	1565	—	—	22102	
1855	512	143	63	164	71	—	6950	1753	1434	1682	392	—	4672	1365	1262	1448	283	663	23892	
1856	587	174	248	203	71	—	7296	1640	2341	2629	325	—	70	4846	1342	1959	2218	214	—	26249
1857	563	217	217	143	—	—	7434	2396	2744	2418	—	—	200	4929	1973	2301	2132	—	—	27871
1858	541	198	131	175	33	—	8013	2478	2249	2614	509	—	160	5455	2056	1977	2339	425	—	29540
										Összesen										

Nevezetes és szerencsés eredmény fekszik e táblázatban. Látjuk belőle különösen azt, hogy 1850-től 1858-ig a mágócsi juhászat, minden hozzá vásárlás nélkül, 178%-tel növekedett, az az : csaknem megkétszerezte magát; látjuk továbbá : hogy a mostani juhállada-

lom, az 1830-iki állapothoz képest, a midőn — mint említők, csak 7428 darab juh volt az uradalomban, *éppen négyszeres?*

És annál nagyobb figyelmet érdemel ezen gyönyörű szaporulat, mivelhogy Mágócs azon az *alföldön* fekszik, mely a juhra oly gyakran meg szokta hozni az annyira veszélyes vérbajt.

Tapasztalás szerint leggyakrabban előforduló betegségek a nyájban : a *vér*, a *tüdővész*, és a fiataloknál a *kergeség*.

A vér ellen csak a legelő, aklok és takarmány változtatása használtatik sikerrel.

A kergeség ellen, az újabb időben Fehérmegyéből s egyesületünk kiállításai által ismeretessé lett műtét, Mágócson a következő eredménnyel alkalmaztatt: u. m.

A műtét ideje 1858. jul 1-től dec. hó 20-káig.	K e r g e b i r k a.		
	műtét alatt volt	elesett	megma- radt
1) A mágócsi kerületben	70	14	56
2) A lajosszállási „	27	9	18
3) A lajostanyai „	79	14	65
4) Az árpádhalmi „	16	4	12
5) A lajosszénási „	21	12	9
Összesen . . .	213	53	160

Megmentetett e szerint a műtét által összesen 75% mi minden esetre nagyon kielégítő eredmény.

A *juhok tartására* nézve a következőket jegyezzük meg.

Nyáron át a juhok természetes és mesterséges legelőkön járnak, s utóbbiak állanak nevezetesen : a terjedelmes luczernásokon kívül, különösen e célra balta-czim, luczerna és fűmag keverékkel (csomós ebir, francia perje, mezei komócsin) vetett legelőkől.

Télen át kapnak a juhok : abrakot, szénát, szalmát és répát, 2—2½ sőt egész 3 font szénaértékig, a milyen súlyú t. i. a jószág. Alapja e kiszabásnak az elősúly $\frac{1}{30}$ -ad része.

Az *ellés* két ízben történik, január és júliusban. A téli ellésnél meddön maradó anyák januárban üzettenek föl, a nyári ellésnél meddön maradók ellenben augusztusban. E kettős elletés által a szaporulat fokozása czéloztatik. Tapasztalás szerint a nyári bárányok felnövelése legkevesebb költségbe kerül, mivelhogy azok jó mezőn járattathatván, az abrakolás egészen fölöslegessé válik. Ez a télieknél természetesen nem történhetik, azonban ezeknél meg a gyapjú- többség pótolja a drágább téli tartást.

Ezeknek megemlítésével, megkísértjük a velünk közlött adatok nyomán egybeállítani a mágócsi *juhászat haszonmértékét* 1857-ből.

Hozzávetőleges tőkeérték a juhászatban 1857-ben:

Öreg	<i>kos</i>	563	db	20	ftjával	11260	ft	}	20226	ft
3-ad fü	"	217	"	20	"	4340	"			
Tokló	"	217	"	20	"	4340	"			
Elválasztott télikosb.	143	"	2	"	"	286	"			
Öreg <i>nóstény</i>		7434	"	6	"	44604	"	}	75118	ft
3-ad-fü	"	2396	"	6	"	14376	"			
Tokló	"	2744	"	5	"	13720	"			
Elválasztott <i>téli anyabárány</i>	2418	"	1	"	"	2418	"			
Öreg <i>ürü</i>		4929	"	4	"	19716	"	}	34342	ft
3-adfü	"	1973	"	4	"	7892	"			
Tokló	"	2301	"	2	"	4602	"			
Elvál. téli ürü bárány . . .	2132	"	1	"	"	2132	"			
Összesen		27467	db	—	"				129686	ft

Kiadás a juhászatra.

1) Főlebbi tőkeérték után 5%-os kamat	6484 ft 18 kr
2) A juhászati cselédség szegődvényének összes készpénzbeli értéke (74-ik lapon) . . .	17521 „ 56 „
3) Mosás, nyirés és gyapjúszállítási költségek	6172 „ 1 „
4) A juhaklokban fekvő 50,000 ftnyi tőkeérték után 5%-os kamat	2500 „ — „
5) Ugyanezen épületek fentartása és tüzkármentesítésére 2½ %-nt	1250 „ — „
6) Juhászati eszközökben fekszik 10849 ftnyi tőkeérték, ennek 5%-tje	542 „ 27 „
7) Ugyan ezen eszközök fentartására 2½ %-nt	271 „ 13 „
8) Juhászat körül felhasznált nap-számokra	233 „ 35 „
9) Istállók világítására és gyógyszerekre	200 „ — „
10) Legelőbér 1900 hold után 4 ft 30 krjával az adóval együtt	8550 „ — „
11) <i>Arpa</i> 2116 pos. m. 1 ft 32 krral	3244 „ 32 „
12) <i>Zab</i> 1730 p. m. 1 ft 30 krral	2595 „ — „
13) <i>Kukoricza</i> 365 p. m. 1 ft 50 krral.	669 „ 10 „
14) <i>Fenyőmag</i> 16 p. m. 1 ft 36 krral	25 „ 36 „
15) <i>Só</i> 7778 font, 5 pkrjával . .	648 „ 10 „
16) <i>Burgundi répa</i> 11536 mázsa 10 p. krjával	1922 „ 40 „
17) Szénafélék 36620 mázsa 50 pkrjával	30516 „ 40 „

18) <i>Oszi szalma</i> 48534 mázsa 16	
p krjával (1 : 3)	12942 „ 24 „
19) <i>Tavaszi szalma</i> 21582 mázsa	
25 p. krjával (1 : 2)	8992 „ 30 „
Összes kiadás	105,282 ft 12 kr

Bevétel a juhászatból 1857-ben.

1) Az 1857-diki 417 ⁶⁰ /... mázsa	
gyapjúért 185 pftjával befolyt	77293 ft — kr
2) Hulladék gyapjúért bevétel	115 „ 45 „
3) <i>Mustra birkákért</i>	7647 „ 45 „
4) <i>Dögbörökért</i>	2342 „ 33 „
Összes bevétel	87399 ft 3 kr

Szembeesítve a *készpénzre vitt összes juhászati bevételeket* a kiadásokkal, látjuk : hogy 17,883 ft 9 krnyi különbség mutatkozik a juhászat terhére.

Vizsgálunk kell most *azon értéket*, melyet a juhászat az uradalomnak a tekintélyes trágyamennyiségben szolgáltat.

Eddigi gazdasági tapasztalatok és fölvételek szerint ad a juh :

100 font *árpa, zab és kukoricza* után 144 font nyers trágyát.

„ „ <i>burgundi répa</i>	„ 29 „ „ „
„ „ <i>széna</i>	„ 123 „ „ „
„ „ <i>őszi és tavaszi szalma</i>	„ 117 „ „ „

A fölebb kimutatott és felhasznált takarmány mennyiségekből lesz tehát és pedig :

A 2116 mérő v. 1481 mázsa árpából	2132 ⁶ / ₁₀ mázsa nyers trágya
Az 1730 „ „ 865 „ zabból	1245 ⁶ „ „ „
A 365 „ „ 292 „ kukor.ból	420 ⁵ / ₁₀ „ „ „
A 11536 mázsa burgundi répából	3345 ⁵ / ₁₀ „ „ „
A 36620 „ szénából	45042 ⁶ / ₁₀ „ „ „
A 48534 „ <i>őszi szalmából</i>	} 82035 ⁷ / ₁₀ „ „ „
A 21582 „ <i>tavaszi szalmából</i>	

Összesen 134,222⁵/₁₀ mázsa nyers trágya.

E mennyiség a négy-öt hónapi téli tartásból kerülvén, hozzá adandó még a trágya, melyet a juhok magukkal a legelőről hoznak; és ez a hét-nyolcz hónapi legeltetés után tehető a fentebbi összegnek mintegy $\frac{1}{3}$ -ad részére, az az : 44740 mázsára.

Ad e szerint a juh-nyáj egészben véve : 178,962⁵/₁₀ mázsa nyers trágyát.

Kerül tehát a gazdaságnak egy mázsa juh-trágya : 5³/₁₀ p. krba ! s miután a trágyából, míg kihordatik, körülbelöl $\frac{1}{6}$ -tod rész veszendőbe szokott menni, tehetjük a főlebbi termelési árt közel hét p. kr-ra.

Kérdés : megéri-e a trágya ezen árt ?

Megéri kétségkívül, mert hiszen trágyázás nélkül a mágócsi föld se hozhatná tartósan mostani terméseit, sőt rajta azok idővel bizonyosan tetemesen alább szállanak. Egybehasonlító kísérletek hiányában a trágyázásnak hatását Mágócsón nem tudjuk ugyan számokban kifejezni; megvagyunk azonban győződve, hogy a termések trágyázás nélkül nem sokára legalább is $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ -ed részszel kisebbek lennének.

És a brutto termésnek e trágyázás általi növelésében fekszik jóformán a *tiszta haszonnak biztosítása!*

Adott juhászati számítás annyit mond más szóval : hogy a mágócsi juhászat jövedelme először is a juhokban fekvő tőkeértéknek hozza meg teljesen 5%-tes kamatját; visszafizeti továbbá a juhászok egész évi bérilletőségét, s a többi kezelési költségeket; megtéríti az épület-és fölszerelési kamatokat és kiadásokat, valamint a világítás, só és orvosságok árát; fizet egy hold legelőért 4 p. ftnyi biztos árendát; megveszi a gazdaságtól a fölemésztett gabnaféléket piaczi árakon, a takarmányféléket pedig, minők a répa, a széna és szalma szintén illőleg értékesítvén, a gazdaságnak elvégre igen elfogadható áron nagy mennyiségű és jeles trágyát szolgáltat.

Ilyetén világítás alá helyezvén a juhászatot, annak hasznai természetesen a legnagyobb figyelmet érdemlik,

különösen ha előttünk lebegnek *Alföldnek mostoha piaci viszonyai*, melyekkel szemben a gyapjú-előállítás bizonyára egyike a legokoszerűbb és leghelyszerűbb termeléseknek.

XXVII. Gulyabeli és igavonós marha.

Az egykor országos híré *derekegyházi* gulya, mely hajdan a mágócsi gyepeket is járta, s mely a magyar marhafajt oly nagy elismerésben részesült tisztaságban képviselte, azon időken, midőn a finom juhtenyésztés hazánkban, lehet mondani mértéket túlhágot szenedélylyé vált : a terjedő *juháradattól* szintén végkép eltöröltetett.

Igy történt, hogy Mágócsón még csak néhány év előtt is, alig volt gulyabeli marha. 1850-től fogva azonban, mikép a következő egybeállításból látjuk, a gulyabeli tenyésztés ismét kellő figyelem és szaporításban kezd részesülni.

Célja ezen tenyésztésnek : saját szükségre nevelni igás jószágot.

A gyarapodást ez irányban megítélhetjük a táblázatból :

É v s z á m	J á r m o s ö k ö r	G u l y a b e l i														Ö s s z e s e n				
		B i k a					T i n ó					T e h é n é s ü s z ő								
		Ö r e g		b o r j u			Ö r e g		b o r j u			Ö r e g		b o r j u						
		é v e s	é l v á - s z o - l a s z t.	p ó s	é v e s	é l v á - s z o - l a s z t.	p ó s	é v e s	é l v á - s z o - l a s z t.	p ó s										
D a r a b																				
1850	211	—	—	—	3	—	7	42	3	—	7	10	20	3	2	—	13	110		
1854	329	4	1	8	6	—	33	9	52	54	38	—	—	99	23	29	31	—	34	459
1855	377	3	7	2	7	—	32	61	55	40	47	—	—	115	28	31	33	—	35	496
1856	377	7	1	4	7	—	51	47	36	61	62	—	—	125	19	30	38	—	38	526
1857	380	4	4	6	9	—	42	47	58	63	92	—	—	131	30	37	41	—	39	603
1858	420	4	3	3	5	—	23	57	66	99	100	—	—	105	36	39	33	—	20	595

Ezen kimutatás szerint szaporodott tehát a *gulyabeli marha* 1850-től 1858-ig : 540 ; az *igavonó marha* pedig ugyanezen idő alatt : 200%-tel.

Megjegyzendő ezen táblázathoz, hogy a kimutatott összes gyarapodás legnagyobb részt az uradalomnak saját neveléséből került ki már és hogy a felszerelés alatti gazdaságok számára csupán 80 darab ökör vásároltatott.

A *gulyabeli marha*, mely folyvást szabadon van aklokban, nyáron át a *hegyes királysági* téres és székes legelőkön él, télen át pedig kap csupán tengeri szárt és egészséges őszi s tavaszi szalmát. A szűz barom külön jár s külön majorban telet szénán és szalmán. A borjuk bekötve telettetnek, s kapnak szénát szalmát. A 2—3—4 éves tinók gazdaságonkint vannak felosztva és lekötve. A szükséges ökörszám kiegészítésére, a mennyiben a saját nevelés nem pótolhatja még az egész kelleket, évenkint ősszel vásároltatnak a hiányzó tinó-borjuk, mi által azon előny éretik el, hogy az uradalom igavonó ökrökért nem kénytelen érzékeny kiadásokat tenni.

Az ökrök mustrálása szeptember hó elején szokott történni rendszeren, s megy az évenkint az egész számnak mintegy *hatod* részére, vagyis 70 darabra. A kimustráltak szeptember és october hóban hevernek s üdülnek a legelőn, novemberben jászolhoz kötve javittatnak : füllesztett polyva, tengeri takarmány-szecska és répával. Eladatnak rendszeren martiusban. Helyettök a már betanított négy éves tinók fogatnak be mindjárt mustráláskor.

Megjegyezzük egyszersmind az *igavonó jószág* szokásos tartását is. Ezeknél a tiszta *istállózás* divatozik, s kapnak az ökrök nyaranta : szecskává aprított zöld rozsot, később zöld tengerit, polyvával, törekkkel, vagy szalma-szecskával keverten; télen pedig szecskává vagdalt és füllesztett tengeri szárt polyvával és törekkkel.

Ezen tartás mellett az ökrök egész éven át munkaképes erőben állanak; tavasszal azonban, midőn a súlyosabb mezei munka beáll, a füllesztett takarmány

közé, *Turner*-féle zúzóval készített árpa is kevertetik minden darab után naponként *négy* font.

Egybeállítjuk ezekután, a mennyire adataink engedik, a gulyának tartási költségeit és haszonmérlegét.

Tőkeérték a gulyában 1857-ben :

Öreg <i>bika</i>	4 db	100 ftjával	=	400 ft	} = 1935 ft
3 éves	4 "	80 "	=	320 "	
2 "	6 "	60 "	=	360 "	
1 "	9 "	25 "	=	225 "	
Szopós <i>borju</i>	42 "	15 "	=	630 "	
Öreg <i>tinó</i>	47 "	100 "	=	4700 "	} = 14500 „
3 éves	58 "	75 "	=	4350 "	
2 "	63 "	50 "	=	3150 „	
1 "	92 "	25 "	=	2300 "	
Öreg <i>tehén</i>	131 "	60 "	=	7860 "	} = 11380 „
3 éves <i>üszó</i>	30 "	40 "	=	1200 "	
2 "	37 "	30 "	=	1110 "	
1 "	41 "	20 "	=	820 "	
Szop. <i>üszó borj.</i>	39	10 "	=	390 "	
Összes tőkeérték a gulyában . . .				=	27815 ft

Kiadás a gulyára :

- 1) A fölebbi tőkének 5%-os kamatja
tesz 1390 ft 45 kr
 - 2) A gulya körüli cselédség szegődményének és fizetésének készpénzbeli értéke 855 „ 5 „
 - 3) A gulyabeli marha számára szolgáló aklokban fekehető 2500 ftnyi tőkeérték után 5% 125 „ — „
 - 4) Ugyanezen épületek fentartása és tűzkármentesítésére 3% 75 „ — „
 - 5) A gulya számára szalmát és takarmányt hordó igafogatos napszármokra 150 nap 1 ft 30 krjával 225 „ — „
- 10*

6) Legelőbér 660 hold után 4 ftjával	2480 ft — kr
7) Kukoricaszár, őszi és tavaszi szalma, polyva télen körülbelől 6000 mázsányi szénaérték 20 krjával	3000 „ — „
8) Széna a borjuk számára mintegy 1200 mázsa 50 krjával . . .	1000 „ — „
Összes költség	9150 ft 50 kr

Bevétel a gulyából :

1) Évenként járom alá kerülő munkára alkalmas négy éves tinó 47 db*) 100 ftjával	4700 ft — kr
2) Mustra az elvénülő tehenekből egy kissé megjavítva körülbelől 30 db 70 ftjával	2100 „ — „
Összes bevétel a trágyán kívül	6800 ft — kr

Egybe vetve a fölebbi költséget a kimutatott bevétellel, egészben véve a gulya terhére 2350 ft 50 krnyi különbség mutatkozik; mely különbség természetesen a gulyabeli trágyának előállítás költséget képviseli. S minekutána ezen trágya évenként mintegy 22610 mázsára megyen, kerül egy mázsa trágya a gulya után 6⁶/₁₀ krba.

Ha végül keresni akarjuk, hogy az uradalomnak magának egy darab tinó mennyibe kerül? úgy az összes költségből, mely a gulyára fordittatik, le kell vonnunk először a mustra tehenekből jövő bevételt, továbbá a trágyának termelő értékét, mely mikép hátrább látni fogjuk mázsánként 6¹/₁₀ p. krt értvén, képvisel a trágya ¹/₆ részének levonásával 2009 ft 44 krt.

Leszáll e szerint a költség 5041 ft 6 krra; s ezt a 47 darab négy éves tinóra elosztva, teszen egynek az előállítás ára 107 ft 15 krt.

*) Mint utólagosan értesültünk, most már évenként 80 db járomba alkalmas tinó kerül ki az uradalmi gulyából.

Kimutatjuk e helyen még az igavonós marhának *tartási* költségeit is.

A *tőkeérték* a vonós ökrökben 420 darab után, darabját 100 fttal számítva, tesz 42,000 p. ftot.

Kiadás a vonós ökrökre.

1) A főlebbi tőkeértéknek 5%-os kamata	2100 ft — kr
2) Az igás ökrök körüli cselédség szegődményének és fizetésének készpénzbeli értéke, 161 állandó, és 49 nyári bérest, azaz minden 2 ökrre 1 embert számítva, tesz .	41740 „ 52 „
3) A vonós ökrök számára szolgáló istállóban fekvő mintegy 26,000 p. ftnyi tőkeérték 5%-os kamata.	1500 „ — „
4) Ugyanezen épületek fentartása és tűzkármentesítésére 3%- . . .	780 „ — „
5) Takarmány és alomban naponként egy darabra 25 fontnyi szénaértéket *) és 3 font alomszalmát számítva, tesz egész évre a 420 darab után a takarmány szénaértéke 38325, az alomszalma pedig 4599 mázsát, s elsőnek mázsáját 50, a másodikát 10 krjával számítva, ad	32704 „ — „
<hr/> Kiadás összege a tartásra .	78824 ft 52 kr

Kevesbedik ezen kiadás : a) az évenként eladatni szokott 40 db feljavított mustra ökör után befolyó jövedelemmel, mely darabonként 110 p. ftjával tesz 4400 ft — kr

b) Az igás ökrök után származó *trágya* értékével, mely a főlebb kimu-

*) Melyből körülbelül $\frac{1}{4}$ rész széna, $\frac{3}{4}$ rész mindenféle szalma, polyva s t. eff.

tatott takarmány és alom mennyiség után tesz 139896 mázsát; s egy mázsának termelő értékét $6\frac{1}{10}$ krjával számítva, a trágya $\frac{1}{6}$ részének levonásával tesz az egész trágya értéke . 12435 „ 12 „

Levonva ezeket a fölebbi összegből, kerül a *tartás* 61989 ft 40 kr

Esik tehát ebből egy *darab ökörre* egész évre 147 „ 35 „

S éven át 260 munkanapot számítva, egy napra — „ 34 „

XXVIII. Sertésenyésztési állapotok és eredmények.

Az uradalom szép sertésnyája a tisztán tenyésztett kisjenői jeles fajból való.

Az anyák évenként csak egyszer, martius hónapban fiaztatnak. A szokott szaporulat, kimustrálás után, egy darabra 4 — 5 db. Az ártányok két éves korukban, a felesleg kocza-malaczkok pedig $1\frac{1}{2}$ éves korukban szoktak eladatni.*) A malaczkozó anyák száma körülbelől 150 db levén, abból évenként $\frac{1}{3}$ -ad rész vagy is 50 db, a $3\frac{1}{2}$ évesek mustráltatnak ki, s ezek helyébe az $1\frac{1}{2}$ évesek közül állittatik anyyi, a mennyi a status fentartására szükséges.

A növendék és öreg jószág gabna-aljat kap, nevezetesen : rostaaljat, ocsút, zsengés (kellőleg meg nem érett) tengerit, továbbá répát. A malaczkok ellenben árpan neveltetnek föl.

Évenként egyremásra eladatik, rendesen pesti kereskedőknek :

*) Éppen most halljuk, hogy ez évben (1860) a jeles nyájból másfél éves kocza tenyésztési célból Poroszország felső vidékei számára vásároltatott. Fizették dbját 20 p. ftjával.

Kocza 4	éves	50 db	20 ftjával	1000 p. ft
„ 1 ² / ₄	„	150 „	15 „	2250 „
Ártány 2	„	250 „	20 „	5000 „

Összesen és egyremásra 450 db 8250 p. ft

A következő táblázatból fölismerhetjük az uradalom sertésnyésztését 1850-től 1858-ig.

Évszám	Kan					Ártány					Kocza					Összesen		
	2 1		malacz			2 1		malacz			m a g l ó		h e r é l t					
	Öreg	éves	Elválasztott	Szopós	malacz	Öreg	éves	Elválasztott	Szopós	malacz	Öreg	éves	malacz	Öreg	éves		malacz	
																		D
1850	2	—	—	71	—	13	51	—	—	41	12	37	—	70	6	—	—	306
1854	6	2	10	209	—	54	163	—	—	58	37	36	209	—	10	14	158	962
1855	6	10	9	194	—	42	120	—	—	60	25	134	195	—	—	37	—	833
1856	10	6	16	166	135	—	157	—	—	81	58	175	151	130	—	—	—	1085
1857	1	10	14	302	2	—	42	201	—	90	25	55	297	2	—	—	—	1041
1858	—	13	17	322	—	—	49	190	—	68	37	51	276	—	—	—	—	1022

Volt tehát a szaporulat 1850-től 1858-ig 332%!

Ezeknek előrebocsátásával megkisértjük a sertésnyésztésnek is tartási költségeit és haszonmértékét egybeállítani.

Tőkeérték a sertésnyájban 1857-ben:

Öreg kan	1 db	30 ftjával	30 ft	} = 1094 ft
2 éves „	10 „	25 „	250 „	
1 „ „	14 „	15 „	210 „	
elválasztott kan malacz	302 „	2 „	604 „	
2 éves ártány	42 „	20 „	840 „	} = 3990 „
1 „ „	201 „	15 „	3150 „	
Öreg magkocza	90 „	20 „	1800 „	} = 3719 „
2 éves „	25 „	20 „	500 „	
1 „ „	55 „	15 „	825 „	
Elválasztott mag kocza malacz	297 „	2 „	594 „	

Összes tőkeérték a sertésnyájban 8803 ft

Kiadás a sertésnyájra:

1) A fölebbi tőkének 5%-os kamata tesz	440 ft 9 kr
2) A sertések körüli cselédség (kaná- szok) szegődvénye és fizetésének kézpénzbeli értéke, az ösztöndíjjal együtt	555 „ 38 „
3) A sertésnyáj számára szolgáló fia- zató és egyéb aklokban fekvő 2000 ftnyi tőkeérték 5%-os kamata	100 „ — „
4) Ugyan ezen épületek fentartására és tűzkármentesítésére 2%.	40 „ — „
5) A sertésnyáj számára élelmet hordó igafogatos napszámokra 25 iganap 1 ft 30 krjával	37 „ 30 „
6) Legelőbér fejében, járván a sertés fő- leg az ugarokon	300 „ — „
7) Rostaalj, ocsú s. t. féle hulladék éven- kint 1000 mérő 10 krjával	166 „ 40 „
8) Zsengés kukoricza 500 p. mérő 15 krjával	125 „ — „
9) Burgundi répa 400 mázsa 10 krjával	66 „ 40 „
10) Árpa a malaczkok számára 200 p. m. 1 ft 32 krjával	306 „ 40 „
11) Alom szalma mintegy 1000 mázsa 10 krjával	166 „ 40 „
Összes kiadás értéke	2304 ft 57 kr

Bevétel a sertésnyájból.

A fölebb kimutatott évenkénti eladás után befoly	8250 ft — kr
Tesz e szerint a sertésnyáj évi tiszta haszna, a mintegy 5400 mázsa nyers trágyán kívül, mely ingyen marad,	5945 „ 3 „

XXIX. Igás lovak és ménes.

Sajátképeni ménest az uradalom nem tart, hanem az igában járó anyák által szaporítja s tartja fenn szükséges lovait. A hámos kanczák vetnek esztendőnkint mintegy 16—25 db csikót; mi által az uradalom oly kedvező állapotba jön, hogy lovakat az igába nem igen kénytelen pénzen vásárolni.

A csikók nyáron egészséges legelőn, s télen hasonlólag jó, száraz takarmányon tartatnak.

Az igás lovak kapnak naponként :

zabot 9 itczét,

szénát 12 fontot; nyáron át pedig ennek megfelelő zöld luczernát vagy füvet,

szalmát 5 fontot.

Származásukra nézve az igás lovak hazai fajtájuk; a hágó mének közt van egy *Kárász*-féle tiszta magyar fajú, s egy *Schönborn*-féle, erős termetű, angol félvér.

A következő táblázatból felismerjük az uradalom lovainak számát és gyarapodását 1850-től 1858-ig.

É v	S z á m	Hágó mén és hátas		M é n e s b e l i												Ö s z z e s e n												
				Öreg C s i k ó																								
		M	K a n c z a	H e r é l t	M	K a n c z a	H e r é l t	M	K a n c z a	H e r é l t	M	K a n c z a	H e r é l t	M	K a n c z a		H e r é l t											
																		4			3			2			1	
é v e s																												
D		a						r						a		b												
1850	2	—	22	34	—	—	—	—	4	5	—	3	2	—	1	2	—	2	2	—	—	—	—	—	—	79		
1854	2	—	47	53	—	8	—	—	2	—	—	7	7	—	7	7	—	9	10	9	—	—	—	—	11	6	164	
1855	2	—	50	52	—	—	—	—	3	1	—	7	7	—	11	9	—	2	8	1	—	—	—	—	—	6	4	169
1856	3	—	35	48	—	21	9	—	—	—	—	11	9	—	2	6	8	—	5	6	—	—	—	—	—	9	7	179
1857	3	—	39	46	—	19	2	—	—	—	—	6	8	—	5	6	—	2	7	7	—	—	—	—	13	12	175	
1858	4	—	44	46	—	19	9	—	—	—	—	5	6	—	2	7	10	—	10	12	—	—	—	—	11	14	193	

Tesz e szerint a szaporodás 1850-től fogva 1858-ig 246⁹/₁₀ %-tet !

Tőkeérték a lovakban 1857-ben:

Hágó mén	3 db	300 ftjával	900 ft	=	900 ft		
Hámos kancza	39 „	80 „	3120 „	}	= 5880 „		
„	46 „	60 „	2760 „				
Ménesbeli öreg				}			
kancza	19 „	40 „	760 „				
Ménesbeli öreg							
herélt	2 „	30 „	60 „				
Ménesbeli 3 éves							
kancza	6 „	70 „	420 „				
Ménesbeli 3 éves							
herélt	8 „	70 „	560 „				
Ménesb. 2 é. kancz.	5 „	60 „	300 „			}	=3460 ft
„ 2 „ herélt	6 „	60 „	360 „				
„ 1 „ mén	2 „	40 „	80 „				
„ 1 „ kancza	7 „	30 „	210 „				
„ 1 „ herélt	7 „	30 „	210 „				
„ szop.m.csikó	13 „	20 „	260 „				
„ „ kancza	12 „	20 „	240 „				
Összes tőkeérték a lovakban					10.240 ft		

Kiadás a lovakra.

- 1) A fölebbi tőkének 5°-tes kamatja
tesz 512 ft — kr
- 2) A kocsisok szegődménye és fizeté-
sének készpénzbeli értéke . . . 4834 „ 52 ,
- 3) A ménesben tartott lovak és csikók
körüli személyzet fizetésének
értéke 300 „ — „
- 4) A lovak és csikók számára szol-
gáló istállóban fekvő 4000 ftnyi
tőkeérték 5°-tes kamatja . . . 200 „ — „
- 5) Ugyanezen épületek fentartására és
tűzkármentesítésére 3° . . . 120 „ — „

6) A hágómének és igáslovak (91 db)*)		
élelmére kell egész éven át :		
Zab 4140 p. m. 1 ft 30 krjával	6160 ft —	}
Széna 3986 mázsa 50 „ 3321 „ 40		
Alom szal. 1661 má. 10 „ 276 „ 50		
		=9758 ft 30 kr
7) A ménesbéli lovak és csikók számára kell télen át :		
Zab 200 p. m. 1 ft 30 krjáv.	300 ft —	}
Széna 500 mázsa 50 „ 416 „ 40		
Őszi és tav. szalma 1000 mázsa, átlagosan 20 krjával	333 „ 20	
		=1050 „ — „
8) A ménesbéli lovak és csikók számára szükséges legelő 120 hold 4 ft 30 krjával az adóval együtt		
		540 „ — „
Összes kiadás a lovak után		17,375 „ 22 „

Bevétel a lovak után.

1) Értéke azon 20 db növendék lónak, melyet az uradalom évenként saját neveléséből kap, 70 ftjával	1400 ft — kr	
2) Az évenként nyert körülbelől 20—21 ezer mázsa trágya kereksz. 12 krjával $\frac{1}{6}$ rész levonással	3416 „ 40 „	
Összes bevétel		4816 „ 40 „

A különbség az évi kiadás és bevétel közt tesz e szerint 12558 ft 42 krt; mi a 85 igáslónak esvén terhére, jut egyre évenként 147 ft 45 kr; mit elosztva 260 munkanappal, kerül egy darab igás lónak a napja $34\frac{1}{10}$ -krba.

*) Ezek közül csak 66 darab a sajátképeni igás; a többi a tisztek hivatalos használatára van rendelve.

XXX. Trágyakezelés, trágyamennyiség és trágyaérték.

Rendesen és példásan kezeltnek találtuk az uradalomban a *trágyát* is, az Alföldön eddig a gazdáknak csak kisebb része által kellőleg méltatott e fontos czikket. Bár tanulnának az illetők mielőbb az uradalom példáján, s belátnák ama nagyszerű vesztegetést, mely a trágyával oda lent annyira szokásos még.

A szarvasmarhák és lovak után kikerülő trágya nevezetesen, rendes trágyagödrökbe s úgy nevezett szarvasokba hordatik, melyekben a tömeget egyenlően emelik mindaddig, míg az a kellő magasságot (7 láb) el nem éri. Az 1 hét alatt összegyűlt trágyát, minden szombaton kellőleg meglocsolják és *sárga agyagfölddel* 4—5 hüvelyknyi vastagon befedik. A rakásból kiszivárgó trágyalé, ugyan akkor arra felhánytatik; és midőn az ekkép kezelt rakás a kitűzött magasságot a 7 lábat elérte, *földdel* egy lábnyi vastagon egészen betakartatván, érni hagyatik. A trágyának agyagfölddel való rétegezése, a mellett hogy a trágyában megtakarítást eszközöl, jól hat nagyon a földekre is, melyek természetüknél fogva igen lazák és porhanyók.

Tapasztalás szerint, az ily módon kezelt trágya igen nagy becsű, s belőle aránylag kevesebb termékenyítő anyagok mehetnek veszendőbe.

A birka istállóiban összegyűlő trágya télen át egyenesen a repczeföldekre hordatik ki; nyáron pedig szintén szarvasokba rakatván, a fentebbi módon kezeltetik.

Mint már említők, megtrágyáz az uradalom évenként mintegy 1000—1200 katastralis holdat; s egy holdra, egyre másra 240—300 mázsa trágyát szokott alkalmazni.

Tekintettel a kimutatott marhaállományra és takarmány-kellékekre, egybeállíthatjuk már most az uradalom valószínű trágyamennyiségét.

A *júhnyáj* után tesz a reménylhető összes trágya, mikép a 143 és 144-ik oldalon látható . . . , . 178,962 mázsát

Az *igás ökrök* és gulyabeli marha után föl lehet azt venni, a mint következik :

1) *igás ökrök* után :

a) tiszta széna $\frac{1}{4}$ -ede az összes takarmány szénaértékének 9581 mázsa (100 : 275) = 26348 mázsa nyers trágya;	} 139896 „
b) tavaszi szalmafélék, u. m. árpaszalma, kukoriczaszár, polyva, törek 19162 mázsa (100 : 268) = 51354 m. ny. trágya	
c) alomszalma 4599 mázsa (100 : 269) = 12371 mázsa nyers trágya	
d) a nyári takarmányilletőségnek megfelelő zöld takarmányfélék 76650 mázsa (100 : 65) = 49823 m. nyers trágya	

2) *Gulyabeli marha* után :

a) kukoriczaszár, őszi és tavaszi szalma, polyva együtt 6000 mázsa (100 : 268) = 16080 mázsa nyers trágya	} 22610 „
b) széna 1200 mázsa (100 : 275) = 3300 mázsa nyers trágya	
c) A nyári állásokra kerülő legelői trágya, a téli trágyához képest $\frac{1}{6}$ -od részben = 3230 mázsa nyers trágya	

A sertésnyáj trágyája tehet :

a) 1000 mérő rostaalj után 25fontjával = 250 mázsa (100 : 276-hoz) 690 mázsa
b) 500 mérő zsengés kukoricza 25 fontjával tesz 125 mázsát, s ez ad (100 : 136) 170 „
c) 400 mázsa burg. répa (100 : 38) 142 „
d) 200 p. m. vagy is 140 mázsa árpa ad (100 : 276) 386 „

e) 1000 mázsa alomszalma után			
(100 : 275) . . . , . . .	2750	„	
Istálói összes trágya .	4138	„	} = 5484 „
Legelői trágya fejében $\frac{1}{3}$	1346	„	

Az ígáslovak és ménes trágyája:

a) 4340 p. m. vagy is 2170 mázsa			
zab ád (100 : 204)	4427	„	
b) 4486 mázsa széna (100 : 172) .	7716	„	
c) 2661 mázsa szalma (100 : 200)	5322	„	
Istálói összes trágya .	17465	„	} = 20376 „
Legelői trágya fejében $\frac{1}{6}$	2911	„	

A szegődményesek marháinak (4—500 db) trágyája:

a) 3700 mázsa széna (100 : 275)	10175	„	
b) 18000 mázsa mindenféle szalma			
(100 : 268)	48240	„	
Istálói összes trágya .	58415	„	} = 74553 „
Legelői trágya fejében $\frac{1}{3}$	16138	„	

Tesz ennél fogva az összes trágya-mennyiség, melyet az uradalom reménylhet, nyers állapotban mintegy 441,881 mázsát.

Tapasztalás szerint azonban, azon ideig, míg a trágya a földekre kikerül, abból jó kezelés mellett is, mintegy $\frac{1}{6}$ -tód rész veszendőbe menvén, marad az uradalom rendelkezésére körülbelől 368,236 mázsa

És ezen mennyiséggel, holdankint 240—300 mázsát számítva, meg lehet trágyázni évenként : első esetben 1534, másodikban 1224, egyremásra tehát 1379 holdat.

Helyén látjuk itt, néhány szót mondani a trágyának termelő értékéről általában, s a különféle trágyák viszonylagos értékéről is.

Elfogadott tétel a gazdavilágban : hogy 10 mázsa istálói trágya, egyre másra 70 font rozsértéket termel.

Továbbá :

70 font rozsérték egyenlő	58 font buzával
” ” ” ”	84 ” árpával
” ” ” ”	93 ” zabbal
” ” ” ”	63 ” kukoriczával

*pénzértéke**Mágócsón*

Egy mérő buza:	sulya egyremásra	85 font 3 ft 25 kr
” ” árpa :	” ”	70 ” 1 ” 32 ”
” ” zab :	” ”	50 ” 1 ” 30 ”
” ” kukoricza „	” ”	80 ” 1 ” 50 ”

*Esik egy mázsá*Ezek szerint képvisel: *trágyára*

Az 58 font buza	2 ft 19 krt . .	13 ⁹ / ₁₀ kr
A 84 ” árpa	1 ” 50 ” . .	11 „
A 93 ” zab	2 ” 47 ” . .	16 ⁷ / ₁₀ „
A 63 ” kukoricza	1 ” 26 ” . .	8 ⁶ / ₁₀ „

A trágya termelő értéke e szerint egyremásra a négyféle terménynél . . . 12⁵/₁₀ kr

Mintogy azonban a trágya nem csupán csak a piaci termények által használtatik föl, hanem abból jó rész átmegy a takarmányfélékbe: czélszerűnek tartjuk annak termelő értékét a bükköny és luczerna természetnél is puhatolás alá venni.

70 font rozsértéknek pedig megfelelő levén mintegy 200 font luczerna, baltaczim és bükköny széna — melyeknek mázsáját 50 p. krral irtuk mindenütt az állattartás terhére — tesz a 200 fontnak pénzbeli értéke 1 ft 40 krt: e növényeknél tehát egy mázsá trágya termelő értéke = 10 p. kr.

A gabna és takarmányfélék után együtt tenne e szerint a trágya termelő értéke átlagosan mázsánként 11²/₁₀ p. krt. S ezen eredmény szépen találkozik azon általában elfogadott nézettel, miszerint a nyers trágya mázsája egyremásra 10 p. krnyi termelő értéket képvisel.

Meg kell még jegyeznünk, hogy hatásra nézve 100 mázsa juhtrágya fölér 150 mázsa ló, 176 mázsa sertés és 271 mázsa szarvasmarha trágyával. Ha tehát a vegyes trágyának termelő értékét egyremásra 10 p krra tesszük mázsánként, úgy :

a juh trágya	mázsája ér	17 ⁴ / ₁₀	p. krt
„ ló	„	„	11 ⁶ / ₁₀ „
„ sertés	„	„	9 ⁸ / ₁₀ „
„ szarvasmarha	„	„	6 ⁴ / ₁₀ „

Ezen számok, ugyhisszük, alkalmas világot vehetnek az egyes állattenyésztési ágazatok hasznára és viszonyára a gazdasághoz; s gondolkozó olvasó, reményljük, ki fogja önmagának vonni azokból a kivonható tanulságokat.

XXXI. Némely főbb növények termesztésmódja.

Azon növényekre szoritkozunk csak, melyek a mágócsi uradalom termelésének sulyát teszik. Ilyenek : az *őszi repce*, az *őszi buza*, az *árpa* és *zab*, a *kukoricza*, a *takarmányrépa*, a *luczerna* és *baltaczim*.

Az *őszi repce* rendesen trágyázott ugarba jön, melyben előveteménykép takarmány bükköny termesztetik. Letakarittatván a bükköny, a föld azonnal 6 hüvelyknyi mélyen felszántatik, s ezen szántást követi még egy, augustusban vető alá. A repce vetése kétfélekép történik, *szórva* és *sorban*. A sorvetést a Garrett-féle vetőgép végzi 18 vagy 24 hüvelyknyi sor távolságban. A sorok octoberben lókapával kapáltatnak meg, s töltőgetőkkel csekélyen fel is töltetnek. Tavasszal ismét történik egy kapállás. A *szórtvetést* szintén vetőgéppel eszközlik oly formán, hogy a föld először is jól megfogasoltatván, a mag rá vettetik, s az a könnyűskót boronával befogasoltatik.

A repeze-aratást részint a majorsági telepítvényesek végezik, mint kikötött munkát, részint pedig pénzért teljesítik fogadott napszamosok. Utóbbi esetben, kerül egy hold mintegy 3 p. ftba.

Az *őszi buza* rendszeren repeze és kukoricza után jöven, vetése egyszeri szántásba történik; mi annál is inkább elegendő, mivelhogy a föld mind a repeze mind a kukoricza után nagyon porhanyó szokott lenni. A repeze földek elegendőleg tiszták levén, azokba a buza a Garrettféle sorvetővel vettetik; a kukoricza földeken ellenben a hátra maradt gyökök miatt a sorvetőt mindenütt kívánatosan alkalmazni nem lehetvén, a vetés a szórvavető géppel hajtatik végre. Tavasszal a buza-földek rendszeren meghengereztetnek, mi tapasztalás szerint a földnek tömöttebbé tétele által felette jó szolgálatot tesz, miután így a ritka és porhanyó föld nem szárad ki oly hamar.

A buza aratását is részint a telepítvényesek, részint aratók teljesítik rész-adás mellett. Az egész buzatermés kérékbe köttetik és keresztetekbe állittatik.

Az *árpa* és *zab* őszi után is, de jobbára kukoricza földekbe vettetik. Ezek a lehetőség szerint még ősszel szántatván fel, és tavasszal szórvavető géppel bevetteten, befogasoltatnak, sőt az idő járásához képest meg is hengereztetnek.

Az aratás ezeknél is részint a telepítvényesek által, részint rész-adás mellett hajtatik végre, a nélkül, hogy a termés kérékbe köttetnék.

A *kukoricza*, mint kiválólag jövedelmező czikke az uradalomnak, nagyban természetetik, de jobbára felesek által. Tisztán majorsági erővel csak 330 katastralis hold miveltetik.

A mivelés a következő. A kukoricza alá szánt föld először ősszel szántatik fel mintegy 6—7 hüvelyknyi mélyen, s azután újra tavasszal. Erre következik a boronálás, és az elvetés a Garrettféle sorvetővel a soroknak 30 hüvelyknyi távolságával. Midőn a növény 3-dik

levelében van, a tábla jól megfogasoltatik, s egy-két hét múlva erre, a mint t. i. a gyom közte fejledezni kezd, a sorok lókapával kapáltatnak meg. Ezen kapálást követi később a ritkítás, mely munka, az angol répa-kapákkal teljesítettik $1\frac{1}{2}$ lábra hagyatván a sorokban egyik növény a másiktól. A növény töve mellől elhuzott föld a sor közepén halmoztatik föl, éppen úgy, mint a szőlőmivelnél szokás. Ez után szünet van mindaddig, míg a kukoricza fattyazni kezd; mi beállván, a fattyakat gyermek napszámosok tördelik le; s pár nap múlva erre történik a töltögetés, mely alkalommal a felhalmozott föld kétfelé vettétvén, oly tiszta a munka, hogy a növény mellett és körül csak egyetlen gazocska sem látszik; a töltögetés aztán, a szükséghez képest ismételtetik.

A kukoriczatörés szintén részint a telepítvényesek által, részint bizonyos részért hajtatik végre. Részben rendszeren a 8 vagy 9-iket szokták adni.

A *takarmány répának* (burgundi répa) földje hasonlólag már ősszel szántatik föl 7–8 hüvelyknyire; tavasszal, vető alá, újra megforgattatik; következik aztán a fogasolás s az elvetés 18 vagy 24 hüvelyknyi sortávra a Garrettféle sorvetővel. További mivélés, részint a telepítvényesek által kézi erővel, részint lókapákkal történik a szokásos módon.

Megjegyezzük e helyen, hogy a répánál a kapálásnak alkalmazása, még a *legnagyobb szárazságban is igen jótékony* mutatkozik. Átalában: minél többet mozgattatik a föld e növény körül, az annál szebben fejlődik és színe annál haragosabb zöld.

A répa *kiszedését* hasonlólag a telepítvényesek és pénzes napszámosok végezik.

A répának télire való eltevése, a szokásos módon az ismeretes hosszú és keskeny beföldelt kupacokban eszközöltetik.

A *lucerna* és *baltaczim* mivélésmódja dolgában, mely a mindenütt követett eljárástól semmiben sem különbözik, ninesen megjegyezni valónk. 1858-ban próbál-

ták őket először vetni a Garrett-féle sorvetővel 6 hüvelyknyire : az eredményről tehát még szólni nem lehet.

Ellenben, meg kell említenünk azon tapasztalatokat, melyeket az uradalom, a *tavaszi rozsossal*, továbbá a *bükkönynek* tavaszrozsali vegyes termesztésével tett. Ugy szintén azon érdekes kísérleteket sem hagyhatjuk megemlítés nélkül, melyek vadon növény helybeli jobb fűvek magvainak gyűjtése s elvetése körül eddig történtek.

A *tavaszi rozs* nevezetesen mint jeles korai zöld takarmány — ökrök számára, igen ajánlható. Továbbá bükkönyvel vegyesen természetve is ($\frac{1}{3}$ -ad rozs $\frac{2}{3}$ -ad bükköny) szintén igen jó eredményű.

A vadon tenyésző helybeli fűvekből gyűjtöttek magnyerés kedvéért eddig magvakat: a *csumós ebir*, a *mezei pázsit*, a *komócsin* s több *perje*-félék után. Vetik e magvakat már kívül is nagyban oly baltaczim táblákba, melyeknek feladatuk később legelőül szolgálni. A mágóczi *angol kertben* magnyerés kedvéért gyönyörű táblákat láttunk e fűvekkel bevetve, s az uradalomnak ez okszerű törekvéséhez szívünkben kivántunk szerencsét. E téren, úgy hisszük, minden vidék sok szép és hasznos hódítást tehetne.

XXXII. Faültetés.

Természetes erdeje az uradalomnak nincs. A faültetés egyes pagonyok, szegélyek és sorokban gyakoroltatik. Főleg *akác*-ot használnak, mely igen jól diszlik; kisebb mértékben van egyébiránt: körös, szil és nyírfa is.

Az ültetést teszik már 18 év óta, s jelenleg is elraknak évenként körülbelül 150—200 ezer darabot. A

tömeges ültetések *éke után* történnek, s hozzájuk a csemetéket az uradalomnak évek óta kész, kimerithetlen faiskoláiból szedik. Mai nap van az uradalomban legalábbis már 5—6 millió db élő fa. Némely szegélyek, a régiebb majorok körül, pár év óta már vágás alá kerültek és szép mennyiségű fát nyújtanak. Ha pedig az uradalom fatenyésztését a helyzet szüksége és dicséretes szándéka szerint teljesen kifejti, mi felett kételkedni sem lehet, úgy azon állapotba jön rövid időn, hogy a tüzelésre szükséges fát, melyet az alföldi gazdaságban rendszeren szalmával és kukoriczacsutkával, sőt trágyával! szoktak a gazdálkodás nagy hátrányára pótolni, egészen fedezheti.

Az uradalom tömegesb ültetvényei közül legjelentékenyebb azon 3—4 éves 100 holdas erdőcske, mely közel a mágócsi majorhoz a legszebb diszlésnek örvend, fő benne is az: *akác*, továbbá a tölgy, a gledicia (lepényfa) s a nyárfa. Az első évbeli csemeték körülbelül már 2 ölesek.

Láthatni ebből, hogy Mágócs faültetés dolgában is dicséretesen töri a pályát a fátlan alföldön; azon az Alföldön, hol bizony e tekintetben még mondhatni: teljesen „*tabula rasa*“ fekszik a jövődőség előtt. Bár követnék példáját minél tömegesebben.

Mily roppant tökéérték fekszik és fog még inkább feködni ez ültetvényekben pár évtized múlva már, mindenki átláthatja, ha csak néhány krra becsüli is darabját, a márig álló és diszlő fák millióinak! *szükség esetében* a földnek tökéértékét lehetne e kincsből jóformán kivágni; ez pedig a mágócsi uradalomra nézve *nem jelent keveset*.

XXXIII. Gazdasági műipar.

A már ismertetett gazdasági kis gözmalmon kívül, melyet főleg a számos cselédség szegődménye megőrlése

kedvéért állítottak föl, nincsen az uradalomnak se pálinkafőzése, sem olajgyártása.

Terjedelmes egykori pálinkaháza *Lajösszállásán*, mely annak idejében 24554 ftba került, s melyben a szeszfőzés teljesen megszűnt, jelenleg a juhok mosására fordítatik.

Olajgyártása pedig az uradalomnak eddig nem lévén, a gazdasági műipar Mágócson, lehet mondani, egyedül csak a keblében fennálló *téglaevetőre* szorul, melyben saját szükségre készül évenként mintegy 4—500 ezer téglá, és 200 ezer cserép. A cserép és téglá ezrének készítése kerül 7 ft 30 krba, holott a vétel és eladási ár 14 p. ft.**)

XXXIV. Uradalmi adók 1858-ban,

A velünk közlött jegyzetek szerint, volt az uradalom minden rendű adója 1858-ban a következő : u. m.

1) Földadó	20458 ft 55 kr p.
2) Házadó	116 „ 45 „
3) Közmunka adó	346 „ 40 „
4) Pótlék adó	12736 „ 5 „
5) Jövedelmi adó	62 „ 5 „
Összesen	33720 „ 30 „**)

Elosztva ezen összeget az uradalom összes területével (21270 hold), esik egy holdra a mindenféle adókból átlagosan : 1 ft 35 p. kr.

*) Mint utólagosan értesültünk, 1859-ben épített az uradalom egy 5000 pftba került *szélmalmot* is, három pár köre, mely jó széllal 24 óra alatt, egyre másra 300 posonyi mérő gabonát őröl meg. Rendeltetése : a cselédek szegődményi illetőségét elkészíteni, $\frac{1}{10}$ -ed malomvám fizetés mellett.

**) Az adók jelenleg a változott becslési alap következtében, tesznek mintegy 27,100 ftot.

XXXV. Tőkeérték az uradalomban.

A *tőkeértékek*, melyek a terjedelmes uradalomban feküsznek, természetesen nagyok, s állanak körülbelöl a következőkből, u. m.

I. *Alaptőkéek* :

a) A 21,270 k. holdnyi területnek becsértéke, mikép azt leírásunk 18-ik lapján kimutattuk (holdankint 87¼ ftjával) képvisel egészben 1,855,907 ft 30 krt	}	2,195,885 ft 25 kr.
b) Az uradalom mindennemű épületeiben fekszik, amint leírásunk 101-ik lapján látható, egészben véve . . . 339977 ft 55)		

II. *Allótőkéek* :

a) Mindenféle gazdasági eszközök és gépekben fekszik (l. a 128-ik lapon) . . . 81933 ft 16 kr	}	258477ft 16kr
b) Juhokban (l. a 141. lapon) 129,686 ft)		
c) A gulya és igavonó marháokban (lásd a 141-ik lapon) 27,815 ft)		
d) A sertésnyájban (l a 151-ik lapon) 8803 ft)		
e) Igáslovakban s a ménesben (l. a 154-ik lapon) . . . 10,240 ft)		

III. *Forgótőkéek* :

- a) A tiszték, gazd. mesteremberek és cselédség összes fizetése és szegődményének készpénzbeli értékében fekszik (l. a 89-ik lapon) . 109736 ft 44 kr.

b) Az évenként felhasználtatni szokott 20—22 ezernyi nap-szám egyre másra 40 p. krral számítva kerül mintegy (l. a 25-ik lapon) . . .	14,000 — „	
c) Az aratók 3½ heti tartási költsége a részen kívül, mely természetben adatik ki (l. a 90-ik lapon) . . .	1746 ft — „	
d) Az épületek fentartására és biztosítására a bennök fekvő tőkeérték után 3%-et számítva tesz . . .	10,199 ft 20 „	} 174625ft 24k.
e) A gazd. eszközök és gépekben fekvő 81933 ft tőkeérték fentartására számítva évenként 10%-tet, tészen 8193 ft 18 krt, minthogy azonban az állandó mesteremberek fizetésénél 2970 ft 28 kr már fölvetetett, marad . . .	5222 „ 50 „	
f) Mindennemű adók és adópótlékokra (l. a 166-ik l.)	33720 „ 30 „	

Tőkeérték 2,628.988 ft 5 kr

Esik e szerint a 21270 holdnyi uradalomnak minden egyes holdjára :

az alaptőkéből	103 ft 14 kr	=	83 ⁷ / ₁₀ %
az állótőkéből	12 „ 9 „	=	9 ⁸ / ₁₀ %
a forgó tőkéből	8 „ 12 „	=	6 ⁵ / ₁₀ %

Összesen 123 „ 35 „ = 100%

Ha pedig azon 3423²⁰‰... holdat, mely haszonbérbe van adva, s mely ennél fogva a felszerelési befektetést nem élvezzi, levonjuk, úgy az összes tőkéből esik az uradalom minden egyes felszerelt holdjára, névszerint:

az alaptőkéből	106 ft 18 kr	=	81 ⁵ / ₁₀ %
az állótőkéből	14 „ 29 „	=	10 ⁸ / ₁₀ %
a forgó tőkéből	9 „ 46 „	=	7 ⁷ / ₁₀ %
Összesen	130 „ 33 „	=	100%

XXXVI. Tiszta jövedelem.

A *tiszta jövedelem* kimutatása, a jóság leírásoknak természetesen egyik legérdekesebb oldala. Minthogy azonban e kényes kérdésnek taglalgatása, a további jóságismertetéseknek könnyen akadályul szolgálhatna, czélszerűnek tartjuk az ez iránybani tájékozás végett, csupán *azon eredmények* kijelölésére szoritkozni, melyeket a végrehajtott földjövdelmi becslés származtatott.

Ezen munkálkodás szerint, a mágócsi pusztának öt gazdasági kerületében (*Mágócs, Lajosszállás, Lajostanya, Zoltántér, Arpádhalom*) a jövedelem, az első fölvtétel alkalmával a következő tételekben állapított meg; u. m.

I-ső osztályú sz.föld	8603 h. 400 □ öl 8 ft 30 krjával	} <i>Összes tiszta jövedelem</i> 94933ft 46 kr
II-ik „ „	667 „ 350 „ 5 „ 20 „	
I-ső „ rét	288 „ — „ 5 „ 50 „	
II ik „ „	671 „ 625 „ 3 „ 30 „	
I-ső „ legelő	3554 „ 550 „ 4 „ — „	
Összesen . . .	13784 „ 325 „	

E becslési eredmények ellen azonban az uradalom, miután egy részt a mivélési ágak *osztályozását* hibásnak, másrészt pedig a *tiszta jövedelmet* is magosan fölvettnék találta : az egyéni felszólalás alkalmával föllépven, az erre következett vizsgálat, a fölebbi tételeket, a következőkre igazította ki; u. m.

I-ső osztályú sz.föld	2282 h. 800 □ öl 8 ft 10 krj.)	} <i>összes tiszta jövedelem</i> 65636 ft 25kr
II-ik „ „	6987 „ 800 „ 4 „ 40 „	
I-ső „ rét	288 „ — „ 4 „ 20 „	
II ik „ „	668 „ 1425 „ 2 „ 50 „	
I-ső „ legelő	3554 „ 550 „ 3 „ 10 „	
Összesen . . .	13781 „ 375 „	

Az első jövedelmi becslés leszállított e szerint 29297 ft 21 krral; és ezen eredmény ellen az uradalom többé nem szólalt föl; különösen miután megígértetett neki még, hogy az új telekkönyv elkészítésével, a különféle mívelési ágakból mintegy 250 hold utak és árkokra, a *terméketlenek* közé fog soroztatni.

A *lajosszénási* gazd. kerületnek tiszta jövedelme továbbá: 17487 ft; a *hegyes királysági* kerületé végül 11019ft 50 p. krra becsültetett.

Van e szerint az *egész uradalom* tiszta jövedelme adózási tekintetből becsülve s az uradalom részéről többé nem reclamálva — összesen 94,142 ft 15 krra p. Esik ebből egyre másra holdankint 4 ft 25 kr p.

Ezen számok vessenek világot Mágócs jövedelmezésére.

XXXVII. Tiszti procentuatió.

A tiszti procentuatió Mágócson a szintoly humanus mint helyesen számító földesúr által még 1851-ben hoztatott be. Akkori alapja a fizetendő adóval együtt, mely egyébaránt csak 7700 ftra ment, 60,000 p. ft volt : annyi tehát, mint a mennyit az uradalomnak jövedelme tön 1848 előtt, az urbéri javadalmakból jött bevételekkel együtt.*)

Csak abból, a mit a tiszték ez alapösszezen fölül tisztán szolgáltatnak, kaptak részt, és pedig mindannyian 20%-tólit. Ezen 20%-tóliból részesült : a főtiszt 2, a tisztartó hasonlólag 2, a számtartó, a mérnök, a számvizsgáló s többi kezelő tiszték, a kasznárok és ispányok 1, végül az irnokok $\frac{1}{3}$ -ad osztóval. Egészben véve az évi osztalék 16 osztóval tagoltatott szét.

* Lásd leírásunk 16-ik lap oldalát.

Ezen procentuatió alapszám 1860-ig szolgál zsinór-mértékül; s a mint utólagosan értesültünk, az új alapszám kidolgozása jelenleg van munkában.

A Mágócson tett eddigi tapasztalások igen előnyösen szólnak a procentuatió mellett; nevezetesen kérdésen kívül helyezték, hogy a szorgalom, értelmiség, s fáradozás megjutalmazásának *legokoszerűbb módja* a procentuatióban fekszik.

Sajnáljuk, hogy leírásunk készültével, az új alapszám az egész újból alkalmazandó száztólizási rendszer még nem lévén megállapítva, azt ezuttal nem ismertethetjük meg.

XXXVIII. Oktatásügy a pusztán.

Kedves kötelességünknek tartjuk megemlíteni, miszerint a lelkes földesúr, a pusztáján levő cselédjei és telepítvényesei gyermekeinek nevelése és oktatására is kiterjeszti emberszerető figyelmét, és hogy ezen czélokért igen méltánylandó áldozatokat hoz.

A telepítvényeseknél nevezetesen az iskola czéljaira ad házat, faiskolának és tanítónak földet; a cselédség gyermekei számára pedig saját költségén tart iskolát és tanítót.

Végül hogy az isteni tisztelet se szenvedjen csorbát, a pusztára minden vasárnap lelkész jár, a sz. mise s az ájtatoskodás megtartására.

A pusztai mindkét rendbeli iskolákban tanul mintegy 160 gyermek.!

Végszó.

Letesszük ezek után tollunkat. Nagyon érezzük, hogy tökéleteset nem adhattunk. Adtunk mégis, úgy hisszük annyit, hogy a gondolkozó olvasó papírral és plajbászszal kezében, adott leírásunkból igen sok kérdésre világot deríthet magának. Tárgyunkat, az orvoshoz hasonlón, hidegen és szárazon bonczoltuk, mert az értéket és erőt az adatok és számokban kerestük. Nagy nyereségnek tartanánk mindazonáltal hazánk gazdasági fejlődésére, ha kiterjedt s egymástól annyira elütő vidékeiről, csak oly gyenge ismertetéseket is birhatnánk minél többeket, a minőt ezuttal, a t. Egyesület igen megtisztelő megbizásából, s a hazafiúi érzelmű földes ur szivességéből, a mágócsi leirással a gazdaságközönség kezeibe fektetiünk.

Országos Széchényi Könyvtár

172.

T a r t a l o m.

	<i>Oldal.</i>
Előszó	1
Előzmények ; Csongrád megye jellemzése	9
A mágócsi uradalom jellemzése főbb vonásokban	14
A mágócsi uradalom földjének vegybontása	18
Téri felosztás és rendezés	22
Munkás kezek és napszámos viszonyok	25
Kereskedelmi összeköttetés	26
Piaczi árak	26
Vetésforgások s mivvelési ágak szerinti terjedelem	28
Az egyes mivvelési ágak egymáshoz aránya	40
Házi mivvelés eredményei s az egyes növények termései	42
Részes mivvelés terjedelme és eredményei	48
Majorsági telepítvények	53
Majorsági igaerő	68
A földmivvelés körül alkalmazott cselédség és fizetése	70
Juhászati személyzet és fizetése	73
A sertések körüli cselédség és fizetése	75
Gulya körüli cselédség és fizetése	76
Felvigyázó cselédség és fizetése	77
Gazdasági mesteremberek s azok fizetése	79
Uradalmi tisztai személyzet és fizetése	82
Összes fizetések és szegődmények készpénzbeli értéke	89
Kaszálási és aratási költségek és szokások ; cséplés és nyomtatás	90
Gazdasági épületek és majorok, s azoknak elhelyezése s költsége	92
Gazdasági gépek és eszközök	102
Némely nevezetesebb gazd. eszköz hasznossága és eredményei	128
Juhtenyésztési állapotok és eredmények	138
Gulyabeli és igavonós marha	145
Sertéstenyésztési állapotok és eredmények	150
Igás lovak és ménés	153
Trágyakezelés, trágyamennyiség és trágyaérték	156
Némely főbb növények termesztésmódja	160
Faültetés	163
Gazdasági műipar	164
Uradalmi adók 1858	165
Tőkeérték az uradalomban	166
Tiszta jövedelem	168
Tiszti procentuatio	170
Oktatásügy a pusztán	170
Végszó	171

MÁGÓCS PUSZTA

máskép

KÜLSŐ DERÉKEGYHÁZA.

I. Mágócsi terület.

II. Lajos-szállási terület.

III. Lajos-tanyai terület.

IV. Zoltántéri terület.

V. Arpádhalmi terület.

Akerületek határai pontozott vonalokkal
vannak megjelölve.

1910

NYELVTUDOMÁNYI

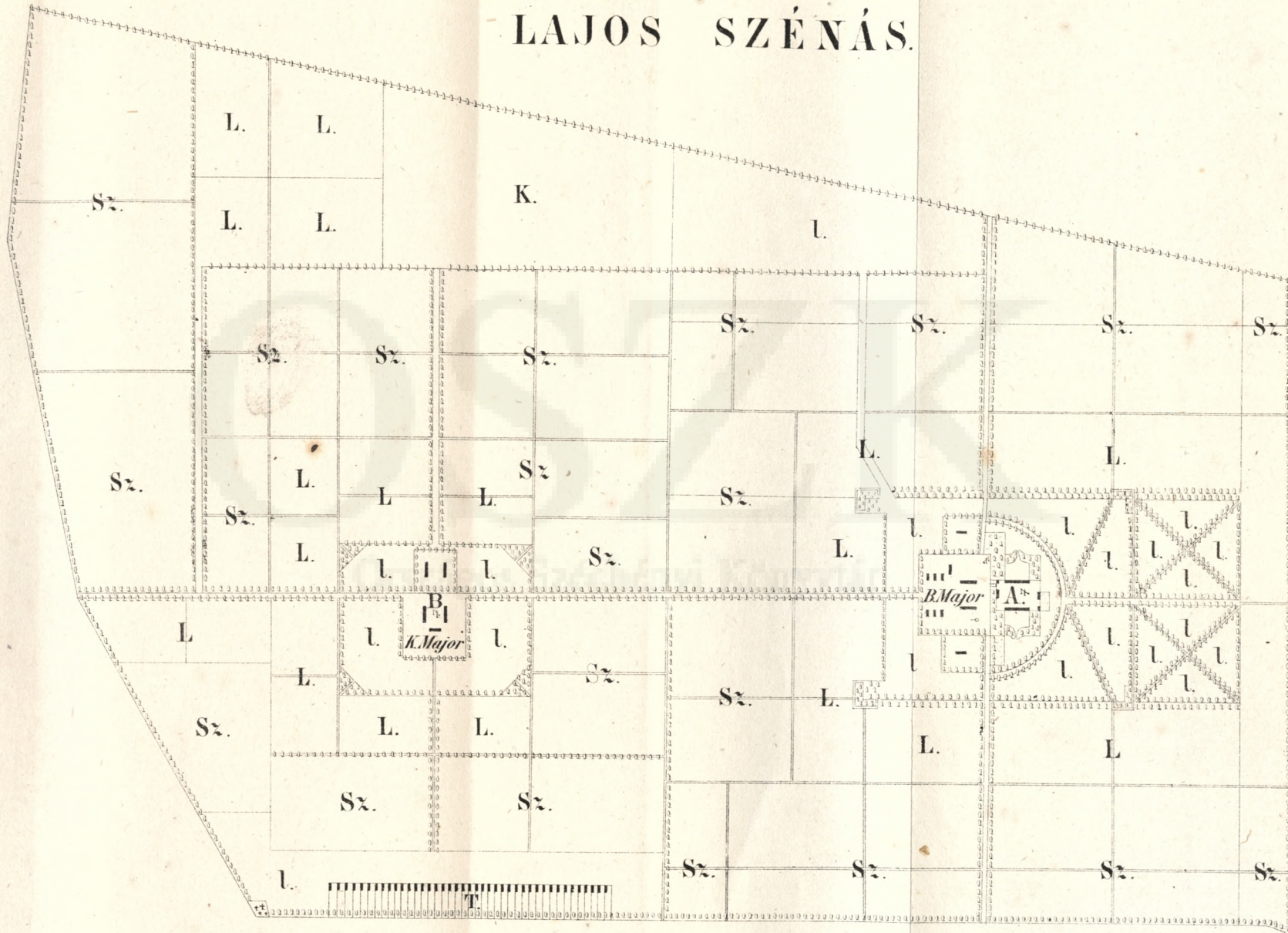
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

II.sz.

LAJOS SZÉNÁS.

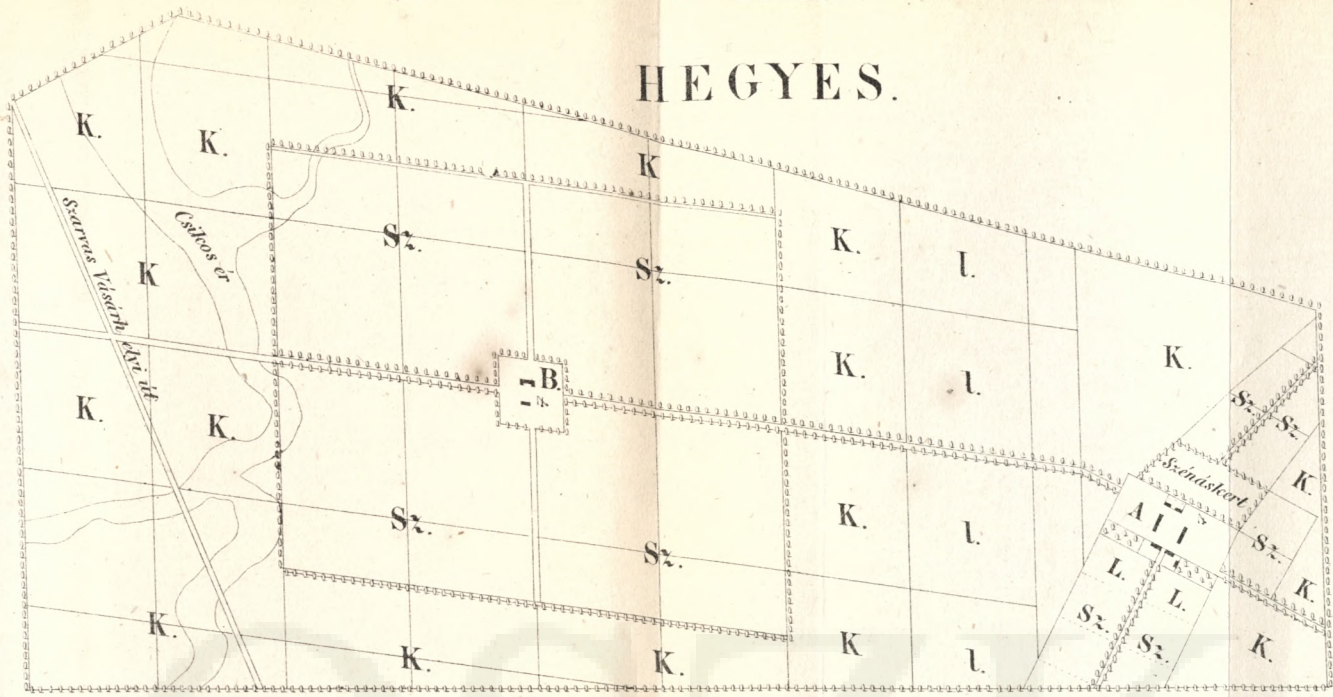
Egy Bécsi hüvelyk = 350°

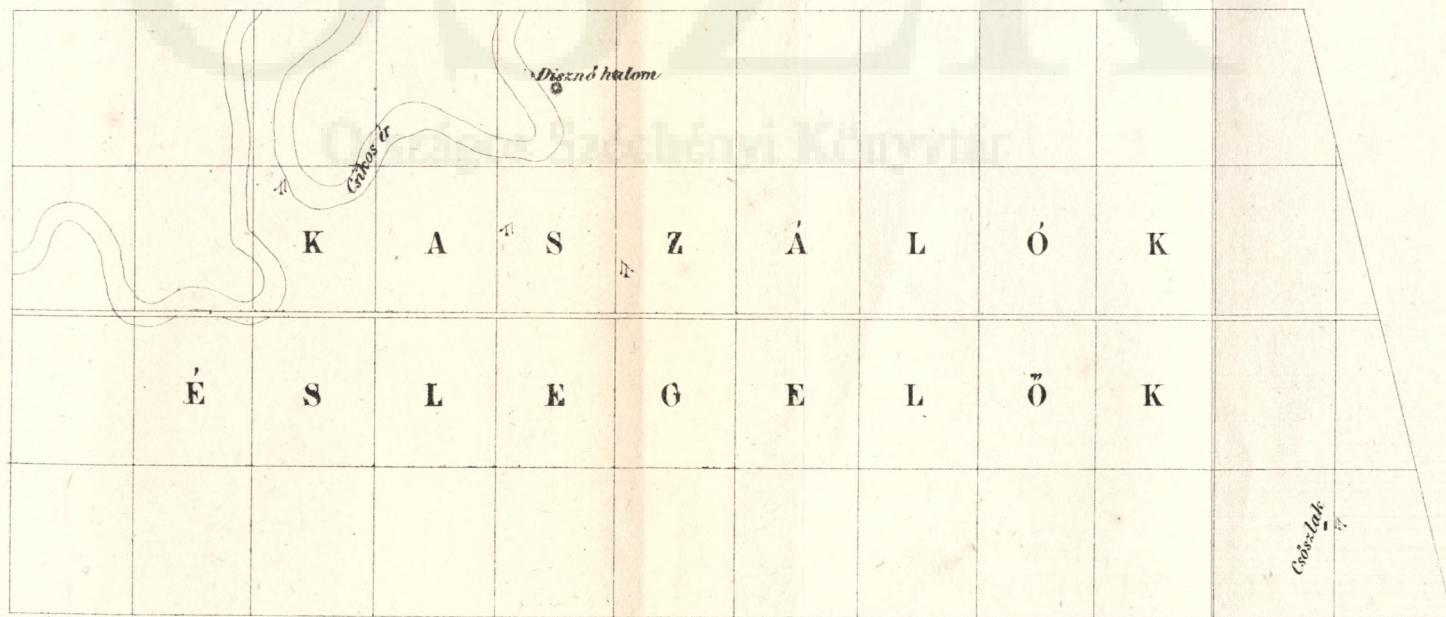
OSZK

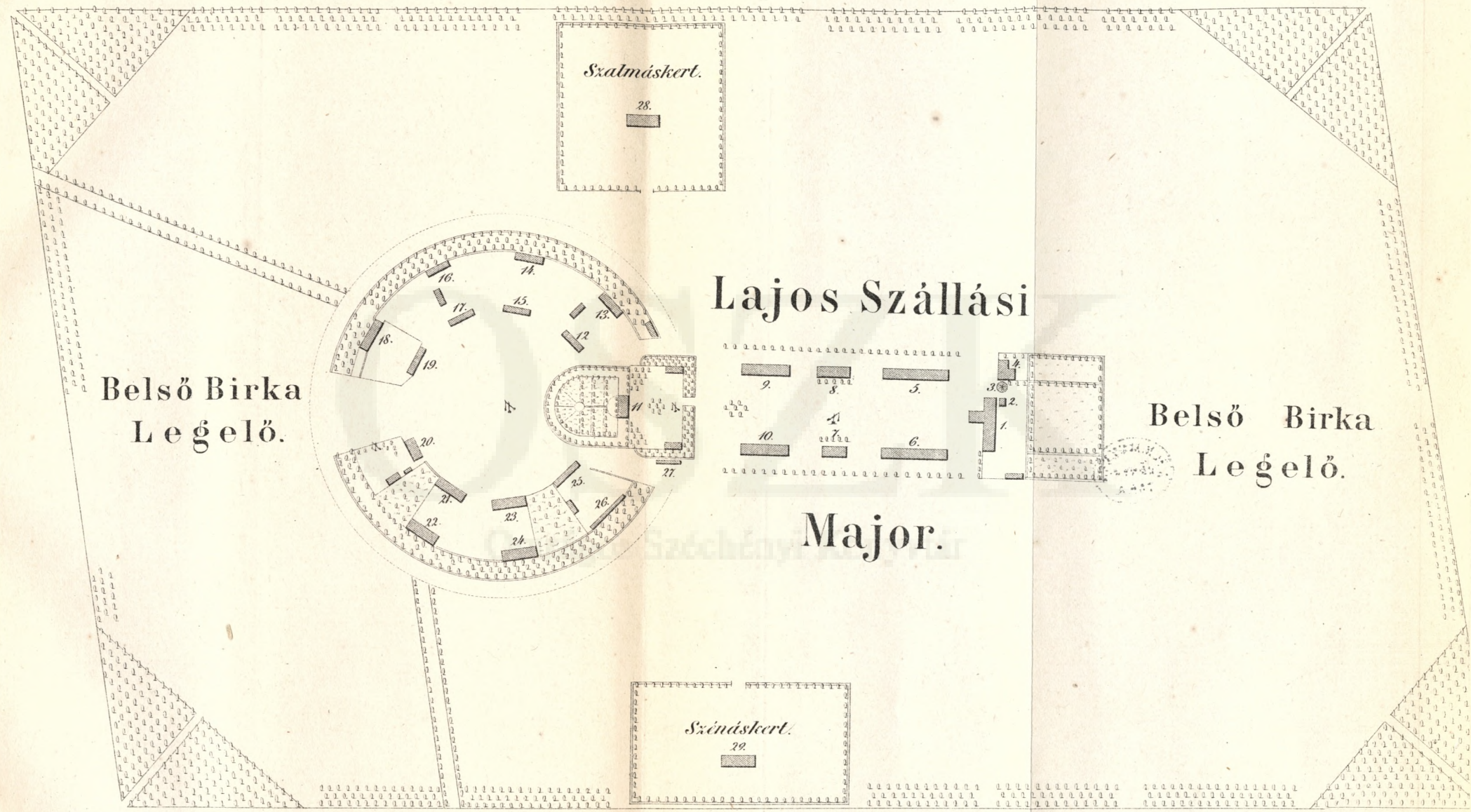
Országos Széchényi Könyvtár

HEGYES.

NAGY KIRÁLYSÁG.

Lajos Szállási

Major.

Belső Birka
Legelő.

Belső Birka
Legelő.

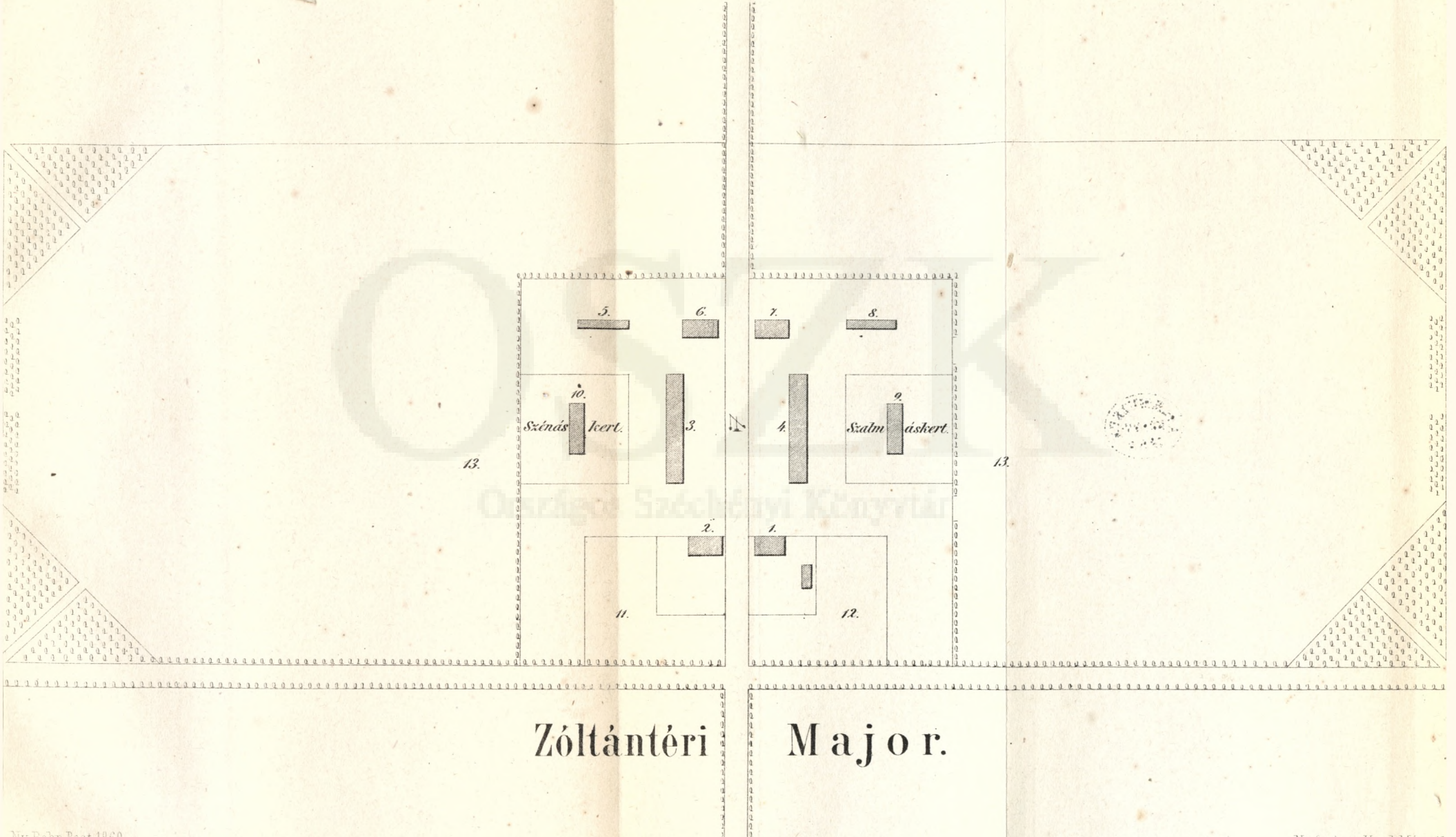
Egy Bécsi hüvelyk = 80'

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

V.sz.

Zóltántéri

Major.

Ny. Rohn Pest. 1860.

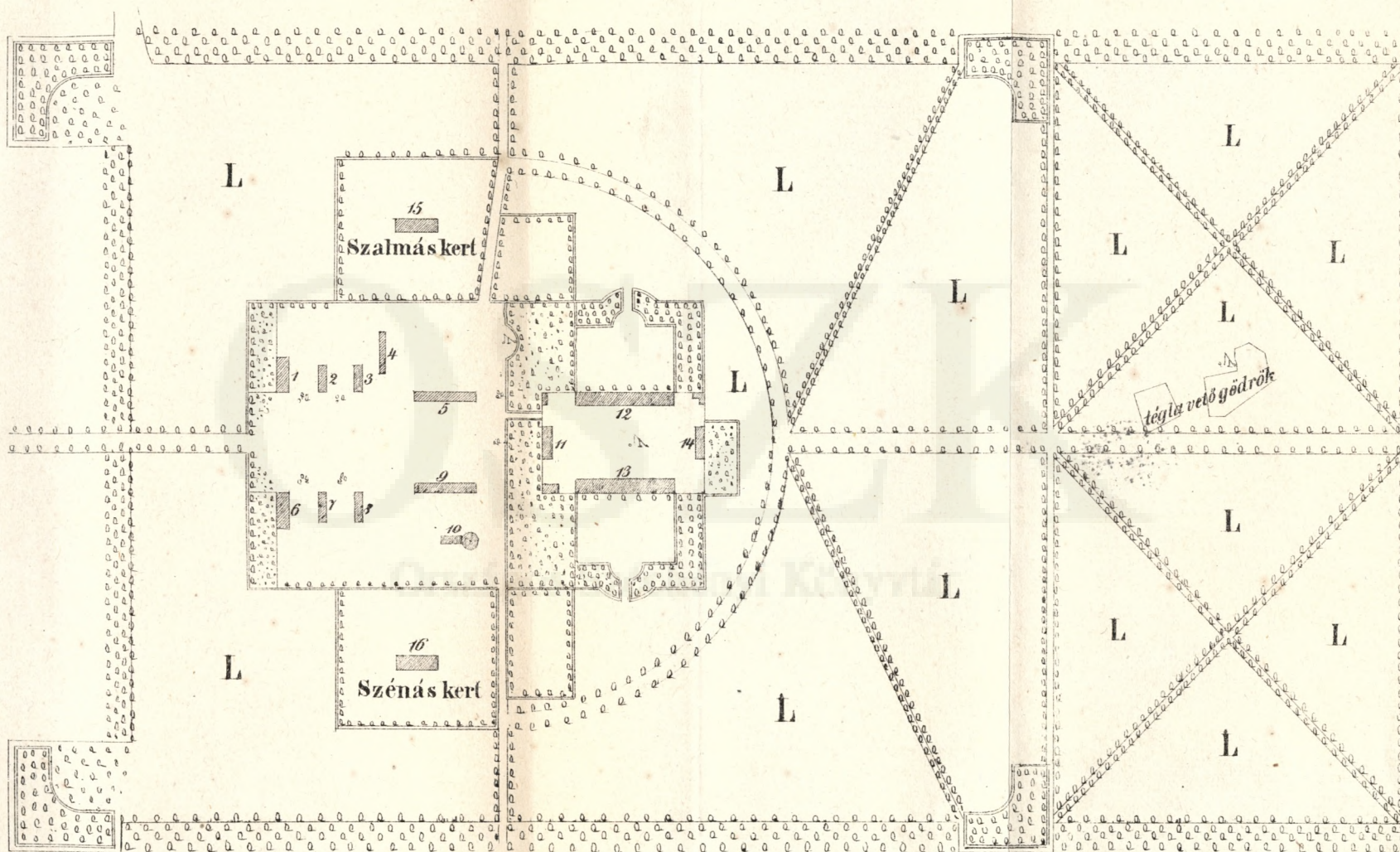
Egy Bécsi hüvelyk = 200°

Nagy Aron Urad Mérnök

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

L. Szénási Major.

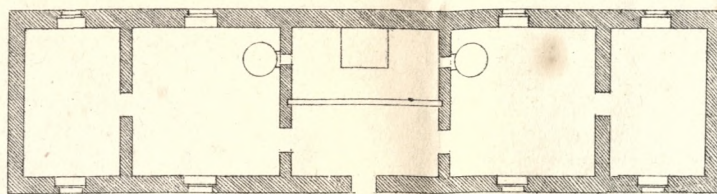
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

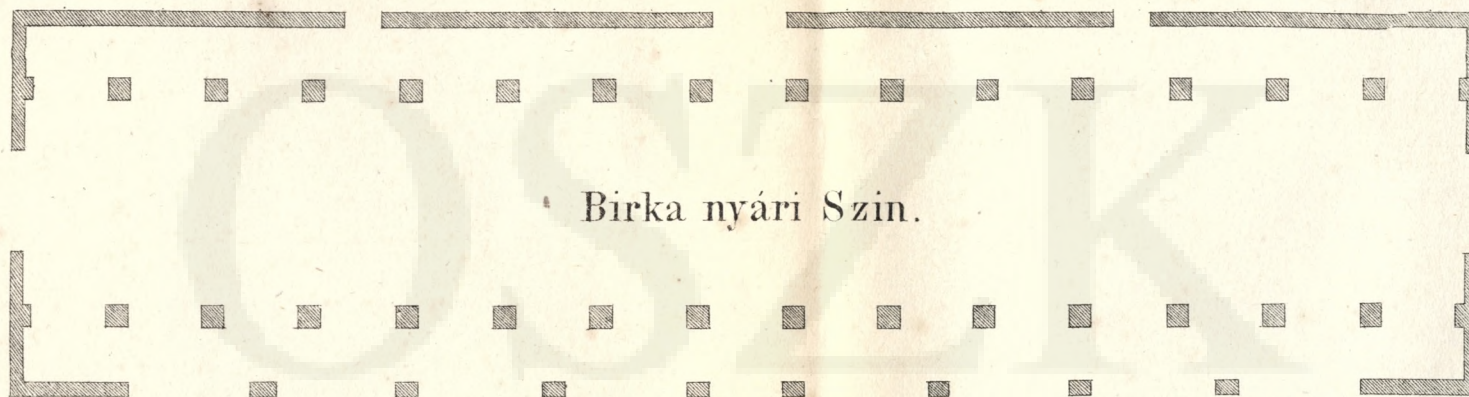

VII sz.

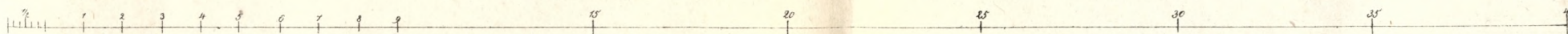
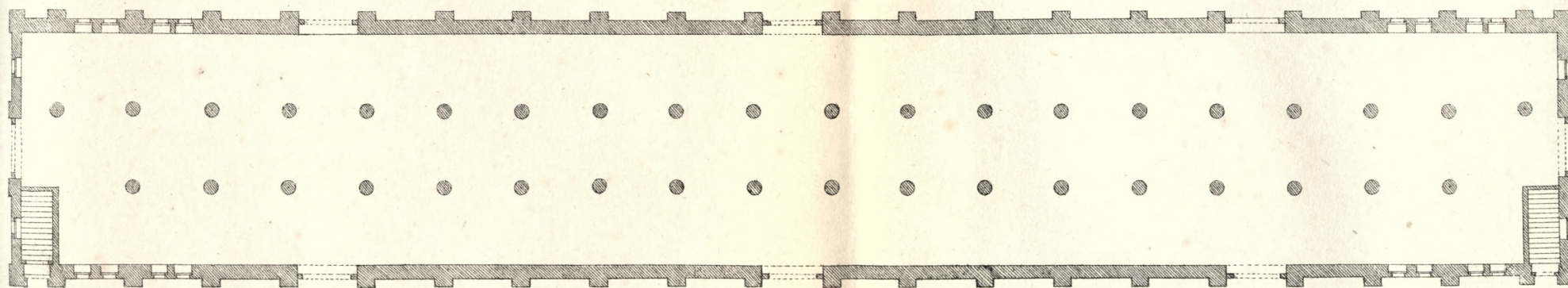
Cseléd lak.

Birka nyári Szin.

Birka Istálló

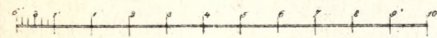
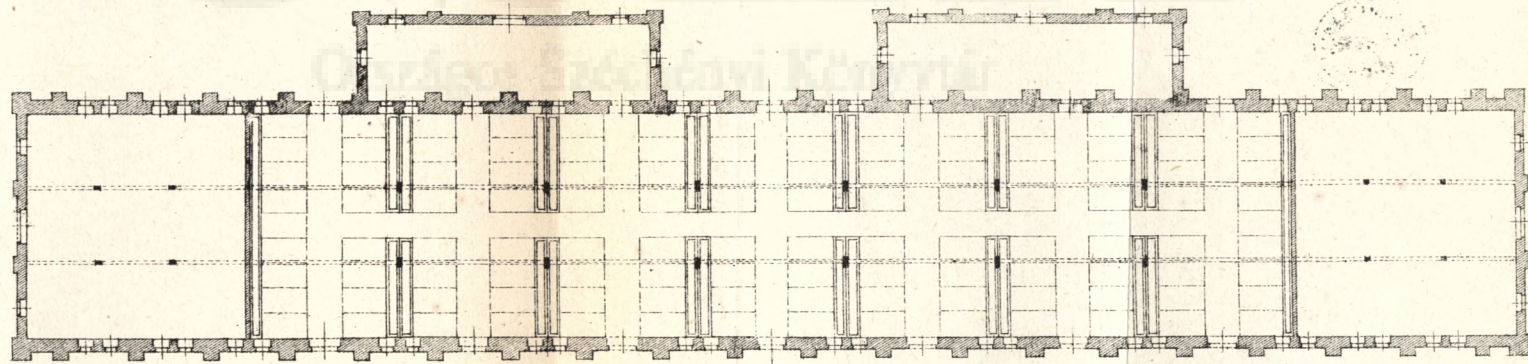
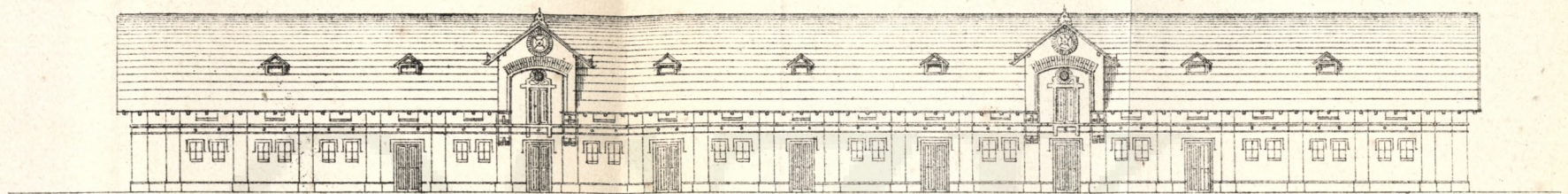

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VIII.sz.

Zoltántéri ököristálló.

Nvont. Rohn. Fester. 1860.

Ybl Miklós építész.

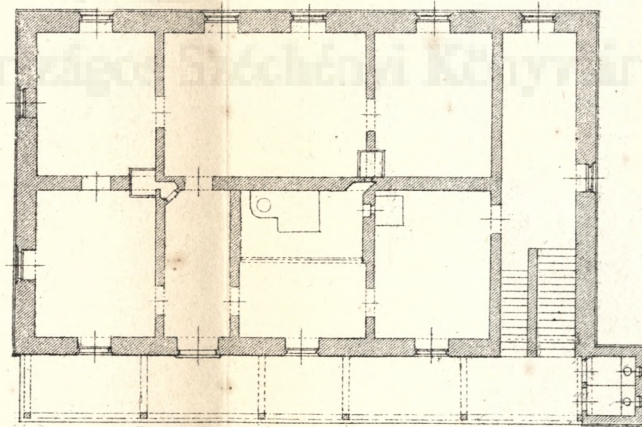
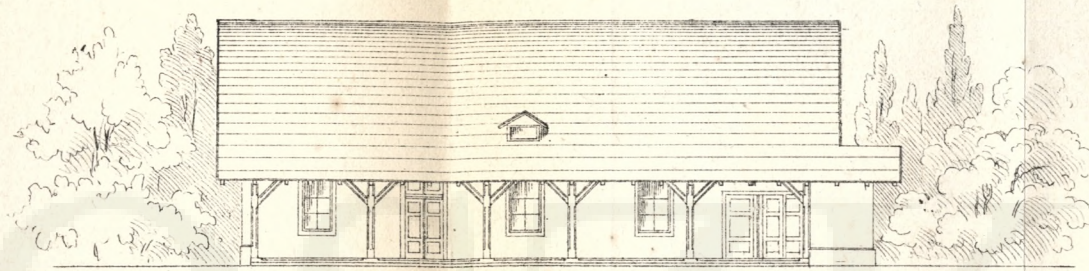
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IX.sz.

Zoltántéri tiszti lak.

Nyomat. Rohu. Pesten 1860

Ybl Miklós építész.

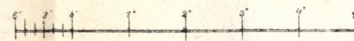
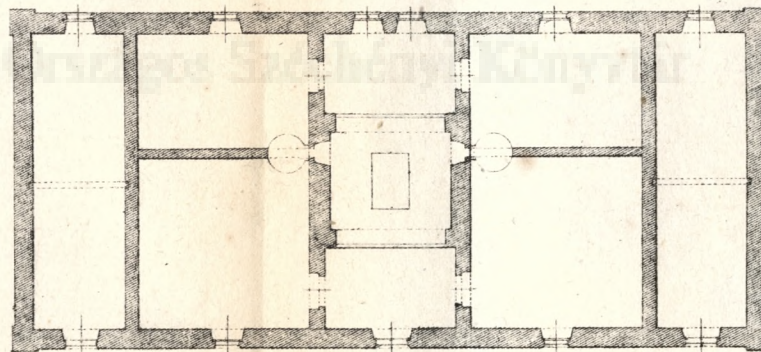
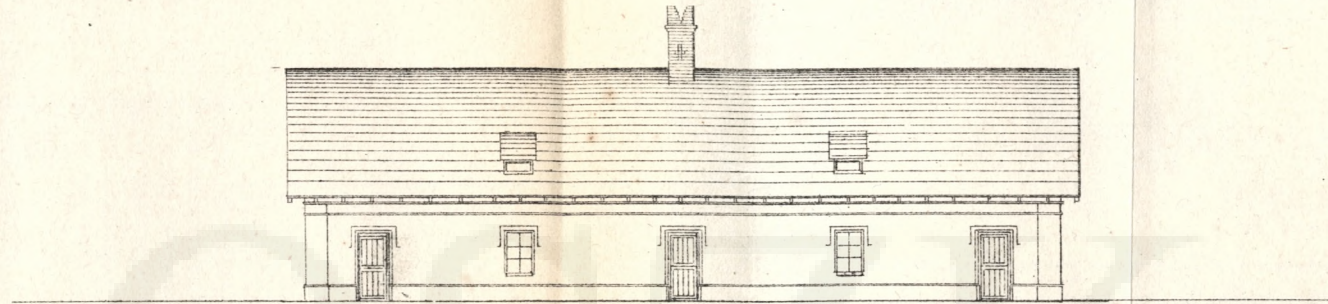
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

X.sz.

Zoltántéri cselédlak.

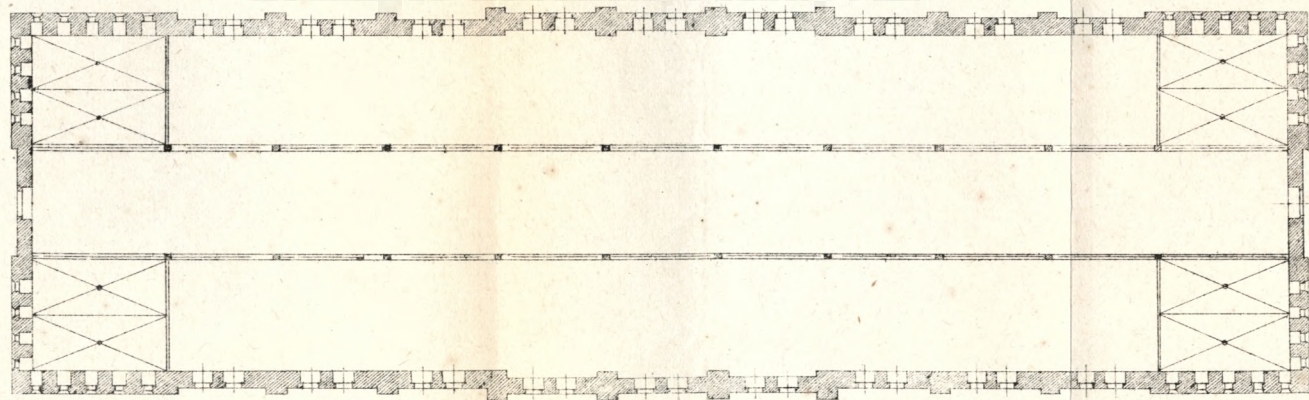
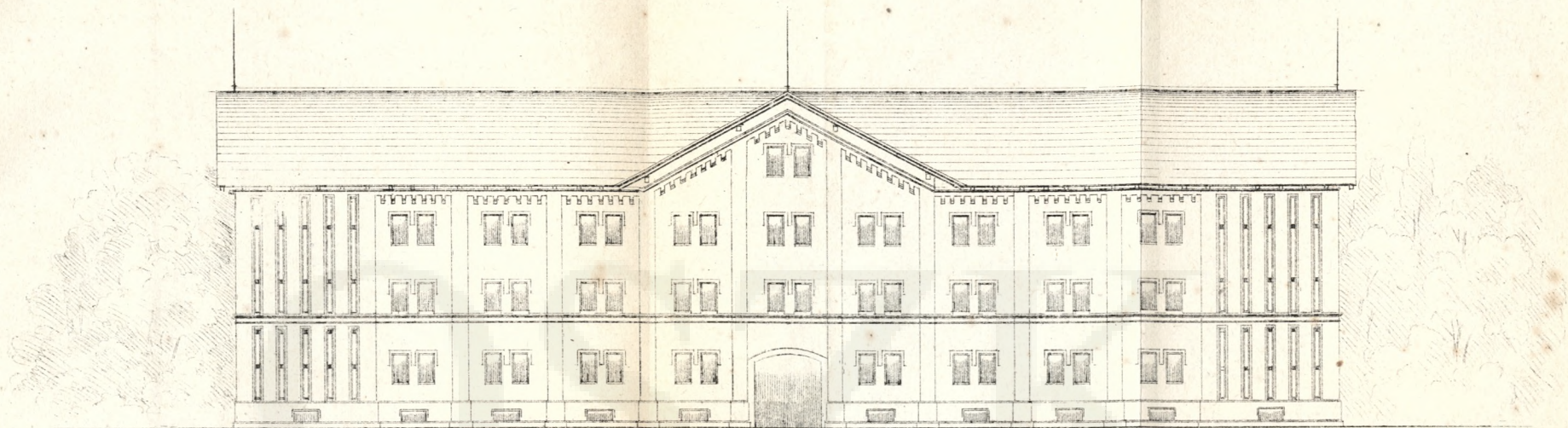

Nyomt. Rohn. Pest. 1860.

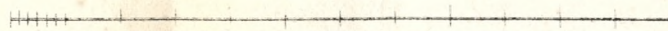
Ybl Miklós építész.

XI sz.

Magtár.

Nyomt-Rohn Pesten 1860.

Ybl Miklós építész

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

OSZK